

N Á R O D O P I S N Á

revue

2/96

revue
revue
revue
revue

NÁRODOPISNÁ REVUE 2/96, ročník VI. - 1996

VYDÁVA Ústav lidové kultury, 696 62 Strážnice, ČR

REDAKČNÍ RADA: Hana Dvořáková, Dušan Holý, Josef Jančář, Richard Jeřábek, Eva Krekovičová,
Jan Krist, Martina Pavlicová, Karel Pavlišťík, Daniela Stavělová, Miroslav Válka

Šéfredaktor: PhDr. Jan Krist

Tajemnice redakce a sazba: Anna Matyášová

Výtvarná spolupráce: Dana Chatrná

Tisk: LELKA, Dolní Bojanovice

ISSN 0862-8351

N Á R O D O P I S N Á
revue 2/96

OBSAH

Články

K čtyřicátému výročí strážnického ústavu (jakož i k pětadesátinám jeho ředitele Josefa Jančáře) poněkud netradičně (<i>Dušan Holý - Richard Jeřábek</i>)	51
Proměny Ústavu lidové kultury ve Strážnici (<i>Josef Jančář</i>)	55
Ústav lidové kultury a Mezinárodní folklorní festival Strážnice (<i>Karel Pavlišťík</i>)	63
Mezinárodní folklorní festival a jeho programy (<i>Ludmila Horehledřová</i>)	65
Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy a Strážnické kulturní léto (<i>Olga Floriánová</i>)	67
0 projektu Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska (<i>J. M. Krist - Karel Pavlišťík</i>)	69
Výstavy a expozice (<i>Vlasta Ondrušová</i>)	75
Konzervace a zpracování sbírkového fondu v letech 1976-1996 (<i>Vít Mynář</i>)	77
Dokumentační fondy ÚLK (<i>Michal Škopík</i>)	80
Ediční aktivity (<i>Anna Matyášová</i>)	84
Projekt Domov očima dětí (<i>Alena Schauerová</i>)	85
Péče o památky (<i>Marie Čadílková</i>)	86
Několik pamětnických poznámek k výročí ústavu (<i>Jan Krist</i>)	89
Přehled vydavatelské činnosti ÚLK 1956-1996	91

Anketa

Anketa (<i>redakce</i>)	94
<i>Jan Souček</i>	95
<i>Jiří Pajer</i>	97
<i>Karel Pavlišťík</i>	97
<i>Danuše Adamcová</i>	98
<i>Jan Trojan</i>	98
<i>Ludmila Horehledřová</i>	98
<i>Marta Šrámková</i>	99
<i>Eva Krekovičová</i>	100
<i>Hannah Laudová</i>	101
<i>Daniel Luther</i>	101
<i>Josef Vařeka</i>	102
<i>Jarmila Paličková</i>	103
<i>Marta Toncrová</i>	104
<i>Jindřich Uher</i>	104
<i>Ilona Vojancová</i>	105
<i>Jan Miroslav Krist</i>	106
<i>Alena Schauerová</i>	106
<i>Miroslav Potyka</i>	107
<i>Zdena Žouželová</i>	107
<i>Olga Floriánová</i>	107
<i>Vlasta Ondrušová</i>	107
<i>František Synek</i>	108
<i>Michal Škopík</i>	109
<i>Jan Krist</i>	109

Společenská kronika

Nad nedožitými šedesátinami Josefa Tomše (<i>Josef Jančář</i>)	110
Resumé	111

K ČTYŘICÁTÉMU VÝROČÍ STRÁŽNICKÉHO ÚSTAVU (JAKOŽ I K PĚTAŠEDESÁTINÁM JEHO ŘEDITELE JOSEFA JANČÁŘE) PONĚKUD NETRADIČNĚ

Dušan Holý - Richard Jeřábek

Když dovolíš, Říšo, začnu, ač jsem o dva roky mladší stařešina než ty a přestože tys to byl, koho redakční rada požádala jako prvního. Jako první jsi také přijal návrh, abychom toto číslo věnované čtyřicátému výročí vzniku dnešního Ústavu lidové kultury uvedli spolu. Došlo mi (kupodivu poměrně brzy), že odmítnutí by bylo nejen nepěkné, nýbrž i neslušné. Vždyť "ohlížející se" jubilejní články a studie vyšly ke každému dovršenému desetiletí. Sám jsem byl vyzván, abych v roce 1981 napsal do Národopisných aktualit tehdejšího Ústavu lidového umění též k jedné pětce - k 25. výročí. Bylo to tehdy - ještě za vedení Slávka Volavého - upřímně míněné panegyrikum. (A proč také ne?) Aby to však nebyla jen nějaká bilance všeho, která se v čísle beztak objevuje, a to z pera povolanějšího pisatele, zvolíme formu rozhovoru.

Ano, dohodli jsme se, Dušane, že budeme volně rozmlouvat, nezřikajíce se přitom osobního tónu. Proč dnes například nepovědět naplno a proč tím zrovna nezačít, že po listopadu 1989 jsme to byli my, kteří se zasadili prostřednictvím nám přátelsky nakloněného předního zástupce strážnického Občanského fóra, aby byl do funkce ředitele ustanoven osvědčený manažér Josef Jančář. Mohli jsme se plně zaručit za jeho organizační schopnosti, vždyť jsme je zblízka a dobře poznali ještě jako mladíci za jeho působení ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti, které dokázal postavit na nohy dřív, než ho místní funkcionáři po projevení sympatií k Dvěma tisícům slov dali v roce 1969 k dispozici pro pěstování obilnin a chov dobytka v JZD. Jako řadový zaměstnanec se dostal do strážnického ústavu až po desíti letech na základě účinné intervence našeho společného kolegy a kamaráda Bedřicha Čerešňáka u místopředsdkyně KNV. Škoda jen, že dnes už jsme nuceni vystupovat spolu s ním v rolích stařešinů.

Kromě toho jsou tu však naše nejrůznější vztahy ke Strážnici. Co na tom, že v jednom z jihoslovanských jazyků nezní slovo Strážnice (psané ovšem s malým počátečním písmenem) zrovna lichotivě! Když se na festivalovém plakátu 1966 (viz Strážnická ohlédnutí, s. 97) objevil název našeho, původně strážního města v bezprostředním sousedství s krásně vyvedeným kobylím zadkem, smáli se naši jugoslávští kolegové, ba i kolegyně, až se za břicha popadali. A my s nimi.

Dnes si můžeme jen povzdechnout, jak by to bylo krásné, kdybychom se brzy zase všichni mohli tak srdečně a bezstarostně smát. Zatím však zbývají spíš oči pro pláč.- Ale ke Strážnici! Také já jsem se tu dost často popadal za břicho, leč nikoli pro smích. Kolik "kouli" jsem tu za osm let obdržel na gymnáziu, kam jsem denně dojížděl z rodné horňácké Hrubé Vrbky. V poválečné době, než byl opraven zničený dlouhý viadukt u Louky, jsem ve Strážnici krátce bydlel. Bohužel na ten dům už nemůže být nikdy vsazena moje pamětní deska nebo busta, protože celá Kovářská ulice byla asanována. Festivalové město - rolnické město - chloubka kraje! A tak si je Strážničané nechali zničit výstavbou nevkusných paneláků, jako by nebylo možné nastavět je na jiném místě. Do krve jsem se v roce 1969 přel jako předseda programové rady s tehdejšími předsedou MNV, který byl též členem festivalového výboru. Ale vše bylo marné. A je třeba vzpomenout, že za mnou tehdy nejvíce stál gymnaziální profesor Josef Huška. Ostatní spis mlčeli.

Mé vztahy ke Strážnici jsou jiné povahy a mnohem volnější. Přišel jsem k nim také už jako středoškolák, což měla na svědomí gymnaziální družba s mým domovským staroslavným gymnáziem Františka Palackého ve Valašském Meziříčí. Ve Strážnici jsem tehdy

nalezl spřízněnou duši v Josefu Boudovi, obdivovateli Jiřího Koláře. Oba jsme sepisovali studentské veršiky a vyměňovali si je. Bohužel, už dávno nežije.

Zato moje vazby se Strážníci mají ještě jiné kořeny. Festivaly! Nežúčastnil jsem se sice všech ročníků, ale mnoha. Na prvních slavnostech jsem jako třináctiletý vynášel s vrbeckými kamarády a kamarádkami Morenu, mnohokrát jsem zde zpíval i tancoval. A že jsem v roce 1951 nevítežil ve verbuňku, musel jsem už víckrát opravovat: první cenu jsem tehdy získal za odzemek. A zúčastnil jsem i zatím posledního - loňského ročníku. Za protislužbu - pověšení záclon ve fakultní pracovně - jsem se totiž nechal naverbovat naší absolventkou Lucií Uhlíkovou do poroty soutěže ve zpěvu. Abych však nebyl nucen odpovídat na článek Ludvíka Vaculíka otištěný bezprostředně po festivalu 1995 v Lidových novinách (jak prý prohrál ve Strážnici), už mne nikdo nikdy do této funkce nedostane. I záclony si raději budu věšet sám!

Já jsem byl na strážnickém festivalu všehovšudy dvakrát. Poprvé s redaktory ostravské stanice Československého rozhlasu někdy v roce 1949 (to jsem tehdy poznal Ňorkovu muziku z tvé rodné obce a dal jsem už v Národopisných aktualitách najevo, že to byl pro mne zážitek na celý život) a pak jsem byl hostem na festivalu ve slibném roce 1968, kdy tehdejší festivaloví činitelé s napětím očekávali, kteří z reformních politických představitelů se dostaví a jak budou s průběhem spokojeni. Tíž organizátoři zakrátko s napětím ještě větším očekávali, kdo z normalizačních vysokých stranických a státních funkcionářů počít festival svou účastí a jak bude spokojen s jeho ideovou koncepcí. Tehdy vyslovoval Oldřich Sirovátka, sám člen programové komise, možná poněkud příkré, ale asi dost přesné mínění, že festival se koná především pro ony funkcionáře a teprve potom taky pro lidi. Mám za to, že podřizovat folklor i v jeho rekonstruované a stylizované podobě ideologii a politice je prostě nemravné, byť by se to ospravedlňovalo čímkoli.

Skutečná motivace tohoto počínání je zpravidla jiná a nelze ji považovat za čistou a nezištnou.

Před pěti lety jsi však fungoval jako odborný poradce v mém pořadu věnovaném zakladateli našeho univerzitního pracoviště Antonínu Václavíkovi. Tehdy jsi mi pomohl s výběrem i s popisky promítaných snímků, ze shlédnutí pořadu, v němž jsem skoro jako v operetě mluvil, zpíval i tančil (i když to poslední už jen v náznacích), jsi však vyklouzl! A nebyl tehdy přítomen ani sám ředitel ÚLK. "Dyž vtáčka lapajú, pěkně mu zpívajú!" Nechali jste mne smažit se ve vlastní šťávě a to si moc dobře zapamatuju, vy kujóni (jak to s oblibou říkával Vlasta Burian)! Program se konal za krásného počasí, ale v sále kulturního domu, a jak jsem zjistil později, byly na něj nejdražší vstupenky.

Že by to bylo za ono nezapomenutelné všestranné účinkování jednoho univerzitního profesora?

Jak snadno se ti dnes vtipkuje! Kdyby předseda programovky Karel Pavlišťík nebyl tehdy operativně rozhodl o půlhodinovém posunutí programu a neagitoval v parku pomocí tlampačů místního rozhlasu, bylo by to skončilo přesilovkou účinkujících. Nicméně pořad poměrně složitě komponovaný dopadl nakonec k mé spokojenosti, a to hlavně zásluhou mé ženy coby hlavní inspicientky, dále muziky Hradišťanu s primášem Jiřím Pavlicou a především už v jiné spojitosti vzpomenuť Lucky Uhlíkové, která se ujala promítání diapozitivů a zvládla to přesně v takovém rytmu, jak jsem si představoval. Teprve s odstupem času mi prozradila, jak se jí přitom ruce třáslly. Nevadí mi, že ten pracovní pořad pár lidí nepochopilo... Tehdy vyšla také první bibliografická příloha novopečené Národopisné revue - soupis prací Antonína Václavíka, který jsi sestavil a opatřil úvodem. Nikde po něm nebylo během festivalu slechu dechu, ačkoli v průvodním slově jsem tuto bibliografii propagoval. Není to bohužel jediný případ selhání distribuce strážnických tiskovin.

Bohužel. - Ale abych nezapomněl ještě na jeden z dalších důvodů svých cest do Strážnice: když jsem se zabýval současnými výtvarnými aktivitami, navštěvoval jsem dva výborné strážnické řezbáře - Jana Mičku a Františka Gajdu. Každý jiný, ale oba svým způsobem jedineční. A též jsem se u nich dobře cítil, což také není málo.

Bylo by toho ještě mnohem víc! Hned se k tomu dostanu a pak už ti nechám hlavní slovo. Jen ještě dořeknu, že do velké knihy Strážnická ohlédnutí z loňského roku se dostalo mé zpodobnění s patřičnými popisky hned třikrát, zatímco tvé ani jednou.

(To je polopravda: sedím přece v koutku s Jozefem Bursztou na s.116, ale bez patřičné legendy.)

Kdyby mne byl autor aspoň jedenkrát v popiscích ukryl pod jiné jméno, jak se mu to podařilo třeba v případě zpěváka Jana Miši (s. 98) nebo dokonce v případě Karla Plicky a Vladimíra Úlehly (s. 43). Jak ti dva velikáni zůstali dokonale utajeni! Maryna Úlehlová stojí prý vedle dr. E. Kozáčka a F. Michálka! Aspoň jedno ze tří míst pro fotografie bych ti byl rád přenechal. Proč? Protože jsi v ediční činnosti ústavu pomohl vždycky, když bylo potřeba, přestože jsi ani členem redakční rady Národopisných aktualit z jistých, mně dobře známých důvodů napřed nemohl být a když ti pak bylo členství nabídnuto, hrdost ti velela, abys odmítl. Nicméně jsi v ní publikoval články a recenze, nejednou břitké, a sestavil v roce 1987 její bibliografii z prvních dvaceti ročníků.

Skočím ti do řeči: o žádné kompromitující fotografie nestojím, jak dobře víš, a bibliografické nádeničně se už od mladých let nevyhýbám. Řadu personálních soupisů, které vycházejí jako přílohy Národopisné revue (tuším, že jsem navrhl její název, ne?) jsem inicioval a dosud vydané i do tisku připravené bibliografie jsem až na jednu známou výjimku lektoroval. K té výjimce jsem se musel vyslovit extra. Ale i nadále odmítám převzít redakční odpo-

vědnost, protože nemohu spoléhat na korektnost tisíců záznamů, které jsem sám nepořizoval a k jejichž revizi bych spotřeboval ještě další průměrný lidský život.

Přesto to někdy přeháníš. Kolik času a energie tě v poslední době stály úpravy a doplňky jedné rozsáhlé bibliografie připravované letos do tisku? To se mi zdálo až neúnosné.

Strávil jsem nad tím opravdu nemálo času a musím se přiznat, že ani mé ženě se toto hazardování s ním tuze nelíbí. Jsem však přesvědčen, že to má smysl a že je účelné zabezpečit kontinuitu podobných aktivit do doby, kdy budeme vystřídáni dalšími generacemi, o jejichž vzdělávání a výchovu se střídavými úspěchy i prohrami usilujeme. Jsem dost zkroutěn z toho, jak se tato snaha často mívá účinkem a jak se v ojedinělých případech obrací i proti nám. V této souvislosti nemohu opomenout skutečnost, že strážnický ústav notoricky trpí sťažím vyléčitelným neduhem, jímž je nedostatek školených národopisců a nadto ještě jejich fluktuace. Kolik jen našich absolventů nevyužilo nabízejících se možností působit v tomto znamenitě vybaveném pracovišti a dalo přednost podřadnému zaměstnání mimo obor, jen když to bylo v Brně. Přitom příklad Josefa Tomeše, který se na tomto "venkovském" zařízení činil jak včelička a po své předčasné smrti za sebou zanechal nezanedbatelný kus odborné, vesměs publikované práce, nepřipadal asi nikomu dost inspirativní. Běží o problém, který je v ústavu naléhavý i v přítomnosti a hrozí též do budoucna. - Je třeba ocenit, že pracovníci ústavu vytvářejí podmínky k publikační činnosti, o jakých se jiným, dokonce též univerzitním a akademickým ústavům ani nesní. Národopisná revue, v níž se za změněné situace proměnily někdejší Národopisné aktuality, se měla do vysoké míry obracet ke čtenářům z početných řad organizátorů folklorních aktivit a členů různých folklorních sdružení a souborů. Praxe ovšem ukázala tvář těchto kruhů odvrácenou od možností odborného vzdělávání v problematice, která by měla stát u základů jejich snažení, a potvrdila tušení, že

současné folklorní hnutí se pohybuje v jakémsi vakuu a že jeho ctižádostí není budování perspektivní teoretické základny: až na malé výjimky se z jejich strany neprojevuje zájem o přispívání do Národopisné revue a její odběr je v těchto kruzích takřka nulový. Chyba snad není jen v pojetí a v obsahu časopisu. Ten vstupuje školáckými krůčky do sedmého roku svého života a stále ještě hledá svoji podobu. Redakční rada má o ní dost jasnou představu, jenže tu se nedaří pro nedostatek příspěvků žádoucího zaměření a přijatelné úrovně zformovat. Z původního záměru dodat časopisu na přitažlivosti obsahovou pestrostí a grafickou vynalézavostí brzy sešlo a nynější originální a elegantní obálka tak slibuje často víc, než co se v ní ve skutečnosti skrývá. Revue tedy nabízí příležitost komukoli, kdo má co smysluplného sdělit, jenže uchazečů je stále žalostně málo. Na nás jako vysokoškolské pedagogy, kteří nesou odpovědnost za přípravu už dvou generací národopisců na Moravě, padá smutek z toho, že se většina absolventů odmlčela, a to i těch, kteří na fakultě prokázali schopnosti samostatné práce, zejména ve zvládnutí diplomových úkolů. Časopisem Národopisná revue otevřel strážnický ústav velké možnosti nejen profesionálním národopiscům, ale i těm amatérským zájemcům o národopisnou tematiku, popřípadě problematiku, kteří jsou s to své znalosti a názory odpovídajícím způsobem zformulovat. Jen těchto možností využívat!

Jen jich využívat! Bez toho, že se bude tato činnost iniciovat, neustále podněcovat, zkrátka bez permé redakční práce to nepůjde. Dobře pečení holubi do bezedného hrdla redakce sami nikdy nepřiletí. Naštěstí už v žilách redakční rady začíná proudit též mladá krev, a to nejen z našeho fakultního ústavu. Ale ještě pár slov k dalšímu poslání strážnického ústavu!

Ústav lidové kultury je v našem prostředí jedinečnou institucí stojící někde mezi vědou a praxí. S naprostou samozřejmostí se očekává, že bude každoročně zárukou zdárné přípravy a pozitivního ohlasu vlastního mezinárodního festivalu. Jenže ústav

nadto ještě předčí svou ediční činností centrální národopisná pracoviště, která sama nejsou vybavena vydavatelskými právy. Zejména v posledních několika letech se prezentoval znamenitými publikacemi, které by bez jeho přičinění neměly naději spatřit světlo světa: precizní monografii Žalující píseň, která byla poctěna cenou rektora Masarykovy univerzity, a monumentální Guberniální sbírkou písní a instrumentální hudby z roku 1819, která se tak stala součástí základního fondu naší národopisné literatury. Myslím, že některé tyto skutečnosti ucházejí české oficiální vědě trpící naprosto neodůvodněně představou, že mimo velká centra, jimiž jsou v případě našeho oboru jen Praha a Brno, nelze odvádět výsledky přesahující regionální rámec.

Myslím, že tu mnoho záleží na dobrém vedení ústavu.

To beze sporu. V případě Ústavu lidové kultury došlo dvakrát v jeho čtyřicetiletých dějinách k tomu, že si získával respekt daleko za strážnickými branami, a to za prvního ředitele Vítězslava Volavého, který sice nebyl vědecky orientován, ale svým vystupováním získával přízeň ve vlivných vrstvách, které se daly pro náklonnost k lidové kultuře získat, a za současného ředitele, jehož mnohostranné manažérské schopnosti a neutuchající energie umožňují představitelům nej-různějších institucí podílet se na rozmanitých aktivitách ústavu a svým způsobem z nich těžit i pro vlastní pracoviště, popřípadě pro dobré jméno českého národopisu.

A tak zakončíme naše společné povídání zdravici!

Jestliže je údělem dnešního ředitele Josefa Jančáře slavit letos souběžně s čtyřicátinami ústavu vlastní pětadesátiny, nechť mu zdraví slouží, aby jej vedl plodně co nejdéle!

*Coby nám to Pámbu da,
aby nám dobre bylo,
coby sme nic nerobili,
ani bosky nechodili,
enom pálené z pěkněj skléněcky popijali.*

PROMĚNY ÚSTAVU LIDOVÉ KULTURY VE STRÁŽNICI

Josef Jančář

Vývoj Ústavu lidové kultury ve Strážnici - od krajské pořadatelské organizace až k dnešní výzkumné, dokumentační a odborně poradenské celostátní instituci přímo řízené Ministerstvem kultury České republiky - odráží specifické procesy kulturního vývoje v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v posledním půlstoletí. Jedním z charakteristických rysů poválečného kulturního života byl pozoruhodný rozvoj zájmových uměleckých činností, mezi nimiž zaujaly výrazné místo folklorní aktivity. K masovému rozšíření zájmu o předvádění folkloru nepochybně přispělo období německé okupace a později komunistický režim. Jako vždy se totiž lidé pod tlakem totalitní moci uchylují ke kulturnímu dědictví, jehož neoddělitelnou součástí je i tradiční lidová kultura.

Vznik Krajského střediska lidového umění ve Strážnici, předchůdce dnešního Ústavu lidové kultury, byl úzce spojen se strážnickými "národopisnými slavnostmi" a později Mezinárodním folklorním festivalem. Neobyčejný ohlas "slavností", které se uskutečnily ve Strážnici poprvé v roce 1946, byl projevem nového vztahu k tradicím se všemi jeho peripetemiemi, zahrnujícími nejenom odbornou péči, ale i provincionální využívání folkloru pro zvýšení turistického ruchu a jeho politické zneužívání, jak jsme toho byli svědky po roce 1949.

Rozsah "Strážnických slavností" a zájem široké veřejnosti podnítily diskuse o tom, jak přistupovat k předvádění folkloru, když většina účinkujících i diváků jej už neprožívá jako originální hodnotu, nýbrž k jeho prvkům přistupuje jako k zábavě. V průběhu prvních ročníků "Strážnice" se tak znovu vynořil okruh otázek, na něž hledali odpověď členové Zemské osvětové rady už v roce 1946, když plánovali zřízení institutu pro lidové umění na strážnickém zámku, a později organizátoři "Strážnických slavností", když usilovali o zřízení odborného ústavu, který by se stal zároveň pořadatelem folklorního festivalu. Uvedené předpoklady spolu s dobovými snahami o profesionalizaci kulturně osvětové

činnosti tak v roce 1956 vedly ke zřízení Krajského střediska lidového umění ve Strážnici. Jeho ředitelem byl jmenován profesor strážnického gymnázia a vedoucí Krajského orchestru lidových nástrojů PhDr. Vítězslav Volavý.

V rozhodnutí Krajského národního výboru v Gottwaldově o zřízení Krajského střediska lidového umění se uvádí, že úkolem nového pracoviště je "organizovat rozvoj lidového umění, sbírat a uchovávat doklady lidového umění a metodicky pomáhat kulturně osvětovým zařízením". Po změně administrativního uspořádání státu v roce 1960 přešlo tehdejší Krajské středisko lidového umění pod přímé řízení Jihomoravského krajského národního výboru v Brně. Náplň práce i poslání zůstaly zachovány v plném rozsahu, avšak výrazněji se rozšířila systematická odborně metodická činnost; při KSLU byl ustaven Krajský poradní sbor pro lidový tanec a pro slavnosti písní a tanců. Dále byly zřízeny oblastní instruktorské sbory pro čtyři hlavní regiony Jihomoravského kraje: pro Slovácko, Valašsko, Horácko s Brněnskem a pro Hanou. Od konce padesátých let se rozšířila také výstavní aktivita, začaly se rozrůstat sbírky, knihovna, a počala se rozvíjet i publikační činnost. V roce 1962 nastoupil do střediska Josef Tomeš, který výrazně prohloubil vědeckovýzkumnou i dokumentační práci v úzkém propojení na sféru metodickou i kulturně výchovnou.

Na konci padesátých a na počátku šedesátých let byl střediskem národopisné výzkumné a dokumentační činnosti na jihovýchodní Moravě jednak Krajský vlastivědný ústav, později Oblastní muzeum v Gottwaldově (Zlíně), kde tehdy pracovali první odborně školení národopisci Věra Kovářů a Zdeněk Mišurec, jednak Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, kam v roce 1958 nastoupil Josef Jančář, který se z pověření KVÚ v Gottwaldově podílel na odborné přípravě výstavy keramiky ze sbírek H. Landsfelda ve strážnickém zámku už v roce 1959.

Zkušenosti z Gottwaldova i z Uherského Hradiště potvrzovaly, že uplatnění odborného poznávání v každodenní praxi vyžaduje nejenom vytvářet dobré dokumentační zázemí, ale také možnost publikování. Proto bylo dohodnuto vydávat ve Strážnici čtvrtletník pod názvem Národopisné aktuality, který by přispíval k objasňování otázek spojených zejména s amatérskou uměleckou tvořivostí navazující na folklor. Prvním redaktorem se stal Josef Tomeš a první redakční radu tvořili Václav Frolec, Dušan Holý, Josef Jančář, Jan Loutchan, Josef Pešek, Oldřich Sirovátka a Vítězslav Volavý. Ke 20. výročí strážnického festivalu vyšel sborník, jehož hlavní částí byla první rozsáhlejší a odborně fundovaná studie Josefa Tomše, hodnotící všestranně dvacet ročníků "Strážnice".

Díky vysoké náročnosti i dobrým povahovým rysům prvního vedoucího redaktora časopisu, i díky pozoruhodné aktivitě a odpovědné spolupráci redakční rady, se staly Národopisné aktuality odborným národopisným časopisem, který kolem sebe brzy soustředil národopisce z celého tehdejšího Československa. Je třeba konstatovat, že hnacím motorem těchto aktivit na Slovákku se stal od šedesátých let Václav Frolec, jak to nejlépe dokládá Frolcova osobní bibliografie, vydaná Ústavem lidové kultury v roce 1995.

Prohlubující se specializace a kvalita odborné a kulturně výchovné činnosti ústavu našla odezvu v základních dokumentech, vytvářejících profil instituce: v roce 1968 byl přijat nový organizační řád, schválený Jm KNV. V té době došlo ke změně názvu: Krajské středisko lidového umění bylo přejmenováno na Ústav lidového umění. V sedmdesátých letech byla dotvářena koncepce ústavu na specializované národopisné a kulturně výchovné středisko, které mělo vedle studia a dokumentace lidové kultury podávat návštěvníkům komplexní obraz života a kultury lidu v odpovídající vědecky koncipované zkratce. K tomu mělo sloužit vedle folklorního festivalu, výstav na strážnickém zámku a ediční činnosti, i národopisné muzeum v přírodě, jehož výstavba byla zahájena v roce 1973.

Ústav lidového umění však svůj odborně poradenský i kulturně výchovný záběr dále rozšiřoval. Odborní

pracovníci se zapojili do týmových výzkumných prací a aktivně pracovali v několika subkomisích československé sekce Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně, byli funkcionáři Národopisné společnosti československé při ČSAV, a od roku 1972 se podíleli na řešení dílčích úkolů Státního programu základního výzkumu. Strážnický ústav se stal místem konání uznávaných vědeckých sympózií, jejichž výsledky byly publikovány brněnským nakladatelstvím Blok v ucelené řadě sborníků Lidová kultura a současnost. Uvedené aktivity dokládají, že strážnický ústav vznikl i jako výraz obecnějších trendů společenského vývoje v druhé polovině 20. století. Vědeckotechnický pokrok podstatně zvýšil nároky na kultivaci osobnosti člověka, na rozšíření motivace jeho individuální kreativity. Příspěvkem k tomuto procesu byla i snaha o tvůrčí využívání prvků tradiční lidové kultury jako součásti národního kulturní dědictví. Shromažďování a odborné zpracovávání dokladů tradiční lidové kultury, organizování folklorních aktivit a ostatní kulturně výchovná a vzdělávací činnost přispívá k duchovním potřebám současného společenského rozvoje. V tomto ohledu je činnost ÚLK stále nezastupitelná.

Na konci šedesátých a na počátku sedmdesátých let nastoupili do strážnického ústavu mladí etnografové (Ludmila Tarcalová-Batůšková a Jan Souček - 1968, Jiří Pajer a Anna Mlýnková-Rýznarová - 1972, Jan Krist - 1976), kteří pomohli výrazně rozšířit jak výzkumnou a dokumentační činnost ústavu, tak zejména rozsah jeho činnosti zřízením Muzea vesnice jihovýchodní Moravy. Budování tohoto muzea se stalo v druhé polovině sedmdesátých a první polovině osmdesátých let nejrozsáhlejším odborným i technickým úkolem ústavu. Pro něj byli po roce 1974 přijati zedníci a tesaři, kteří pod vedením Antonína Maňáka vykonali obdivuhodný kus práce. Velkým přínosem jak pro péči o rozsáhlé soubory sbírkových předmětů tak pro Muzeum vesnice bylo přijetí konzervátora Víta Mynáře v roce 1976.

Velkou ztrátou pro Ústav lidového umění ve Strážnici bylo v roce 1978 náhlé úmrtí PhDr. Josefa

Tomeše, CSc., zástupce ředitele a vedoucího národopisného útvaru, jehož šestnáctileté působení v ústavu i jeho vědecká a organizační činnost výrazně ovlivnila profil této instituce.

Významným okruhem činnosti odborných oddělení ústavu bylo vytváření databází pro odborně poradenskou činnost. Ve Strážnici se soustřeďovala v nejúplnější podobě dokumentace všech folklorních akcí, především folklorních festivalů, v Československu. K fotodokumentaci a písemným materiálům začaly přibývat filmové dokumenty a magnetofonové nahrávky, což umožnilo připravovat například edici malých gramofonových desek, ale především vytvářet zázemí pro odbornou činnost. Základním regionem této činnosti byl Jihomoravský kraj, což v tomto kontextu bylo předpokladem pro činnost celostátní i mezinárodní. Dokladem pro to je například úspěšná mezinárodní výměna publikací s obdobnými institucemi v celém světě, již dnes obětavě zajišťuje knihovnice Věra Zezulová. Tím, že úkoly ústavu v sobě obsahovaly jak vědeckou činnost, tak i uplatňování jejích výsledků v praxi, musely se nutně rozvíjet do širší, nikoliv k úzké specializaci.

Proto bylo nutné utvářet specializované poradní sbory a soustředit do nich pracovníky z různých odborných a vědeckých pracovišť i z různých míst republiky. V České republice i na Slovensku je jen málo národopisců, kteří by nebyli na nějakém semináři, odborné konferenci, nebo alespoň na folklorním festivalu ve Strážnici. Když po svém dobrovolném působení v zemědělské velkovýrobě přišel v roce 1979 do Ústavu lidového umění ve Strážnici Josef Jančář, navázal na vědecké aktivity svého zesnulého přítele Josefa Tomše a ve spolupráci s Janem Součkem a Václavem Frolcem přispěl k budování Muzea vesnice a vytvořil jeho první muzejní expozice (Moravské Kopanice - 1983, Luhačovické Zálesí - 1984, Vinařství na Slovácku - 1984). Z iniciativy PhDr. Pavla Kurfürsta, který pracoval v tehdejšímu Ústavu lidového umění jako vedoucí národopisného útvaru v letech 1983 - 1987, vznikla i zajímavá edice metodických monografií. Přehledy o ediční i ostatní činnosti Ústavu lidové

kultury jsou pravidelně publikovány v Národopisné revui, navazující od roku 1991 na čtvrtletník Národopisné aktuality.

Nejvýznamnější proměnou od svého vzniku prošel strážnický ústav v roce 1990. Už na konci roku 1989 bylo zřejmé, že dosavadní způsoby řízení a formulace úkolů neodpovídají požadavkům probíhajících proměn. Proto na návrh odborných pracovníků byl Krajským národním výborem v Brně pověřen řízením PhDr. Josef Jančář, CSc., který byl na základě konkurzního řízení jmenován ředitelem v květnu roku 1990. Od počátku kladl důraz na nadregionální význam odborně poradenské, pořadatelské a dokumentační činnosti ústavu a na nutnost mezinárodní spolupráce. Když se na podzim roku 1990 mělo rozhodnout zda strážnický ústav bude převeden do přímého řízení ONV Hodonín nebo do působnosti Ministerstva kultury, prosazoval tehdejší předseda končího jihomoravského KNV JUDr. Příkryl první variantu. V této atmosféře určitých nejistot se novému řediteli podařilo přesvědčit Ministerstvo kultury České republiky v Praze o významu Ústavu lidového umění ve Strážnici pro péči o folklorní aktivity v České republice, zejména z hlediska právě přijatého dokumentu UNESCO, nazvaného Doporučení k ochraně tradiční a lidové kultury. Jak ředitelka odboru regionální a národnostní kultury MK ČR PhDr. Zuzana Malcová, tak ministr kultury PhDr. Milan Uhde přijali uvedené zdůvodnění, avšak k převodu strážnického ústavu pod přímé řízení ministerstva bylo třeba získat písemný souhlas jihomoravského KNV. Díky porozumění tehdejšího místopředsedy JmKNV ing. Stanislava Bělehrádka byl souhlas 20.10.1990 podepsán a včas předán ministru kultury. Ten po zpracování nového statutu a ostatních podkladů zřídil svým Opatřením č. j.14649/90 k 1. lednu 1991 Ústav lidové kultury ve Strážnici. Ve zřizovací listině se uvádí, že posláním ústavu je shromažďovat, uchovávat a odborně zpracovávat doklady o tradiční lidové kultuře, organizovat folklorní akce a poskytovat poradenské a informační služby pro všechny druhy folklorních aktivit na celém území státu, a že Ústav je organizací řízenou Ministerstvem kultury České republiky.

Jen pomalu si pracovníci ústavu i jeho řídicí orgán uvědomovali všechny důsledky proměny krajské organizace v celostátní odborně poradenskou instituci. Bylo třeba nejenom nově formulovat úkoly a začít rozvíjet hlubší mezinárodní spolupráci, ale také proměnit myšlení pracovníků ústavu, i všech, kdož s ústavem spolupracovali. Odstranit mnohaleté zvyklosti a při tom zachovat životaschopné prvky organizace práce vyžadovalo podstoupit nejednu výčitku z jedné i z druhé strany. Nejdříve bylo třeba odstranit zjevné přežitky v organizaci a průběhu festivalu (zrušení výzdobových "hesel" ve městě, tribuny na náměstí, okázalé večere pro funkcionáře, rozsáhlé úřednické organizační štáby a mnohé jiné). Mnoho nového bylo třeba zavést i v organizaci práce ústavu.

Jedním z prvních kroků nového vedení ÚLK bylo utvoření ředitelské rady jako poradního sboru, který by bezprostředně přispíval ke koordinaci aktivit zaměřených na poznávání soudobého folklorismu i na odborně poradenskou pomoc při využívání prvků tradiční lidové kultury, především folkloru. Záměr se setkal s pochopením a členství v ředitelské radě přijali PhDr. Stanislav Brouček, CSc., ředitel Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, Praha, ing. arch. Zdeněk Hynek, SÚRPMO, Olomouc, univ. prof. PhDr. Dušan Holý, DrSc., Masarykova universita, Brno, univ. prof. PhDr. Richard Jeřábek, DrSc., vedoucí Ústavu evropské etnologie, Masarykova universita, Brno, PhDr. Milan Leščák, ředitel Národopisného ústavu SAV, Bratislava, PhDr. Dano Luther, CSc., Národopisný ústav SAV, Bratislava, PhDr. Zuzana Malcová, ředitelka odboru regionální a národnostní kultury MK ČR, Praha, PhDr. Karel Pavlišťík, CSc., Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy, Zlín, univ. prof. PhDr. Oldřich Sirovátka, DrSc., vedoucí pobočky UEF ČSAV, Brno, PhDr. Vítězslava Šrámková, vedoucí pracoviště pro neprofesionální umění Informačního a poradenského střediska Praha, PhDr. Jaroslav Štika, CSc., ředitel Valašského muzea v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm a Mgr. Libuše Vaňková, zástupkyně ředitelky odboru RNK MK ČR, Praha. Tato ředitelská rada, jež za pět let své činnosti doznala jisté změny, se

schází dvakrát ročně a výrazně přispívá k odborné oponentuře a koordinaci plánů činnosti ÚLK ve Strážnici a zároveň iniciuje mnohé úkoly ústavu jako jediné odborné instituce MK ČR pro folklorní aktivity.

Program činnosti nově pojmenovaného Ústavu lidové kultury byl z důvodů přehlednosti rozdělen do těchto základních okruhů: I. - výzkum a dokumentace, II. - vzdělávací a ediční činnost, III. - péče o sbírky a výstavní činnost, IV. - národopisné muzeum v přírodě, V. - spolupráce se zahraničními institucemi a činnost v mezinárodních organizacích, VI. - Mezinárodní folklorní festival a ostatní pořadatelská činnost, VII. - péče o památkové objekty, VIII. - správa a řízení, IX. - mimořádné úkoly. Statut ústavu vychází z poznatku, že v každé pospolitosti (etnické, regionální, profesní) vznikají vzory chování, hodnot a norem společenského života, které jsou danou pospolitostí přijímány a napodobovány. Reprodukují se v kulturních výtvorech a stabilizují ve zvycích a obyčejích. Tento proces je založen na specificky lidské schopnosti shromažďovat, uchovávat, zpracovávat a předávat znalosti a dovednosti z generace na generaci a vytvářet tak kulturní dědictví. Je to ovšem dynamický proces, neboť nejsme pouhými dědici, nýbrž i tvůrci tradic. V tomto duchu dnes ÚLK realizuje několik celostátních projektů, jež mají nejenom dokumentovat a uchovávat dožívající specifické kulturní prvky minulosti, ale mají být i projevem péče o tuto část národního kulturního dědictví.

Nejobsáhlejším a nejvýznamnějším výzkumně dokumentačním úkolem se stal od roku 1992 projekt videodokumentace lidových tanců České republiky, který získal pochopení a podporu Ministerstva kultury ČR jako příspěvek k oslavám 100. výročí Národopisné výstavy československé v Praze 1895. K uskutečnění tohoto projektu jmenoval ředitel ÚLK základní autorský štáb, jehož členy jsou PhDr. Karel Pavlišťík, CSc., prof. Zdenka Jelínková, PhDr. Hannah Laudová, CSc. a mgr. J. M. Krist. Cílem projektu bylo zachytit úplný přehled dochovaných lidových tanců a jejich variant v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V souladu s dosavadními poznatky byla Česká republika

rozdělena na 10 folklorně specifických regionů. Pro každý region byl utvořen široký autorský kolektiv, který zpracoval scénář a také zajistil účast nejlepších nositelů taneční tradice regionu na dohodnuté natáčecí dny. Pro natáčení si režisér Rudolf Chudoba zajistil vlastní televizní štáb. Videokazety mají průměrnou délku 120 minut a jejich součástí jsou tištěná skripta s popisy natočených tanců a s notami doprovodní hudby. Délku 200 minut přesáhly videokazety tanců z Valašska, Slovácka a z Hané.

Dalším významným projektem ÚLK ve Strážnici se stala příprava Slovníku folklorismu, jehož obsahovou strukturu navrhl Richard Jeřábek. Práce na slovníku (obdobně jako práce na české národopisné encyklopedii v Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR) odhalila všeobecný nedostatek erudovaných etnografů a folkloristů, kteří by se mohli věnovat přípravě tohoto díla, jež bude dokončeno v letošním roce 40. výročí ÚLK. Slovník má být nejenom příspěvkem pro komplexní poznání vývoje folklorních aktivit v České republice od konce 19. století do současnosti, ale i prvním krokem ke zpracování souborné knihy o folklorismu, o festivalových aktivitách a o souborovém hnutí, jak ji krátce před svou smrtí navrhl dlouholetý spolupracovník strážnického ústavu, folklorista evropského významu Oldřich Sirovátka. Jeho neobyčejně inspirativní práce pro ÚLK dosud nebyla doceněna.

Ediční aktivity Ústavu lidové kultury však reprezentuje především čtvrtletník Národopisná revue, která volně navázala na Národopisné aktuality. Změnu názvu časopisu v roce 1991 nevyvolala jen proměna ÚLK ve Strážnici v celostátní odbornou instituci, ale i delší dobu trvající snahy o obsahovou proměnu periodika, které chce oslovit co nejširší okruh lidí a zvýšit povážlivě klesající počet abonentů. Ředitel jmenoval šéfredaktorem časopisu PhDr. Jiřího Pajera, CSc., který se v prvních dvou číslech snažil přidržovat dohodnutého záměru, ale slibný začátek byl třetím číslem znehodnocen. Proto od čtvrtého čísla převzal řízení časopisu ředitel, který požádal brněnskou výtvarnici D. Chatrnou, aby vytvořila pro Národopisnou revui novou obálku. Od roku 1992 byla čísla časopisu

obohacena fotografickou přílohou, věnovanou obvykle jednomu autorovi (Jindřich Štreit 2/92, Josef Šíma 3/92, Ľubo Stach 4/92, K. O. Hrubý 1-2/93, Antonín Václavík 3-4/93, Karel Cudlín 1-2/94, Karol Plicka 3-4/94, Jan Šilpoch 1/95). Šéfredaktorem Národopisné revue je od roku 1994 PhDr. Jan Krist, vedoucí útvaru výzkumu a dokumentace, dlouholetý výkonný redaktor Národopisných aktualit a zástupce ředitele ÚLK. Tajemnicí redakční rady a velmi dobrou technickou redaktorkou (od ročníku 1992 i autorkou počítačové sazby) je Anna Matyášová. Národopisná revue je v současnosti jediným populárně vědným časopisem České republiky věnujícím se na odborném základě otázkám tradiční lidové kultury v duchu poslání ÚLK.

I když v tomto čísle Národopisné revue, věnovaném 40. výročí vzniku Ústavu lidové kultury, jsou uvedeny zevrubné informace o sbírkotvorné, dokumentační a výstavní činnosti, je třeba se i v tomto shrnujícím článku zmínit podrobněji o proměnách vývoje strážnického národopisného muzea v přírodě, oficiálně nazvaného Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy. Historii vzniku národopisných muzeí v přírodě v České republice jsem popsal jak ve vydaných průvodcích muzeem, tak i v knize Strážnická ohlédnutí. Zde chci pouze upozornit na to, že s proměnami hlavních úkolů ÚLK bylo nutné přehodnotit dosavadní činnost jak v rámci rozpočtových možností, tak v rámci geografického rozšíření působnosti ústavu, a nově stanovit priority. Proto bylo třeba zakonzervovat stavební stav MVJVM a omezit je na takovou údržbu, která umožňuje vytvářet přijatelné podmínky pro návštěvníky. Za těchto okolností byla ukončena činnost poradního sboru pro výstavbu MVJVM a nově formulovány expoziční záměry. Zejména objekty, původně plánované pro výstavní účely, byly přebudovány na tolik potřebné depozitáře, a vstupní objekt barokního pivovaru byl po památkové rekonstrukci pronajat v roce 1992 výrobně obchodní společnosti Fotofast. Tento postup umožnil uvolnit určitou část finančních prostředků na posílení odborné činnosti ústavu a na nejnutnější opravy zanedbaného zámku a dalších památkových objektů. Novým prvkem ve

využití ideálního strážnického festivalového areálu je jeho pronájem Folk a country klubu Praha pro FOLKFEST ZAHRAHA a romským organizacím pro každoroční romský festival.

Se zájmem o tradiční lidovou kulturu, zejména o folklor, se setkáváme v Evropě už od počátku 19. století, avšak teprve ve 20. století se vzrůstajícím hospodářským, kulturním a turistickým stykem mezi jednotlivými zeměmi světa výrazně vzrostla potřeba nezaujatého pochopení kulturních odlišností a tím i potřeba mezinárodní spolupráce. V roce 1969 vznikla ve Francii nevládní organizace UNESCO pro folklorní festivaly a lidové umění (Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels), která významně přispěla k novodobému chápání tradičních kultur a k mezinárodní spolupráci. Nejvýrazněji se tyto tendence odrazilily v dokumentu generální konference UNESCO z roku 1989, nazvaném Doporučení k ochraně tradiční lidové kultury a folkloru. V něm se tradiční lidová kultura charakterizuje jako součást kulturního dědictví každého národa. Protože ÚLK jako instituce MK ČR přijal zásady uvedeného dokumentu za základ své činnosti, bylo jenom přirozené, že vedení ústavu usilovalo o výraznější podíl na činnosti národní sekce CIOFF. V roce 1990 se ve Strážnici uskutečnilo jednání mezi zástupci českého a slovenského ministerstva kultury. Na něm bylo dohodnuto oživit činnost československé národní sekce na základě paritního zastoupení. V průběhu roku 1992 však došlo k procesu dělení státu a na schůzi celostátní sekce CIOFF 16. 12. 1992 v Bratislavě byl zpracován "rozlučovací" protokol a podána žádost o přijetí obou nových států za řádné členy CIOFF.

Už 16. 2. 1993 se díky porozumění ministerstva kultury, především ředitelky odboru regionální a národnostní kultury PhDr. Zuzany Malcové, podařilo ustavit českou národní sekci CIOFF při Ústavu lidové kultury ve Strážnici, která poměrně rychle navázala kontakty s národními sekcemi středoevropského sektoru této nevládní organizace UNESCO. Prezidentem České národní sekce CIOFF je ředitel ÚLK dr. Josef Jančář, CSc., delegátkou PhDr. Martina Pavlico-

vá, CSc., tajemnicí sekce PhDr. Vlasta Ondrušová, odborná pracovnice ÚLK. Mezi významné úspěchy České národní sekce patří například uspořádání 4. folklorního festivalu středoevropského sektoru CIOFF v roce 1995, nebo získání členství České republiky v kulturní komisi této světové organizace.

Úzká spolupráce ÚLK s Českou komisí pro UNESCO, zejména s jejím generálním tajemníkem mgr. Michalem Benešem, CSc., umožnila zúročit tyto aktivity i na vládní úrovni. Na návrh Michala Beneše pověřil odbor umění a kulturního života UNESCO uspořádat pilotní konferenci o realizaci Doporučení k ochraně tradiční a lidové kultury právě Ústav lidové kultury ve Strážnici. Konference se zúčastnili vládní delegáti ze 14 zemí střední a východní Evropy a také představitelé národních sekcí středoevropského sektoru CIOFF. Dobré výsledky odborné i organizační práce ÚLK a české národní sekce CIOFF se projeví v tom, že ÚLK byl pověřen realizací dalšího projektu pro UNESCO v letech 1996 - 1997, a že nad Mezinárodním folklorním festivalem Strážnice '96 převzalo UNESCO záštitu.

V této "vzpomínkové" studii nejstaršího přímého účastníka odborné činnosti ÚLK (a jeho současného ředitele) nelze zachytit všechny aktivity obsahově tak členitého pracoviště. Různé úhly pohledu na činnost ústavu přináší jak výsledky ankety, v níž interní i externí spolupracovníci vyjadřují svůj vztah k ÚLK, tak specializované příspěvky k různým okruhům jeho činnosti. Přesto k aktivitám, uvedeným na předchozích stránkách, pokládám za potřebné připojit uvést, že mezi významné výsledky práce patří vybudování nových moderních depozitářů muzejních sbírek, zaměřených jednak na hmotnou lidovou kulturu v rámci budování národopisného muzea v přírodě, jednak na lidové hudební nástroje pro expozici Nástroje lidové hudby v České republice, jejíž scénář připravil dlouholetý spolupracovník ÚLK doc. PhDr. Ludvík Kunz, CSc. Byla slavnostně otevřena v roce 1993 a její sbírkové zázemí se nadále rozšiřuje. Nová expozice bude na dlouhou dobu zdrojem poučení nejenom o vývoji nástrojů lidové hudby, ale i o významu

hudebních tradic v životě člověka. Přípravu výstav zabezpečuje především PhDr. Vlasta Ondrušová, o informovanost návštěvníků zámku i v Muzeu v přírodě pečuje široký okruh externích průvodců, jejichž činnost v posledním roce organizuje Olga Floriánová.

Ke stejně důležitým úkolům patří pořadatelské aktivity, především realizace Mezinárodního folklorního festivalu. Zejména od roku 1990, kdy přestal existovat přípravný výbor, převzali na sebe postupně všechny povinnosti pracovníci ústavu. Výrazně se zvýšila úloha tajemníka festivalu. Od roku 1991 je tajemnicí Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici Ludmila Horehledová, která s přehledem zabezpečuje každoročně všechny přípravné práce pro festival a podílí se na organizaci kurzů Školy lidových tradic, připravované ve spolupráci s regionálními folklorními sdruženími.

Významnými úkoly byla spoluúčast na organizaci světového kongresu cimbalistů v roce 1993, uspořádaného ve spolupráci s Moravským zemským muzeem v Brně, výrazný podíl na přípravě celostátní přehlídky folklorních souborů, uskutečněné u příležitosti oslav 100. výročí Národopisné výstavy československé na Žofíně v Praze, a zejména příprava 50. ročníku Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice '95, spojeného se 4. festivalem Středoevropského sektoru CIOFF.

S vědomím nezbytnosti budovat solidní databáze jako zdroj informací pro folklorní hnutí v České republice i pro potřeby rozvíjející se mezinárodní spolupráce, rozhodlo vedení ústavu už v roce 1992 vybavit ÚLK počítači. Většina odborných a administrativních pracovníků absolvovala v letech 1992-1993 kurzy práce s počítači a plně jich využívá ke své práci. Přínosem v tomto ohledu byl nástup mgr. Michala Škopíka, historika jemuž učaroval "computerworld", a který se zasloužil o komplexní využívání soudobé techniky v dokumentační činnosti ÚLK.

Vedle vědeckodokumentační, vzdělávací, poradenské a pořadatelské činnosti spravuje strážnický ÚLK také rozsáhlý soubor památkových a ostatních objektů. K velkým památkovým objektům, jejichž údržba na sebe váže většinu provozních prostředků, patří zámek, zámecký park o rozloze 28 ha a rekonstruovaný objekt barokního pivovaru. Péči o zeleň v parku i o zeleň a sady v Muzeu v přírodě zajišťuje útvar správy areálu, jehož novým vedoucím je Lubomír Jedlička. Útvar také zabezpečuje technické zázemí folklorního festivalu a dalších kulturních akcí.

Méně viditelná je práce útvaru ředitele, jehož vedoucí je Marie Čadílková. Útvar kromě personální práce a úkolů spojených se správou a provozem zámku zajišťuje administrativní a reprezentačně společenské úkoly jak při festivalu, tak při ostatních akcích ÚLK. Na činnosti útvaru se výrazně podílí správce zámku a řidič osobní dopravy Bohuslav Hořák, který je kromě těchto funkcí také technikem BOZP.

K úseku správy a řízení patří i ekonomický útvar, který velmi odpovědně vede Eva Koudelová. Tento útvar kromě odborně ekonomické, účetní, evidenční a pokladní činnosti zajišťuje distribuci tisků a finanční služby při pořadatelských akcích ÚLK.

Nelze v jednom jubilejním článku zmínit se o práci všech 43 pracovníků ústavu, i když vzhledem k dosahovaným pracovním výsledkům by to bylo spravedlivé. Seznam všech pracovníků ÚLK k 1. 3. 1996 je uveden na závěr ankety ke čtyřicetinám ústavu. Smyslem této studie ke 40. výročí vzniku ÚLK je sdělit veřejnosti, že vědeckodokumentační práci, ediční činnosti, expozicemi a výstavami ve strážnickém zámku i v Muzeu v přírodě, stejně jako pořádáním Mezinárodního folklorního festivalu a dalších akcí je strážnický Ústav lidové kultury potřebným i přitažlivým odborným a vzdělávacím střediskem nejenom pro návštěvníky z České republiky, ale i ze zahraničí.

PhDr. Vítězslav Volavý. Foto F. Horecký, Strážnice 1980

PhDr. Josef Jančář, CSc., ředitel ÚLK ve Strážnici, při zahájení MFF Strážnice '91. Foto A. Vlk, Strážnice 1991

ÚSTAV LIDOVÉ KULTURY A MEZINÁRODNÍ FOLKLORNÍ FESTIVAL STRÁŽNICE

Karel Pavlišťík

Pořádání Mezinárodního folklorního festivalu je z řady činností, které v průběhu uplynulých čtyřiceti let vytvořily osobitou podobu strážnického Ústavu lidové kultury dodnes jednou z jeho činností základních. Konec konců prvotním impulzem vzniku této instituce byla stupňující se intenzita rozvoje Strážnických slavností a z ní plynoucí potřeba kvalifikovaného vlivu na formování jejich programové náplně společenského dosahu. Je sympatické, že při jubilejním ohlédnutí lze konstatovat, že tomuto poslání ÚLK nezůstal nic dlužen. Nezbytnost jeho role odborného i společenského garanta strážnického folklorního festivalu se velmi výrazně projevuje v poslední době v souvislosti s růstem jeho mezinárodní prestiže i v souvislosti s jeho postavením v širokém spektru národní kultury. V něm představuje Mezinárodní folklorní festival Strážnice cennou kulturní aktivitu, umožňující specifickou komunikaci současníků s věkovitými hodnotami lidové kultury.

Výsledkem mnohaleté práce desítek pracovníků ÚLK a stovek jeho dobrovolných spolupracovníků je jednoduchá a efektivní organizační struktura schopná spolehlivě zvládnout vše, co je potřebné vykonat pro každoroční uskutečnění festivalu. Dlouhodobou dramaturgickou koncepcí festivalu i dramaturgii jeho jednotlivých ročníků vytváří programová rada, která je poradním orgánem ředitele ÚLK. Předseda programové rady bývá jmenován z řad externích odborníků, místopředseda a tajemník jsou jmenováni z řad zaměstnanců ÚLK. Pro strážnický festival je charakteristické, že v programové radě pracují přední čeští i slovenští etnografové a folkloristé, publicisté, rozhlasoví a televizní pracovníci a příslušníci dalších tvůrčích profesí. Do programové rady vysílá své odborníky i ÚLK. Takové složení programové rady vytváří předpoklad pro využívání aktuálních odborných poznatků i uměleckých trendů v tvorbě i hodnocení festivalových pořadů a formování jeho programové struktury.

V loňském roce ustanovený Senát programové rady

je rovněž poradním orgánem ředitele ÚLK. Skutečnost, že v něm pracují nejzkušenější příslušníci zakladatelských generací festivalových tvůrců zaručuje udržování kontinuity programové osobitosti a kvality festivalu a navíc umožňuje zapojování příslušníků soudobé tvůrčí generace do práce programové rady a realizačních týmů jednotlivých programů festivalu.

Významnou, žel dosud málo popularizovanou a využívanou činností ÚLK, je dokumentace folklorních festivalů a slavností na celém území státu. Nejde jen o výhodu okamžitého přístupu jejím výsledkům při práci na programech vlastního festivalu. Jde o intenzivní prezentaci poznatků z pořádání festivalů v různých podmínkách, které by mohly pomáhat při řešení problémů, které v tomto směru přináší soudobý společenský vývoj.

Potřeby intenzivního rozvoje další důležité aktivity ÚLK vyvolává stále naléhavěji se projevující nutnost úzkých kontaktů pořadatele festivalu s folklorními soubory a skupinami, na jejichž existenci a umělecké úrovni je bezprostředně závislá jeho existence a umělecká úroveň. Je dostatečně známo, že současná intenzita civilizačního procesu a povaha společenského vývoje velice silně ovlivňuje vývoj zájmových kulturních aktivit a vyvolává situace, které mohou mít nepříznivé existenční dopady i v případě folklorních souborů a skupin. Nejde o vyvolávání katastrofických vizí. Jde o reálný pohled na skutečnost a o včasnou a věcnou reakci v podobě opatření, které mohou vývoj ovlivnit tak, aby existenční základna festivalu (a to nejen festivalu strážnického) zůstala zachována. Z tohoto hlediska je už nyní zřejmá potřeba uskutečňování celého systému vzdělávacích akcí pro tvůrce i organizátory amatérských folklorních souborů, jehož nedílnou součástí bude ediční činnost zaměřená na vydávání prací materiálových i metodických. K posilování pevných pout mezi festivalem a účinkujícími jistě přispěje pokračování v soustavném zapojování zkušených a kvalitních tvůrců z amatérských souborů a

skupin do realizačních týmů festivalových pořadů i do poradních sborů ŮLK.

K řešení problémů strážnického festivalu dosud málo přispívá Ústavem vydávaná Národopisná revue. Ta by měla na místě vyhrazeném v její obsahové struktuře přinášet o festivalu materiály podporující veřejnou reflexi programové podoby i společenské role MFF Strážnice. Popravdě je však třeba říci, že příčinou tohoto stavu není neochota vydavatele revue takové

příspěvky tisknout, ale že se takové materiály stále nedaří v potřebném počtu a kvalitě získávat.

K solidní bilanci se sluší poblahopřát a do budoucích let něco pěkného popřát: přejeme pracovníkům čtyřicetiletého jubilanta dostatek sil, chuti a dobrých podmínek k plnění role strážce Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice, těšícího se půl století trvající přízni široké divácké obce.

MFF Strážnice 1994 - slavnostní průvod účinkujících. Foto Petr Titz, Strážnice 1994

MEZINÁRODNÍ FOLKLORNÍ FESTIVAL A JEHO PROGRAMY

Ludmila Horehled'ová

Programovou skladbu jednotlivých ročníků za uplynulé půlstoletí trvání strážnického Mezinárodního folklorního festivalu popisovalo již tolik zasvěcených pracovníků, že pokud bych se chtěla zaměřit na rozbor jednotlivých ročníků a v nich zase všech realizovaných pořadů, nejednalo by se o krátký článek pro Národopisnou revui, ale o rozsáhlou studii, která by se ovšem jen hemžila poznámkami a odvolávkami tu na studii dr. J. Tomše v knize Strážnice 1946 - 1965 nebo pro změnu na články v různých národopisných časopisech, eventuálně na Strážnická ohlédnutí dr. J. Jančáře. Abych znovu neopakovala tolikrát řečené, chtěla bych o programech napsat něco zcela odlišného.

I když jako pracovnice odborného útvaru ÚLK letos prožiji již 27. ročník MFF, pouze šest let, kdy zastávám funkci tajemnice festivalu, mám možnost zažít přípravu nejen programové, ale i technické části festivalu přímo "na vlastní kůži" a někdy mám dojem, že mi o ni i půjde, jestli všechno nevyjde, tak jak by mělo.

V letech 1991 - 1995 byl předsedou programové rady PhDr. Karel Pavlišťík, CSc., který - jak sám tvrdí - od jisté doby příliš nemiluje slovo koncepce a koncepční pracovníci mu taky moc k srdci nepřirostli. Přesto však není možné dávat programové skladbě jednotlivých ročníků volný průběh. Dlouhodobé koncepce pěti i víceleté se dnes už nevypracovávají, ale námětů je stále tolik, že v každém ročníku je realizováno víc než dvacet pořadů a vřdycky ještě některý dobrý nápad přechází do roku dalšího. Stále je snaha zachovávat typy pořadů, které přitahují diváky už celá desetiletí - pořady regionální, komponované, souborové, dětské, hudební, obnovené taneční a zpěvácké soutěže, reprezentativní zahraniční pořady a v poslední době stále oblíbenější pořady "lehčího" žánru, které jsou většinou součástí sobotní noci.

Při listování v programových sbornících posledních pěti let se mně u jednotlivých pořadů vybavují spíše situace okolo jejich přípravy, protože já, která sice vím,

v čem je záměr pořadu, kteří účinkující v něm vystupují, ze kterých pracovníků je složen autorský tým, jaké rekvizity a technické požadavky bylo nutno zabezpečit, bohužel, ani nevím, jak ten pořad nakonec vyzněl. Když během tří festivalových dní odejdu na chvíli ze své kanceláře ve strážnickém zámku na některý ze tří stadiónů (většinou s nějakým úkolem), vzápětí mě shánějí telefonem a musím se ihned vrátit zpět. Takže místo toho, abych sledovala programy, musím být k dispozici a vyplnit autorům, účinkujícím a jiným spolupracovníkům každé jejich přání a pokud možno okamžitě. Proto mě například v pořadu "Kdo ty vody přebrodi" napadne složitá konstrukce napodobení lodní plachty, kterou jsme museli podle nákresu nechat vyhotovit, s pořadem "Dětské království her" se spojuje vzpomínka na defekt autobusu s dětským souborem "Radost" z Pardubic, který musel čekat na louce u Kyjova, až mu seženeme náhradní dopravu. A samozřejmě, úplná lahůdka je zajišťovat rekvizity do pořadů dr. Popelky "Všichni tam musíme" a "(Z)malo-vaní zbojnici" - výrobu nebeských a pekelných bran, obláček, stylových postelí a "suchého ledu" k výrobě kouřové clony, který jsme sháněli po celém okrese a nakonec ani nesehnali..

Letošní ročník, který je věnován 50. výročí založení mezinárodní organizace UNESCO a 40. výročí ÚLK bude složen ze 20 pořadů. Zahraniční pořad, ve kterém bude prezentován folklor pěti světových kontinentů bude ve třech obměnách realizován během všech festivalových dní, regionální pořad má být věnován Uherskobrodsku, dětský pořad bude inspirován okouzením malých i větších dětí koňmi a světem okolo nich. Pokračovat má jedenáctým ročníkem i soutěž verbířů, v soutěži zpěváků lidových písní vystoupí soutěžící z moravské a slovenské strany Karpat, členové slováckých krúžků z Prahy, Brna a Bratislavy zavzpomínají 100. výročí založení krúžků, národnostní menšiny žijící na území ČR se budou prezentovat v samostatném pořadu, souborům "Hradišťan"

z Uh. Hradiště a "Mladina" z Plzně bude vyhrazen sobotní pozdní večer, v nočním pořadu zazní erotické lidové písně. Třicátému výročí založení cimbálové muziky M. Hrbáče, 75. narozeninám Františka Okénky a nedožitým 50. narozeninám J. Miškeřika je věnován hudební pořad, výsledky práce souborů FoS budou prezentovány v nedělním odpoledním pořadu. Všichni účinkující se zúčastní slavnostního průvodu městem. Prostory skanzenu ožíví již od pátečního odpoledne pořad o vinohradech a o víně, v sobotu zde předvedou svou činnost lidoví výrobci, ve dvoře usedlosti z Luha-

čovického Zálesí soubor "Včelaran" z Bílovic uvede jevištní zpracování příběhu o modelu Josefa Mánesa Veruně Čudové. Noci ve festivalovém areálu mohou návštěvníci příjemně strávit zábavou při cimbálových a dechových hudbách, které budou vyhrávat v zábavních střediscích.

Příprava ročníku je tedy opět náročná, ale zase kde bych se kdy jindy setkala se všemi těmi hvězdami a hvězdičkami folklorního nebe tak zblízka, než právě při svém zaměstnání?

Z MFF Strážnice 1989. Foto J. Uherka, Strážnice 1989

MUZEUM VESNICE JIHOVÝCHODNÍ MORAVY A STRÁŽNICKÉ KULTURNÍ LÉTO

Olga Floriánová

Strážnické muzeum v přírodě se začalo budovat v roce 1973 se záměrem představit lidovou architekturu podle jednotlivých subregionů Slovácka. V roce 1981 byla otevřena část muzea zahrnující lidové stavitelství z hornatých oblastí: Moravských Kopanic, Luhačovického Zálesí a Horňácka, vinohradnický areál, areál technických staveb a objekty lučního hospodářství.

Ve výstavbě se pak pokračovalo budováním Dolňácka. Je na škodu věci, že se nenašly prostředky k úplnému dokončení muzea, ale budme vděční za to, co se podařilo. V dnešní době, kdy slovácké vesnice dávno ztratily svůj tradiční ráz, se tak strážnický skanzen stává jediným místem, kde se mohou mladí lidé a doufám, že i generace příští, seznámit se způsobem bydlení a života našich předků. V tom tkví jeho prvořadý a neocenitelný význam. Jistě by však nebylo správné, kdybychom se spokojili s tímto konstatováním a nepokračovali v započatém díle.

Z důvodu nedostatku finančních prostředků nemůžeme sice v nejbližší době očekávat dokončení skanzenu v původně plánovaném rozsahu, ale naše snaha se bude zaměřovat na plné dobudování a udržování už zprovozněné části muzea. Máme tím na mysli především zařízení nových interiérů, což znamená i zpřístupnění dalších objektů pro veřejnost, instalování nových expozic, doplnění inventáře ve stávajících objektech a provádění nutných oprav včetně konzervace.

Domnívám se, že skanzen by měl prezentovat nejen lidové stavitelství a materiální podmínky lidu, ale měl by návštěvníky seznámit i s každodenním životem a lidovou kulturou v plné její šíři. To znamená zpestřit prohlídky také ukázkami tradičních řemesel a výrobních postupů, předváděním lidových zvyků a obyčejů, které zpestřovaly po celý rok všední život na vesnici, jenž byl plný práce a starostí o hospodářství. Jaké by to však bylo hospodářství bez chovu domácích zvířat? Proto by jistě nebylo úplně nereálné i muzejní vesnici

takovým způsobem oživit a dodat jí tak na větší autenticitě.

Podle mého osobního názoru, by návštěvníkovi mělo být umožněno, aby si utvořil co nejvěrněji obraz života tradiční slovácké vesnice (k čemuž by výše jmenované aktivity měly přispět) a tím obohatit nejen jeho poznání, ale ukázat mu také jiné hodnoty, než jaké nabízí naše moderní společnost.

Úroveň prohlídky ovšem závisí především na osobnosti průvodce, a proto je průvodcovské službě věnována značná pozornost. Každoročně se pro ně pořádají semináře, jenž si kladou za cíl rozšířit znalosti průvodců a poučit je i o způsobu vystupování a jednání s návštěvníkem. Je to totiž právě průvodce, jehož prostřednictvím se návštěvník dostává do kontaktu s tradiční kulturou a záležití především na něm, jak dokáže svým výkladem zaujmout.

K oživení skanzenu také dlouhou dobu přispívaly akce "Strážnického kulturního léta", v jehož rámci se představovaly folklorní soubory s ukázkami různých lidových obyčejů a slavností. V současné době se znovu pokoušíme na tuto tradici navázat a připravujeme program, který nabídne jak vystoupení souborů, tak i ukázky řemeslné výroby a v rámci "Dětského dne" také vystoupení ochotnického divadla a různé soutěže a hry pro děti připravované ve spolupráci s Domem dětí a mládeže.

V dalších letech pak plánujeme postupné rozšiřování těchto aktivit tak, aby celá muzejní vesnice žila tradičními zvyky a obyčejí po celý rok. Doufáme, že naše snažení najde odezvu a vejde časem do povědomí a okolí i cestovních kanceláří, pro něž by mohla být přitažlivá z hlediska zpestření nabídky pro své zákazníky. Z těchto důvodů jsme již také zahájili předběžnou propagaci. Nejsou to však komerční důvody, jenž nás vedou k získávání pokud možno vysoké návštěvnosti, ale snaha přiblížit život a kulturu našich předků co nejširšímu okruhu zájemců.

Atraktivní a intimní prostředí muzea nabízí možnosti i pro jiné než folklorní využití. Bylo by například vhodnými "kulisami" pro divadelní představení nebo poslech muziky (třeba i folkové).

Nevyužité prostory některých objektů by mohly poskytnout prostředí pro uspořádání pravidelných výstav mimo jiné i ze sbírkových předmětů, které jinak zůstávají před očima návštěvníků skryty v depozitářích.

Další možnou aktivitou by se mohla stát osvětová činnost, jenž by muzeum mohlo vyvíjet (v podobě přednášek, populárně naučné literatury, dnů řemeslné

výroby a podobně) směrem k široké veřejnosti a především pro školy.

Spolupráce se školami se mi jeví vůbec jako velmi prospěšná, stejně jako případná spolupráce s jinými muzei, jak v rámci republiky, tak i mimo ní. Vzájemné výměny výstavních exponátů by přispěly k lepšímu poznávání různých etnografických regionů

Stručně řečeno, je třeba vytvořit takové podmínky, aby se návštěvník do skanzenu rád vracel, dokázal zde pro sebe najít vždy něco nového, přitažlivého a návštěva muzea se pro něho stala příjemným zážitkem.

MFF Strážnice 1994 - vinohradnický areál ve skanzenu. Foto Petr Titz, Strážnice 1994

O PROJEKTU LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA

Jan Miroslav Krist - Karel Pavlišťík

Naléhavá potřeba vytvoření komplexní, vizuální, zvukově pohybové dokumentace všech regionálních stylů lidových tanců v České republice a jejich hlavních druhů a forem byla v odborných kruzích pociťována od doby, kdy úroveň technického rozvoje filmového a později videového záznamu nabízela dosažení dokonalého výsledku m. j. i pro zmírnění nivelizačních trendů, jimiž civilizační proces negativně ovlivňuje pěstování lidového tance v amatérských folklorních souborech a skupinách. Není proto divu, že neodkladnost řešení tohoto problému v souvislosti s nutností podporovat udržování regionálního stylu v práci těchto kolektivů, které jsou programovou páteří Mezinárodního folklorního festivalu Strážnice, konstatoval i předseda Programové rady tohoto našeho nejstaršího festivalu v diskusi o jeho perspektivách s ministrem kultury, PhDr. Milanem Uhdem, při jeho návštěvě 46. ročníku Strážnických slavností v červnu 1991 za přítomnosti ředitele Ústavu lidové kultury a ředitelky odboru regionální a národnostní kultury MK ČR.

Po ujištění, že u nás dosud existuje dostatek kvalitních interpretů tradiční podoby lidových tanců všech etnografických regionů, že jsou k dispozici erudovaní specialisté, zaručující náležitou odbornou úroveň projektu a že Ústav lidové kultury je institucí schopnou garantovat úspěch celé akce, přislíbil ministr kultury zajistit potřebné finanční prostředky a pověřil přítomné pracovníky svého úřadu plnou podporou projektu, slibujícího vznik trvalého a dostupného zdroje úplných a hodnověrných informací potřebných pro cílevědomé udržování regionálních tanečních stylů a širokého repertoáru druhů a forem lidového tance nejen v práci amatérských kolektivů, ale také při výuce na všech typech škol.

Na rozdíl od mnoha podobných situací v minulosti, kdy oficiální představitelé pilně, leč jen slovně oceňovali význam lidové kultury a nutnost její ochrany, tentokrát přišlo od ministra kultury brzy sdělení, že

finanční prostředky pro realizaci videoencyklopedie lidových tanců v České republice jsou zajištěny a že očekává brzké uskutečnění projektu. V tu chvíli bylo již na PhDr. Zuzaně Malcové, ředitelce ORNK MK ČR, PhDr. Josefu Jančářovi, CSc., řediteli ÚLK Strážnice, a PhDr. Karlu Pavlišťíkovi, CSc., v té době předsedovi Programové rady MFF Strážnice, aby byl co nejdříve ustaven realizační tým, jehož prvním úkolem by bylo vytvoření základní dramaturgické koncepce projektu a systému jeho realizace. Počet zainteresovaných pracovníků se od této chvíle začal rychle rozšiřovat, rostla intenzita diskusí o podobě projektu. Při koncepčních úvahách bylo od první chvíle jasné, že autorkou velké části po odborné stránce bude prof. Zdenka Jelínková, která tu v plné míře uplatní výsledky své celoživotní práce sběratelské, badatelské i pedagogické. Z těchto důvodů byla ke spolupráci přizvána i PhDr. Hannah Laudová, CSc. Realizací projektu byl v plném rozsahu pověřen Ústav lidové kultury ve Strážnici. Jeho pracovníkem v prosinci se stal mgr. Jan Miroslav Krist, jemuž byla svěřena odpovědnost za komplexní uskutečnění projektu (garant programu). Jeho zkušenosti z práce v amatérských folklorních souborech, programových radách festivalů, rozsah jeho všestranných kontaktů a v neposlední řadě smysl pro systematickou práci a organizační talent přinesly v průběhu realizace své ovoce. Současně ustavil ředitel ÚLK redakční radu programu a jmenoval do ní Z. Jelínkovou, H. Laudovou, J. M. Krista a K. Pavlišťíka. Na návrh Z. Jelínkové byl původně uvažovaný počet dílů encyklopedie rozšířen z osmi na deset a prvním počinem redakční rady bylo regionální vymezení těchto částí, stanovení názvu "Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska" a doporučení, aby jako prvá byla realizována část, věnovaná lidovým tancům z Valašska. Toto doporučení vycházelo ze skutečnosti, že v té chvíli byl ukončován několikaletý kurz valašských lidových tanců, který vedla prof. Z. Jelínková a který ve spolupráci s Valašským kulturním sdružením organizovalo

Vsetínské kulturní středisko. V kurzu bylo využito množství vybraných interpretů, většinou pamětníků, a projekt tak po odborné stránce získal rychlý start.

I když již v první formulaci cílů a obsahu programu ze srpna 1991 je uvedeno, že "záznam bude proveden technikou, která umožní využití dokumentace v televizním vysílání", byly konkrétní představy v tomto směru mlhavé. Bylo tedy přirozené, že státní instituce ÚLK oslovila především jinou státní instituci, brněnské studio Československé televize. Hudební redakce projevila o projekt zájem, ale v této fázi nedokázala přesvědčit vedení studia, aby přijalo věc za svou. Naštěstí se podařilo kontaktovat zkušeného a citlivého dokumentaristu, režiséra Rudolfa Chudobu (stal se v té době, jako ostatní režiséři dotud zaměstnaní v ČST, samostatně podnikajícím subjektem), který veden svým niterným vztahem k hudbě vytušil, že jde o závažné téma. A tak po několika měsících jednání, v nichž byl velmi radou nápomocen PhDr. Leo Rajnošek z redakce zábavných pořadů (kam kdysi folklorní tematika v ČST spadala!), byla v březnu 1992 s firmou Ragency (pozdější Agenturou R. Chudoba) uzavřena smlouva o realizaci valašského dílu programu profesionální televizní technikou. ÚLK si kromě celkového financování projektu ponechal ve svých rukou zajištění odborných autorů a scénářů, interpretů a natáčecích prostor, Agentura svěřil odborný videozáznam vč. režie, střihu a dokončovacích prací, vše však v dohodě s odbornými autory.

Ukázalo se, že spolupráce s R. Chudobou byla neobyčejně šťastná volba, neboť projevila velký cit pro folklorní materiál a skutečný zájem o něj a především se dokázal obklopit tvůrčími pracovníky, kteří velmi brzy pochopili zvláštnosti a potřeby práce na programu a po čtyřleté společné práci lze říci, že si ji oblíbili. Na prvním místě je to kameraman Honza Štangel, který pracuje s instinktivním citem pro prostorovou stavbu, pohybový charakter i regionální zvláštnosti jednotlivých tanců a jehož humor napomáhá k vytvoření dobrého ovzduší při natáčení a k odstranění trémy interpretů, z nichž mnozí předstupovali před kameru poprvé. Je nutno ocenit nelehkou práci zvukových mistrů Milana

Maršálka a na většině dílů spolupracujícího Jiřího Slaninu, vždyť většina snímků je natočena živě, tedy tanec, hudba a zpěv současně za podmínek často velmi obtížných. Vzácný cit pro taneční pohyb projevila i střihářka Jan Matějka, jemuž musí být mnozí tanečníci v programu zachycení vděční, že dokázal odstranit či zakrýt jejich chvilková zaváhání.

Na začátku této spolupráce s profesionály se z neznalosti folklorního hnutí projevila obava z "amatérů" - jak se budou při natáčení chovat, zda budou na místech včas, budou-li ukázněni atp. Ukázalo se velmi brzy, zvláště v době, kdy se natáčení zúčastňoval pronajímáný (a později delegovaný) početný televizní štáb, že amatérští interpreti ve většině případů spolupracovali velmi vstřícně, efektivně a ukázněně, někdy ukázněněji, než vzpomínáný štáb. A od doby kdy na projektu působí malý, ale velmi agilní štáb Agentury, panuje při natáčení plná shoda a pohoda.

Tím jsme však předběhli osudy programu ve vztahu k televizi. Snahy o její vtažení do spolupráce pokračovaly a soustředěné úsilí ÚLK a zejména vedoucí hudební redakce brněnského studia, PhDr. Marie Kučerové, a R. Chudoby bylo úspěšné. V březnu 1993 byla mezi ÚLK a brněnským studiem České televize uzavřena smlouva, stanovující, že vše, co bude v rámci programu natočeno, bude společným majetkem ÚLK a ČT, a každá z institucí si pak z toho vyrobí pořad, který potřebuje - ÚLK kazetu pro Lidové tance, ČT 20-25ti minutový pořad pro vysílání. A o náklady natáčení se obě instituce podělily. Smlouva byla vztažena zpětně na obě části natočené v roce 1992 (Valašsko a Západní Čechy) a pak byly podle ní natočeny ještě další tři části (Lašsko, Jižní Čechy a Slezsko). Avšak již v říjnu 1993 ČT oznámila, že od 1.1.1994 od smlouvy odstupuje, protože pražská centrála ČT nedává brněnskému studiu žádné vysílací časy pro folklorní tematiku. Marné byly pokusy získat ke spolupráci hudební redakci pražského studia ČT nebo Novu a tak od počátku roku 1994 je opět Agentura R. Chudoba pověřována kompletní realizací dalších dílů.

Avšak hudební redakci brněnského studia ČT nedala spát skutečnost, že vzniká dílo, které si zaslouží

mediální prezentaci, a tak koncem roku byla mezi ÚLK a ČT uzavřena nová smlouva o využití programu Lidových tanců pro nový televizní cyklus "O písničkách a tancování...", který s úspěchem běží dodnes. R. Chudoba v něm vytváří jakési medailony folklorních regionů, v nichž sleduje vztah jednotlivých tanečníků, muzikantů a vedoucích souborů a skupin k lidovému umění, jimi pěstovanému, v jejich osobním životě a jejich názory na životnost tanečního a hudebního folkloru v současnosti. Pořady provokují k zamyšlení a nenápadně poukazují k folkloru jako jednomu z dodnes inspirovaných kořenů národní kultury a jsou také propagací programu Lidových tanců. Spolu s obsáhlou fotodokumentací z natáčení představují další významný vklad R. Chudoby do realizace celého projektu.

Zmiňujeme-li se o spolupráci jiných institucí na programu, nemůžeme opomenout jednání mezi oddělením Artama Informačního a poradenského střediska pro místní kulturu v Praze a ÚLK o součinnosti při vydávání doprovodných textů k videokazetám. Jejich vydávání navrhla redakční rada v lednu 1992 s cílem doplnit a rozšířit informace, které získá uživatel programu na videokazetě. Jednání s IPOS-Artama se táhlo od podzimu 1992 do jara 1993 a nakonec pro nedostatek finančních prostředků tento partner od spolupráce odstoupil, společně byl vydán jen text k valašskému dílu.

Na začátku práce na každé z částí programu byl hrubý nástin scénáře, obsahující rozvrh dílu do částí ve shodě s etnografickým členěním daného regionu, seznam potencionálních interpretů a často i seznam jednotlivých tanců. Autorkami byla pro regiony moravské a Slezsko prof. Z. Jelínková, pro regiony české dr. H. Laudová. Asi do poloviny roku 1993 byly nástiny projednávány v redakční radě, později pracovaly autorky samostatně. Na nich ostatně ležela tíha odborné práce, která spočívala ve vytypování tanců, projednání jejich rozdělení mezi interprety, zkoušky s nimi, účast při výběru natáčecích míst, odborné vedení vlastního natáčení, konečné zpracování scénáře videokazety (rozdělení tanců do oddílů, pořadí oddílů a tanců), rozhodující slovo o podobě záznamu tance ve

střížně a konečně sepsání nebo revize a odborná redakce textů doprovodných brožur. Autorky přitom často spolupracovaly s regionálními odborníky a sběrateli tanců.

Obtížnou kapitolu příprav se ukázal výběr natáčecích míst. Redakční rada se dohodla, že se bude snažit zachytit tance pokud možno v takovém prostředí, v němž vznikaly a přirozeně žily. Proto byla součástí příprav objížďka míst, navržených regionálními znalci. Mnohé ze zachovaných klenotů lidové architektury bylo nutné z technických příčin zamítnout - málo prostoru, blízkost zdroje hluku, nedostatečné zázemí - ale mnohé jsme našli v takovém stavu, že srdce bolelo. Snad nejsložitější bylo hledání na Brněnsku, kde jsme marně prohlédli na 25 míst. Nejschůdnějším východiskem se ve většině případů ukázaly skanzeny a národopisné expozice či rezervace nebo objekty podobného typu. Celkem se natáčelo na osmnácti místech od česko-německých hranic na Chodsku až po hranice moravské-slovenské na Hřčavě.

Časové možnosti, limitované financemi, i osobní možnosti amatérských interpretů předurčily natáčení obvykle do dvou víkendů pro jednu regionální část (díl programu). Plán a organizace natáčení musely tedy být promyšleně sestaveny a přísně dodržovány, aby technický štáb a nákladná technika byly bez prostojů. To bylo úkolem garanta programu, který nejdříve musel sestavit rozpočet a pak písemně požádat každý soubor, skupinu nebo jednotlivce o účast na programu s uvedením podmínek, za nichž se uskuteční. Základní odborné a organizační otázky byly obvykle řešeny na úvodní schůzce interpretů s autorkami a garantem. Pak už následovala konkrétní jednání s jednotlivými interprety o repertoáru tanců, termínech zkoušek a natáčení, dopravě, finančním vyrovnání atp. a někdy velmi pracné sestavování plánu natáčení. Zde je na místě poděkovat většině jednotlivců, skupin a souborů, že pochopily organizační požadavky a byly připraveny včas na dohodnutých místech pro zkoušky i natáčení, při němž projevili velkou ukázněnost, i když někdy probíhalo za obtížných podmínek (déšť, chladno,

stísněné prostory). Každý tanec byl jednou natáčen živě a další natáčky pro zachycení detailů nebo případné opravy playbackem, kromě neopakovatelných projevů improvizčního charakteru (odzemek, obuškový, verbuňk, lašský a slezský skok).

Konečnou podobu získal záznam tance ve střížně. Práce v ní se zúčastňovala příslušná autorka, režisér, garant programu a samozřejmě střihač. Zabrala asi tolik času, co natáčení v terénu. Režisér se střihačem pak práci dokončovali (úvod kazety, předěly, titulky) podle podkladů připravených autorkou a garantem. Předáním hotového díla, jak na kazetách systému Betacam (tzv. "master"), tak na kazetě VHS, končila prvá a rozhodující etapa práce.

Druhou etapou, která se ukázala časově náročnější, byla příprava doprovodných brožur. Znamenalo to zajistit přepis písní a melodií do notového záznamu a hlavně rukopis popisů a studií, což pro obě autorky byla práce velmi náročná. Interpreti se zhusta odchýlovali od popisů, které byly východiskem jejich projevu, někdy, i když zřídka, šlo o prvý popis daného tance. Vzhledem k tomu, že časové možnosti interpretů, počasí a světelné poměry si vyžádaly soustředit natáčení do tří-čtyř měsíců v roce (květen, červen, září a počátek října) a před každým natáčením byly nutné aspoň dva měsíce příprav, zbyly autorkám na práci na textech zhruba tři-čtyři měsíce v roce. A tak většina kompletů videokazeta-brožura je vydávána až v roce 1996.

Jako první, jak už jsme se o tom zmínili, byl natáčen VIII. - valašský díl, který byl také jako první vydán v roce 1994. Obsahuje v 171 minutách 60 tanečních snímků a patří k těm nejzdařilejším. Byl celý natočen v květnu 1992 ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a na jeho realizaci se významně podílela Helena Kovářová ze Vsetínského kulturního střediska a Valašské folklorní sdružení ve Vsetíně. Má oddíly severní, střední a jižní Valašsko a valašský odzemek a obuškový, autorkou je prof. Z. Jelínková.

Jako druhý byl realizován I. díl - Západní Čechy. Byl natáčen v září a v říjnu 1992 v Postřekově, Újezdu

u Domažlic a Horní Bříže. Má 117 minut a obsahuje 35 tanečních snímků a 2 samostatné snímky písní. Samostatné písně jsou zařazeny i do jiných dílů tam, kde jde o úzkou souvislost s tancem (zde dva přípitky před muzikou) nebo kde byla takto zachycena regionální hudební zvláštnost. Díl je členěn na Chodsko (horní a dolní), Klatovsko, Plzeňsko (jižní, jihozápadní a severní oblast) a oddíl, který zahrnuje Chebsko, Plánsko, Mariánskolázeňsko a Karlovarsko. Byl vydán rovněž v roce 1994, autorkou je dr. H. Laudová a je zde nutno vzpomenout podíl sběratelky Aleny Balounové a spolupráce mgr. Daniely Stavělové.

V roce 1993 byly natočeny tři díly. V květnu IX. - Lašsko, který zahrnuje 86 tanců ve 166 minutách, byl natáčen ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a má oddíly valašskolašské pomezí, horské a nížinné Lašsko, Štrambersko a lašský skok. Autorkou je prof. Z. Jelínková, pod jejímž vedením zpracovaly popisy pro brožurku sběratelky Věra Šejvlová a Věra Šimková a členky Valašského vojvody z Kozlovic Lenka Eliášová a Ludmila Fizková.

V červnu byl natočen díl II. - Jižní Čechy, který ve 104 minutách obsahuje 62 tanců a 3 písně ze Zlatokorunského rukopisu Ondřeje a Františka Hůlkových. Byl natáčen v Záluží u Soběslavi, Vlastiboři, Hlašovicích a v Městském muzeu ve Volyni. Má oddíly Prácheňsko, Milevsko, Tábořsko, Blata, Doudlebsko, Českokrumlovsko. Autorkou je dr. H. Laudová a je nutno připomenout spolupráci Věnceslavy Prokešové, která z vlastních sběrů připravila k natáčení tři soubory. Díl byl vydán v roce 1995.

X. díl - Slezsko byl natočen v září ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a na Hrčavě. Obsahuje 87 tanců a jednu hudební ukázkou v oddílech goralská oblast (Hrčava), moravsko-slezské pomezí, Trinecko, užíší Těšínsko, Orlovsko, Bohumínsko a v jednom oddílu společně Klimkovsko, Opavsko a Hlučínsko. Popisy tanců pro brožuru zpracovali Svatava Bohušová, mgr. Anna Buroňová a mgr. Boleslav Slováček. Autorkou kazety je prof. Z. Jelínková, natáčení připravila a organizačně řídila mgr. Jana Čubíková za garanta programu, který byl nemocen.

Rovněž tři díly byly natočeny v roce 1994, ale ve větším rozsahu, než v předchozím roce. Bylo to předešlým Slovácko, díl VII, které bylo natáčeno v květnu a červnu v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici a v areálu Tvrdonských slavností ve Tvrdonicích. Bylo posléze rozděleno do tří částí: první zahrnuje Moravské Kopanice, Horňácko a Luhačovské Zálesí s 52 tanci ve 143 minutách, druhá celé Dolňácko (Uherskobrodsko, Uherskohradištsko s Napajedelskem a Uherskoostrožskem, Veselsko s Moravskopíseckem a Bzeneckem, Strážnicko a Kyjovsko) se 68 tanci ve 175 minutách, a třetí z Hanáckého Slovácka a Podluží s tanci Moravských Chorvatů zahrnuje 31 snímků v 93 minutách. Autorkou je prof. Z. Jelínková, při zajišťování zkoušek a produkčních prací významně pomohli manželé Vojtěška a Rudolf Hochmanovi. Slovácká část programu zachycuje nejvíce autentických projevů pamětníků.

V září byl v Souboru lidových staveb a řemesel Vysočina na Veselém kopci natočen V. díl - Moravské Horácko. Má 154 minut, 82 tanců a jednu hudební ukázkou v oddílech jižní Horácko (Podhorácko), Horácko střední, severní a západní. Autorkou je prof. Z. Jelínková, v přípravách významně pomohl Miloslav Brtník st. a další členové jihlavského Vysočanu. Na Veselém kopci bylo při této příležitosti zachyceno i deset tanců z Poličska pro východočeskou část programu.

Konečně v září a říjnu byl v Polabském národopisném muzeu v Přerově nad Labem a Národopisném muzeu v Třebízi natočen IV. díl - Střední Čechy. Má 95 minut, 62 tanců a 3 písňové ukázky v oddílech Rakovnicko a Berounsko, okolí Prahy (Berounsko, Rakovnicko a Kouřimsko), vlastní Berounsko a Kouřimsko, střední Polabí a Podještědí a Pojizeří. Autorkou je dr. H. Laudová.

VI. díl měl původně v jedné kazetě zahrnout jak Brněnsko, tak Hanou. Hlubší studium materiálu ukázalo, že by to bylo ochuzením projektu, a tak byl rozdělen do tří samostatných částí a kazet. V květnu 1995 bylo natočeno Brněnsko jako první část. Obsahuje 83 tanců v rozsahu 161 minut, byla natočena v rekonstruované

Pozořické staré poště a několik tanců v sále Kulturního střediska v Holubicích. Má jen dva oddíly, brněnská předměstí a okolí Brna. Patří k těm nejzdařilejším, autorkou je prof. Z. Jelínková. Současně bylo natočeno několik tanců pro hanácký díl.

V červnu a říjnu 1995 byl realizován východočeský, III. díl programu. V oddílech Jičínsko a Hořicko, Královéhradecko a Pardubicko, Čáslavsko, Chrudimsko a Nasavrcko, Vysočina (Pacovsko a Pelhřimovsko, Hlincecko a Poličsko), Podorlicko a Podkrkonoší zachycuje 71 tanečních snímků ve 150 minutách. Autorkou je dr. H. Laudová.

Poslední dosud hotovou videokazetou je třetí část VI. dílu, obsahující 80 tanečních snímků z Malé Hané a Záhoří ve 140 minutách a v oddílech Malá Haná nížinná a horská oblast a Lipenské a Hostýnské Záhoří. Byla natočena v září 1995 v Hanáckém skanzenu v Příkazích a zvláštní pozornost si zasluhuje zachycení málo známých tanců z Lipenského Záhoří a Konicka, o což se zasloužili Marie Mrvová, Věra Lisická a Josef Poštělák spolu s autorkou prof. Z. Jelínkovou.

V květnu 1996 se bude natáčet jako poslední druhá část VI. dílu, která zahrne tance z jižní, střední a severní Hané a na jejichž přípravách spolupracuje s prof. Z. Jelínkovou Hanácké folklorní sdružení v Prostějově, zejména jeho předseda Jan Kadlec.

Je nutno říci, že program Lidových tanců se setkal s velkým pochopením interpretů - pamětníků, vesnických skupin i pravidelně pracujících souborů a že díky patří všem, kdo se na něm jakkoliv podíleli. Zvláštní dík pak patří odboru regionální a národnostní kultury Ministerstva kultury ČR, který prostřednictvím rozpočtu ÚLK ve Strážnici realizaci projektu financoval. Vždyť jen náklady na natočení kazet budou po dokončení představovat částku bezmála 4 milionů Kč.

Většina interpretů uvítala snahu zachytit v tradici nebo zápisech dochované taneční tvary, pokud možno bez přídavek a úprav. Pro mnohé soubory se příprava na účinkování v programu stala příležitostí k návratu ke kořenům svého repertoáru, pro mnohé znamenala jeho rozšíření. Musíme říci, že míra pochopení smyslu programu byla u moravských a slezských souborů

vyšší, než u některých souborů českých. Tam se někdy obtížně překonávaly zažitě postupy a choreografické úpravy a občas se to nepodařilo. Do konce roku 1994 bylo s 2269 interprety natočeno 900 snímků, z nichž 872 bylo zařazeno na kazety. Oněch zbývajících 28 snímků nebylo zařazeno buď proto, že tanec byl s jinými interprety natočen lépe, nebo proto, že interpreti nebyli schopni se oprostít od úpravy, která překryla nebo zatemnila původní tvar tance, a konečně v několika málo případech pro velmi slabou úroveň provedení.

Všichni interpreti pracovali za minimální odměnu - cestovné a stravné podle vyhlášky a velmi malý honorář. Z oslovených se na program odmítly podílet jen tři soubory a několik pamětníků, ti však většinou ze zdravotních nebo věkových důvodů.

Význam tohoto díla vidíme ve srozumitelné a trvalé fixaci regionálních tanečních stylů a rozsahu charakteristického tanečního repertoáru jednotlivých regio-

nů, v soustavném představení bohatství tanečního, hudebního, pěveckého, ale i výtvarného (lidový oděv!) projevu regionů, v dokumentaci úrovně tanečního a hudebního folkloru na sklonku 20. století, uvědomující si současně, že je do značné míry výsledkem péče folklorního hnutí. Zásluha o zdar projektu patří především oběma odborným autorkám - prof. Z. Jelínkové a dr. H. Laudové, CSc.

Vytvoření encyklopedie Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska je dokladem pozoruhodné péče státu o lidové tradice, je odpovědí na Doporučení k ochraně tradiční a lidové kultury, přijaté generální konferencí UNESCO 15.11.1989. Sama se stává naléhavým doporučením k následování, k uskutečnění podobných projektů z oblasti lidové kultury duchovní i hmotné. Námětů je víc než dost a úspěch v podobě svědectví o ohromujícím rozsahu tvůrčí potence generací, jejichž jsme pokračovateli, je víc než jistý.

Z natáčení II. dílu videoprojektu Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska - Jižní Čechy. Foto R. Chudoba, 1993

Z natáčení X. dílu videoprojektu Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska - Slezsko. Foto R. Chudoba, 1993

VÝSTAVY A EXPOZICE

Vlasta Ondrušová

Ústav lidové kultury ve Strážnici byl založen jako krajské kulturně metodické a dokumentační středisko s posláním "organizovat rozvoj lidového umění, sbírat a uchovávat doklady lidového umění i metodicky pomáhat kulturně osvětovým zařízením". Do vínku dostal při svém vzniku výstavní prostory v zámku, které předznamenaly i jeho úlohu kulturně vzdělávacího zařízení. Poté, co v roce 1956 byla budova zámku převedena ze správy ministerstva spotřebního průmyslu do majetku ministerstva kultury, sem byly převedeny sbírky bývalého městského muzea ve Strážnici a tehdejší Krajský vlastivědný ústav v Gottwaldově byl pověřen vybudovat v prostorách strážnického zámku galerii výtvarného umění Slovácka a pořádat národopisné výstavy a expozice.

První výstavy a expozice v nově upravených výstavních prostorách byly připraveny již v roce 1956 pro návštěvníky jubilejního 10. ročníku strážnických národopisných slavností. Byla to historická expozice, expozice vzniku a vývoje strážnických národopisných slavností, a především objevná výstava současníka Joži Uprky, předčasně zemřelého hornáckého malíře Cyrila Mandela. Rekordní počet návštěvníků strážnických slavností způsobil neobyčejný zájem o zpřístupněné výstavy a přispěl k rozhodnutí o nutnosti řešit koncepci výstavní činnosti.

V intencích tohoto rozhodnutí bylo již v roce 1956 zřízení dokumentační komise, jejímž úkolem bylo přispět především k odbornému doplňování expozice vývoje strážnických slavností a přípravě dalších výstav. Prvním důležitým počinem byla v roce 1958 výstava *Lidové hudební nástroje ČSR a kroje Slovácka*, která byla postupně přebudována ve stálou expozici lidových hudebních nástrojů a v této podobě byla přístupná návštěvníkům po dobu třiceti let. Exponáty této expozice se staly základem nově koncipované expozice *Nástroje lidové hudby v České republice*, která byla otevřena v roce 1993.

Na přelomu padesátých a šedesátých let přišli nejen do Strážnice, ale i do ostatních okresních a krajských kulturních institucí vysokoškolsky vzdělaní odborníci a v souvislosti s touto skutečností vzrůstal počet a úroveň pořádaných výstav. Mezi prvními to byla výstava o díle Hynka Bíma a sběratelské činnosti Josefa Černíka, výstava keramiky strážnického keramika Heřmana Landsfelda a další. Přínosem byla především výstava *Na slováckém hospodářství v minulém století*, která byla v té době první a jedinou výstavou zemědělského nářadí u nás. V roce 1964 měla premiéru výstava výtvarného umění v galerii. Ve spolupráci s Národní galerií v Praze byla uspořádána výstava *Český lid v díle umělců*, jež zahájila bohatou, dodnes trvající výstavní činnost v oboru výtvarného umění, na níž se později podílela a podílí nejen Národní galerie, ale především Moravská galerie v Brně a Galerie výtvarného umění v Hodoníně. Výstavy výtvarného umění jsou koncipovány tak, aby návštěvníkům přiblížily výtvarné umění ovlivněné lidovou kulturou nejen v regionálním, ale též v celostátním kontextu. Další skupinu tvoří výstavy autorské - výtvarníků, kteří působili či působí v regionu. Významným počinem byla výstava *Ohlasy folkloru ve výtvarném umění 20. století*, uspořádána ke 100. jubileu Národopisné výstavy československé a výstava *Joža Uprka*, která je příspěvkem ke 40. výročí založení Ústavu lidové kultury ve Strážnici.

Významnou součástí výstavní činnosti jsou národopisné výstavy a expozice Muzea vesnice jihovýchodní Moravy, jež jsou budovány díky soustavnému a cílevědomému získávání sbírkových předmětů. Z vlastních sbírek byla připravena dlouhodobá expozice *Habánská keramika a lidová hrnčičina ze sbírek manželů Landsfeldových* a byly jimi podstatně doplněny výstavy převzaté z institucí, s nimiž ústav spolupracuje (Slovácké muzeum v Uh. Hradišti, Moravské zemské muzeum v Brně, Národní muzeum v Praze).

Ústav lidové kultury ve Strážnici koncepcí výstavní činnosti nesupluje činnost galerie v pravém slova smyslu, ale snaží se v průběhu celé své existence představit návštěvníkům, kterých není zanedbatelný počet, tvorbu z oblasti výtvarného umění i lidové kultury tak, jak je nemohou vidět nikde jinde.

Výstava Nástroje lidové hudby v České republice. Foto P. Titz, Strážnice 1994

Výstava Světci v lidovém kalendáři. Foto P. Titz, Strážnice 1994

KONZERVACE A ZPRACOVÁNÍ SBÍRKOVÉHO FONDU V LETECH 1976-1996

Vít Mynář

Po založení strážnického skanzenu v roce 1973, bylo nutno řešit nejen problémy ochrany lidových staveb, ale nově i péči o sbírkové předměty, kterých v této organizaci stále přibývalo a jimiž se jednotlivé objekty skanzenu postupně zaplňovaly. Jestliže v r. 1975 tvořil sbírkový fond ÚLK 5.500 předmětů, v roce 1983 to bylo již 17.500 kusů. Hlavním "dodavatelem" bylo JZD Lipov, kde pod vedením dr. Jančáře, který tam tehdy nuceně pracoval se soustřeďovaly vykoupené předměty, konzervovaly se a pak převážely do Strážnice. Tato záslužná spolupráce byla přece jen provizorním řešením, proto tehdejší vedení Ústavu lidového umění rozhodlo zřídit konzervační pracoviště, které by zajišťovalo profesionální úroveň ošetření sbírkových předmětů i jednotlivých objektů skanzenu v plném rozsahu. K těmto záměrům bylo určena budova v bývalém zámeckém zahradnictví, kde jsem jako konzervátor v roce 1976 nastoupil. Postupně byly vybudovány jak pracovní, tak i pomocné provozy a prostory určené pro svoz sbírkových předmětů, které měly být konzervovány. Na tomto pracovišti se třemi konzervátory se postupně začaly ošetřovat sbírkové předměty určené pro interiéry lidových staveb v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy. A to jak nově získané sbírky, tak i sbírkové předměty získané z darů nebo nákupu v minulých letech.

Přístup ke zpracování sbírek ve Strážnici byl zcela specifický a byl ovlivněn nejen vlastní výstavbou skanzenu, ale i uložením zkonzervovaných sbírkových předmětů v nevyhovujících podmínkách. Při zvolení technologie jsme vždy kladli důraz na účinnost a trvanlivost konzervace. To znamenalo, hlavně při ošetření dřeva, jeho hloubkovou impregnaci ať už máčením nebo vakuováním. Cílem konzervačního pracoviště ústavu bylo základní ošetření materiálů nejvíce podléhajících zkáze (dřevo, kůže, železo), bez doplňování chybějících částí a dalších úprav, ke kterým bylo mož-

no se vrátit po základní konzervaci a uložení. Především u zemědělského nářadí ze dřeva napadeného červotočem, bylo nutno zabránit množení tohoto škůdce - hlavního nepřítele muzejních sbírek. Současně s konzervací byla zavedena dokumentace způsobu ošetření jednotlivých předmětů na konzervační karty. První karta byla založena 13.5.1976.

Uložení zkonzervovaných sbírkových předmětů se řešilo průběžně. V budově zámku byl vyčleněn prostor pro uložení drobného nářadí, obrázků, plastik a vůbec předmětů menších rozměrů, kde byl za pomoci správce sbírek F. Ježka vybudován depozitář skříňových sestav. Když byl ve skanzenu postaven objekt s označením H4 (chalupy z Horňácka), který byl původně určen pro expozici, podařilo se odborným pracovníkům národopisného oddělení prosadit, aby tento prostor byl vyhrazen uložení národopisných sbírek, což se také stalo. Také z důvodů provozních změn byl v druhé polovině osmdesátých let depozitář ze zámku přestěhován do nových prostor. V tu dobu jsem také převzal správu sbírkového fondu ÚLK. Tato organizační změna a spojení konzervace se správou sbírek se v praxi ukázala jako velmi výhodná. Konzervátor mohl přímo ovlivnit uložení sbírek, provoz depozitářů, který vyžaduje stálý dozor, zabezpečit klimatické podmínky, posoudit stav při kontrole sbírek a operativně zasáhnout při jejich případném poškození. Rozsáhlým trvalým úkolem je zpracování a uložení sbírkových předmětů větších rozměrů, hlavně zemědělského nářadí a strojů. Nejdříve šlo o prvotní ošetření, bez ohledu na to, byl-li předmět poškozen a vyžadoval opravu. Takto zkonzervované předměty byly ukládány do volných objektů skanzenu - především prázdných lisoven a stodol s upravenými vnitřními prostory.

Při výstavbě skanzenu, konkrétně chalup strážnického Dolňácka, tvoří čtyři domy tzv. ulicovou zástavbu. V těchto objektech byly vnitřní prostory upra-

veny na velké sály, které byly využity pro vybudování dalších depozit: pro uložení keramiky o celkové ploše 73m² a pro ostatní etnografické sbírky nábytku, nářadí a strojů o ploše 360 m². Při přípravě prostor pro uložení sbírek byl hlavním hlediskem rozměr předmětu, pak teprve druh nebo materiál. Nové regály, kóje, police a skříně mohly být postupně zaplňovány zkonzerzovanými sbírkovými předměty, dosud uloženými v provizorních prostorách. Do nově vybudovaných depozitářů mohly být ukládány jen předměty zkonzerzované nebo jinak ošetřené, a tím bylo zabráněno rozmnožení škůdců. Všechny prostory v nových depozitářích byly zároveň označeny tak, aby bylo možné v evidenci zaznamenat uložení sbírek a jejich případné vyhledání bylo jednoduché a rychlé.

Cesta sbírkového předmětu začíná evidenci prvního stupně, pokračuje konzervací, zapsáním evidenčního čísla na předmět, vyhotovením konzervační karty a končí uložením v depozitáři. Uložení je pak označeno zpět do evidence sbírek. Hlavní depozitáře jsou elektricky vytápěny na teplotu 10-14°C. Při této teplotě je v depozitářích i přirozená vlhkost v rozmezí 50-65% RV. Dá se tedy říci, že podmínky pro uložení sbírek jsou vyhovující a ve srovnání s jinými zařízeními obdobného charakteru snad i dobré.

Sbírkový fond ÚLK tvořil v roce 1995 téměř 25 tisíc předmětů, ale kapacita vybudovaných depozitářů stále nedostačuje. Proto jsou využity i další objekty skanzenu, které alespoň částečně splňovaly požadavky na uložení. Jsou to zejména stodoly, ve kterých jsou zkonzerzované předměty alespoň zajištěny proti prachu a hrubým nečistotám. Jedná se především o fukary, sáně, hrabačky, žačky a samovazy, válce a další nářadí. V lisovnách vína jsou uloženy sudy, bečky, putny, vinařské lisy, ale i keramika a střeponý materiál z výzkumů. V komorách, kuchyních a chlévech obytných objektů byly upraveny prostory pro uložení kachlových kamen, sporáků, různé druhy dřevěných lavic, pluhů, koleček, brán a dalšího nářadí. Zvláštním způsobem uložení jsou tzv. expoziční depozitáře, přístupné veřejnosti, a to vinařské lisy v obj. E24 a zajímavé stroje

v obj. B11, kde dominuje restaurovaná hasičská stříkačka.

Samostatně uložena v prostorách zámku je rozsáhlá sbírka textilu, od košil, kordulek, šátků a rukávů až po sukně, nohavice a krojovou obuv. I tento depozitář je vytápěn a při udržování požadované vlhkosti jsou podmínky pro uložení dobré. V roce 1995 byly textilní sbírky částečně rozděleny a jejich nové uložení bylo zaznačeno v evidenci. Konzervaci a ošetření textilních sbírek bylo zpočátku sporadické. S komplexnější údržbou se začalo teprve v roce 1995. Obdobné podmínky jako v textilním depozitáři jsou i pro uložení obrazů dochované části zámeckých sbírek, které na konzervaci teprve čekají.

Zcela samostatnou kapitolou konzervace jsou jednotlivé objekty skanzenu, které se začaly stavět v roce 1973, tedy dva roky před mým nástupem a založení konzervačního pracoviště. I když tehdejší vedení organizace řešilo problémy hned se zahájením výstavby vypracováním různých odborných posudků a expertýz konzervace dřevěných konstrukcí nebo doškových krytin, k praktické konzervaci nedošlo. Vzhledem k tomu, že konzervace postaveného objektu - pokud jde o dřevěné konstrukce - je obtížná, a její účinnost přinejmenším problematická, prosazoval jsem konzervaci jednotlivých částí ještě před použitím na vlastní stavbě nátěrem, máčením nebo tlakovou impregnací. Máčení a tlaková impregnace byly důležité jak u přenesených staveb nebo jejich částí, tak i preventivně u nového dřeva, kdy se jeho životnost z hlediska napadení škůdci prodlouží o 25 let. Tento způsob již méně vyhovoval řemeslníkům, protože to znamenalo složenou konstrukci rozebrat (např. vazbu střechy), předat ke konzervaci a znovu složit. Čas potvrdil oprávněnost použití těchto technologických postupů při ošetření a konzervaci v ÚLK. Po celou dobu dvaceti let nebylo zjištěno opětné napadení škůdci a nevznikly žádné havarijní stavy.

Nejefektivnějších výsledků na úseku konzervace bylo dosaženo v druhé polovině osmdesátých let, kdy bylo konzervováno průměrně 450 ks ročně. Podle počtu konzervačních karet bylo do roku 1996 zkonzerzo-

váno téměř 8.000 ks sbírkových předmětů. Stav sbírek v depozitářích ústavu je dobrý. Aby však dobrým zůstal, bude nutno co nejdříve začít se systematickou rekonstrukcí sbírkového fondu, souběžně s ostatními

úkoly konzervace, která se stala nezbytnou součástí organizační struktury ÚLK. Přehled uspořádání, nová evidence uložení, nakonec i klimatické podmínky, jsou zárukou uchování sbírek pro další léta a především pro jejich badatelské využití.

Z depozitářů Ústavu lidové kultury. Foto archiv ÚLK.

DOKUMENTAČNÍ FONDY ÚLK

Michal Škopík - Věra Zezulová

Blížící se výročí Ústavu lidové kultury nás vybízí k bilancování jedné z důležitých složek činnosti našeho ústavu - tvorby dokumentačních fondů. Veřejností asi nejvýrazněji vnímaným počinem je pořádání strážnického folklorního festivalu. Základem listinného archivu, fonotéky, archivu fotografií a negativů, videotéky a filmotéky jsou tedy materiály týkající se festivalu v jeho plné šíři.

Smyslem vzniku naší instituce však bylo rozšířit její působnost na celé území Čech a Moravy a sledovat a dokumentovat lidovou kulturu ve větší šíři než jenom pouhé folklorní hnutí. Jedním z nejdůležitějších úkolů útvaru odborně dokumentační a vzdělávací činnosti je shromažďování, uchovávání a zpracovávání materiálů dokumentujících lidovou kulturu na území ČR v plné teritoriální a obsahové šíři.

Důležitost dokumentárních materiálů spojených se strážnickým festivalem i jinými obdobnými aktivitami pochopil již v roce 1964 Josef Tomeš, který vypracoval "Systém vedení archivu slavností lidových písní a tanců v KSLU ve Strážnici", ve kterém rozděluje veškerý materiál do 10 skupin podle věcného obsahu bez ohledu na jeho formy a charakter předmětu. Systematický přístup spolu s řádnou evidencí vystřídal náhodný sběr materiálů a postupně přerůstaly pouhou dokumentací "slavností".

V 70. a 80. letech pokračovalo systematické zpracovávání materiálů na základě uvedených návrhů. Jedná se především o negativy, zvětšeniny, pohlednice, plakáty, magnetofonové pásky, filmy a gramodesky, k nimž byly zpracovány katalogy umožňující lepší orientaci v dokumentaci. Samostatné celky tvoří knihovna, národopisné sbírky a listinný archiv. Kromě dokumentace strážnických festivalů a menších regionálních folklorních festivalů postupně rostla řada materiálů (fotodokumentace, filmy a pásky z výzkumů) věnovaná autentickému folkloru, zvykosloví a jeho současným proměnám atd. Projdeme se postupně jednotlivými oddíly.

Materiály v listinném archivu jsou utříděny podle spisového a skartačního plánu. K systematickému zpracování archivu došlo v 80. letech s pomocí profesionálních archivářů. Nový způsob zpracování písemných dokumentů si vyžádal zhotovení spisového a skartačního řádu ústavu, který zpracovala A. Mlýnková. Postupně byla provedena selekce a vnitřní skartace ve spisovně, byl utříděn listinný materiál a k němu vyhotoven rejstřík. K písemnostem v počtu více než 740 pořadačů a cca 160 svazků je vypracován rejstřík, který je pravidelně doplňován a opravován s přibývajícím materiálem. Obsahově se týká archivní fond jak agendy ústavu a MFF Strážnice, tak zejména regionálních folklorních festivalů a folklorních souborů. Archiv se rozrostl o spisy předané z bývalého Krajského kulturního střediska v Brně a Okresního kulturního střediska v Hodoníně. Velké celky představují navíc pozůstalosti dr. Josefa Tomše a dr. Vítězslava Volavého. Úkolem do budoucna je nalezení co nejúčelnějšího způsobu počítačového zpracování rejstříku a spisového plánu.

V archivu ÚLK je uloženo a setříděno přes 900 plakátů, k nimž je vypracován katalog členěný podle věcného, místního a chronologického kritéria. Jen v roce 1995 bylo zapsáno přes 80 kusů plakátů. Obsáhlý je soubor výstřižků, který za 30 let přesáhl 8 bm. Výstřižky jsou nalepeny na volných listech a uloženy ve šňůrkových vazačích. Průběžně probíhá výběr z periodik v roce 1996.

Odborná knihovna obsahuje asi deset tisíc položek, jde především o publikace odborného charakteru zaměřené na etnografii, etnologii, folkloristiku, historii, lidovou hudbu a slovesnost. Řadu z těchto publikací bychom těžko hledali v síti běžných knihoven. Knihovna je přístupná i širší veřejnosti, je však možno studovat pouze prezenčně. Z důvodu svého úzkého zaměření je ústavní knihovna využívána především okruhem lidí zabývajících se výše zmíněnými obory.

Mezi časté návštěvníky zdejší knihovny patří studenti, kteří zde čerpají informace nutné ke svému studiu a zpracování diplomových či ročníkových prací.

Samostatný oddíl knihovny tvoří knihy a časopisy z mezinárodní výměny publikací, které do ÚLK přicházejí výměnou za časopis Národopisná revue a jiné tisky. Seznam těchto publikací je každoročně zpracováván a uveřejňován v prvním čísle Národopisné revue v následujícím roce. ÚLK tímto způsobem spolupracuje zhruba s 80 institucemi na celém světě. Jde především o vědecké společnosti, národní muzea, univerzitní knihovny apod. Po rozdělení Československa byla obdobná spolupráce navázána s řadou slovenských institucí. Periodika získávaná tímto způsobem těžko najdeme mimo univerzitní knihovny, a to jenom v malém počtu exemplářů.

Základ původní knihovny tvořil fond převzatý od místního muzejního spolku v 50. letech. Obsahoval i řadu cenných starších tisků původem ze strážnického piaristického gymnázia. Na základě rozhodnutí ÚLK a Ministerstva kultury ČR byl tento fond v březnu roku 1995 opět navrácen Městskému muzeu ve Strážnici.

Koncem roku 1994 bylo započato s převodem katalogu odborné knihovny do počítačové databáze na základě systému ISIS - MAKS, ve kterém pracuje řada odborných i lidových knihoven v naší republice a stal se knihovnickým standardem. Po ukončení počítačového zpracování bude nutno dopracovat heslář, který umožní rychlejší a efektivnější vyhledávání knih jak pro zaměstnance ústavu, tak pro lepší spolupráci s dalšími knihovnami.

Sbírkový fond Ústavu lidové kultury ve Strážnici (po předání části fondu bývalého Muzejního spolku nově vzniklému Městskému muzeu) tvoří téměř 25.000 sbírkových předmětů, které lze rozdělit do dvou skupin.

Do první skupiny patří sbírky z období, kdy nynější ústav byl součástí krajského muzea. Jsou to sbírkové předměty získávané v souladu s přežívajícími předválečnými kritérii umělecké a umělecko-průmyslové orientace s akcentem na stránku estetickou (slovenská

fajáns, krojové součásti a výšivky z celého území tehdejší republiky). Po rozhodnutí o vybudování Muzea vesnice jihovýchodní Moravy se začala měnit obsahová skladba sbírkového fondu a vznikla druhá skupina předmětů určených pro potřeby vybavení Muzea vesnice. Při tvorbě rozsáhlého souboru předmětů lidové hmotné kultury se počítalo nejenom se současným stavem, ale také s výhledem výstavby dalších areálů. Rozšiřování tohoto fondu v současné době není účelné, protože nepokračuje výstavba MVJM a pro vytvoření seriózního sbírkotvorného programu je nutná analýza dané situace.

Rozsah fondu, jeho početnost a strukturovanost, nároky na ochranu, průvodní a doplňková dokumentace představují náročný komplex úkolů. V roce 1994 byla zahájena evidence sbírkových předmětů počítačem. Převážná část sbírek je uložena v nových, vzorně upravených depozitních prostorách, které jsou bezprašné, temperované a vybavené vhodným úložným nábytkem.

Nejdůležitějším úkolem v nastávajícím období bude pokračovat v převodu celého sbírkového fondu do evidence pomocí počítače. Získá se tímto způsobem zcela přesné rozdělení předmětů do jednotlivých fondů, přehled o jejich uložení, přesunech a operativním způsobem bude možné doplňovat další získané údaje.

Jedním z reprezentativních fondů je fonotéka. Obsahuje řadu folklorních nahrávek od 40. let do současnosti. Přestože v ní najdeme řadu záznamů zahraničních souborů, jeho těžiště tkví v materiálu z území bývalé ČSSR. Její postupný vývoj a růst sebou přinesl i řadu technických problémů souvisejících s dřívější těžkou dostupností kvalitních zvukových médií. Setkáme se zde snad se všemi typy běžných amatérských i profesionálních magnetických pásek, standardními šelakovými i vinylovými deskami, kazetami, digitálními kazetami, CD...

Základ naší fonotéky tvoří 274 kusů magnetofonových pásek amatérského formátu. Reprezentativním celem je tvořen především záběry ze strážnického festivalu v letech 1953 - 1991 a několika sériemi

z dalších regionálních festivalů. Špatný technický stav nejstarších dvoustopých záznamů před rokem 1970 nás nutí k jejich záchraně překopírováním na jiný typ nosiče. Ohroženým druhem se pomalu stává i více než stovka páسů z výzkumů, které čekají na zpracování a přepis. Pro tento úkol by bylo vhodné využít spolupráce s Ústavem etnologie FF MU a zapojit do něho studenty oboru (například formou praxe či ročníkové práce týmu studentů).

Velkým přínosem a výrazem dlouhodobé spolupráce se stala smlouva s regionálním studiem Českého rozhlasu v Brně o deponování a přepisu cenných folklorních nahrávek uzavřená v roce 1994. V rámci této smlouvy ÚLK dosud převzal 340 kusů studiových páسů. Z nich 182 představuje ucelený fond záznamů ze Strážnice z let 1946 - 1970 a výběr některých nejcennějších pořadů a záběrů z doby novější. Evidence a podrobný popis budou prováděny v průběhu následujícího roku, protože jednání s rozhlasem ještě nebyla ukončena.

Pro nejcennější záznamy se nyní používá z profesionální praxe převzatý standard digitálních kazet DAT. Na novém digitálním médiu - celkem 86 kazet o průměrné stopáži 100 minut - je zaznamenán jak duplikát nejcennější části fondu MFF Strážnice z brněnského rozhlasu, tak řada nahrávek autentického folkloru ze stejného zdroje i záběry z festivalu v letech 1970 - 1986, které jinde nejsou zachyceny. Z vlastní produkce jsou zde především dokumentární záznamy z folklorních festivalů ve Velké nad Veličkou a Miloticích. Od roku 1992 systematicky dokumentujeme ve spolupráci s brněnským a ostravským rozhlasovým studiem na kazetách DAT nejcennější pořady slavností.

Průřez z produkce někdejších státních nakladatelství představuje 187 gramofonových desek. Až na několik výjimek je tvořen klasickými vinylovými deskami. Bohužel není plně reprezentativní a do budoucna bude vhodné chybějící položky doplnit z pozůstalostí, nákupy v antikvariátech, popř. zápůjčkami (s přepisem na jiný nosič). Trvanlivost těchto desek až na ty nejcennější nevyžaduje přepis na jiné médium. Místo klasických desek dnes zaujímají jak kompaktní desky, tak

magnetofonové kazety. Přednost samozřejmě má technicky kvalitní CD s životností měřenou minimálně na desítky let, snadná dostupnost a nízká cena kazet však umožňuje řadě souborů vydávat svoje snímky na vlastní náklady (u těch prvních snímků to bývá pravidlem).

Lístkové katalogy řazené podle věcných a místních kritérií od roku 1993 postupně nahrazuje počítačová evidence zvukových záznamů.

V letech 1969 - 1986 vydala naše instituce řadu čtrnácti malých gramofonových desek věnovanou především autentickému folkloru (např. profil Strážnice 1969, Svatební písně z Milotic, několik profilů hornáckých hudců aj.).

Protože se filmová technika nikdy nestala běžně dostupným a v amatérském prostředí také dostatečně kvalitním médiem, klíčovou roli v dokumentaci řadu let hrála fotografie. ÚLK vytvořil slušné technické zázemí a po řadu let zaměstnával fotografa. Více než 80.000 kusů fotografických snímků dokumentuje lidovou hmotnou kulturu, stavitelství, lidové obřady a obyčej. Významný soubor tvoří fotografická dokumentace fašanků, MFF ve Strážnici a regionálních folklorních festivalů České a Slovenské republiky. Celek fotodokumentace se skládá z černobílých a barevných negativů, diapositivů a řady fotografií různých formátů. Nástup videotechniky postupně omezil množství a rozsah fotodokumentace.

Přestože se obrazová dokumentace dříve zaměřovala na fotografii, již od 60. let postupně přistupovaly materiály filmové. Z technických důvodů však většinou zůstávala omezena na menší počet amatérských filmů (často neozvučených) z festivalů či některých výzkumů. Postupem času se také rozrostla o některé starší filmové folklorní archiválie. Pro lepší přístup k informacím byl proveden přepis filmových kopií na videokazety. Všechny 104 kusů filmů je paralelně přepsáno na videokazetách VHS. Teprve širší dostupnost videotechniky umožnila zavést pravidelnou a postupem času systematickou obrazovou dokumentaci, která si samozřejmě klade pouze dokumentární cíle.

Od roku 1986 se již provádí pravidelná obrazová dokumentace vybraných pořadů strážnického festivalu a dalších významných akcí. Mimo to najdeme na kazetách přepsané filmy (z filmoték dalších kulturních institucí), televizní pořady o folkloru, metodický materiál např. z tanečních seminářů, významné folklorní pořady (výročí souborů apod.). V roce 1995 probíhaly v Praze na Žofíně oslavy 100. výročí Národopisné výstavy československé, které jsou kompletně zaznamenány na videokazetách. Videokazety (108 kusů) a filmy jsou vedle zápisu v přírůstkové knize blíže popsány na katalogizačních lístcích a podrobně rozepsány na tzv. křestních listech. Celá evidence je postupně převáděna do počítačové podoby.

Komerční dostupnost výroby videopořadů a rozšiřování titulů na videokazetách VHS vedly k vydání první videokazety ÚLK v roce 1991 - profilu Strážnice 1991. Nejucelenější řada záznamů se týká mužského sólového tance verbuňku a v roce 1992 byl proto vydán pod názvem Slovácký verbuňk rozsáhlý průřez Soutěží o nejlepšího tanečníka slováckého verbuňku. Obě edice však ukázaly pouze omezené možnosti poloprofesionální výroby.

Nový velký projekt Lidových tanců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má vytvořit komplexní a spolehlivý pramen poznání regionálních stylů a typů tanců, jak je do současnosti dochovali poslední nositelé tanečních tradic. Je proto vyráběn v profesionálním standardu a měl by plnit úlohu obrazového encyklopedického díla srovnatelného i v mezinárodním měřítku. Doplnkem jednotlivých dílů je série dokumentů z natáčení a rozsáhlá fotodokumentace, jejímž autorem je sám režisér videoprojektu Rudolf Chudoba.

Nedílnou součástí a podmínkou dokumentační práce je i rozvoj technického vybavení, které se často stává limitujícím faktorem naší práce. Již z pasáží o obrazové a zvukové dokumentaci vyplývá, že např. fonotéka ÚLK se nechtěně stala muzeem způsobů záznamu zvuku. V podmínkách technologického zaostávání nebylo možné pracovat na úrovni blízké profesionální. Dluh minulosti se postupně snažíme splácet a v dnešní době pro nás platí pouze finanční limity. Všeobecné rozšíření tzv. domácí videotechniky zpřístupnilo záznam obrazu a kvalitnější výrobky spotřební elektroniky se alespoň částečně přibližují profesionální technice. ÚLK tak postupně vybavuje dokumentační pracoviště pro práci s různými typy zvukového záznamu s možností přepisu na nová média (především kazety DAT) a rozšířily se i možnosti práce s obrazem. Dalším cílem, ke kterému se postupně snažíme přiblížit, je i vytvoření předváděcího informačního centra - jinak řečeno audiovizuální studovny, která by sloužila širší veřejnosti i vzdělávacím účelům.

Velkým impulsem v dnešní době zasvěcené informacím a informatice se stalo široké zavádění informačních technologií. Počítače už neslouží jako pouhé luxusní psací stroje, ale slouží k přípravě tisků, evidenci knih a etnografických sbírek, připravuje si nebo již probíhá elektronická katalogizace všech dokumentačních fondů. Totéž platí i o ekonomické a správní agendě.

Další revoluce, která ve světě již probíhá, již klepe na naše dveře. Zatím v zárodečné podobě Internetu se rozvíjí postupné spojování zdrojů informací, aby pozvedlo přístup k nim na kvalitativně vyšší úroveň. Naši povinností je respektovat tento vývoj a připravovat mu co nejširší cestu.

EDIČNÍ AKTIVITY

Anna Matyášová

U příležitosti jubilea Ústavu lidové kultury ve Strážnici chceme připomenout jednu z významných aktivit této instituce - ediční činnost.

ÚLK za uplynulých 40 let vydal celou řadu odborných publikací, sborníků, metodických tisků a katalogů, jejichž seznam je přílohou tohoto čísla. K nejvýznamnějším za poslední období patří *Žalující píseň* (D. Holý - C. Nečas), *Guberniální sbírka písní a instrumentální hudby z Moravy a Slezska z roku 1819* (K. Vetterl - O. Hrabalová), *Strážnická ohlédnutí* (J. Jančář), taneční skripta k videoprojektu *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska* aj. K vydání se připravuje *Slovník folklorismu, bibliografie národopisu Moravy a Slezska, Písně z Nové Lhoty v zápisech A. Frolky a D. Holého*, reedice zpěvníků a další publikace, jež jsou však závislé na finančním rozpočtu ústavu.

Ediční činnost zahrnuje především vydávání časopisu *Národopisná revue*. Časopis začal vycházet v r. 1964 jako Národopisné aktuality, o jeho vzniku a historii se zmiňuje ve svém příspěvku dr. J. Jančář. Je to čtvrtletník s vědecko-populárním zaměřením, prezentující na vysoké odborné úrovni ale zároveň srozumitelně a čtivě příspěvky z historie a současnosti národopisu a příbuzných oborů. Jeho úroveň je oceňována i v zahraničí. Ústav rozesílá do 25 zemí světa 80 výtisků, za něž získává výměnou cenné zahraniční publikace. Úvodní studie jsou věnovány výsledkům národopisných výzkumů a problematice jiných vědních oborů, otázkám spolupráce etnografie a folkloristiky s ostatními vědami, využití poznatků národopisné vědy v moderní kultuře současnosti, aktuálním oblastem rozvoje bádání duchovní, sociální i hmotné kultury i otázkám vývoje lidového stavitelství. Důraz klade i na materiálové studie a problematiku folklorních souborů, které jsou bezprostředním přínosem pro kulturní praxi. Velký prostor v obsahové náplni časopisu zaujímají také nejnovější informace o výsledcích národopisné práce u nás i v zahraničí v rubrikách:

zprávy z konferencí, seminářů a výstav, dokumentace národopisných slavností a festivalů, recenze knih, sborníků, rozhlasových a televizních pořadů, informace o vydaných MG a CD i anotace dalších nosičů lidových písní, ale také zde najdeme rubriku věnovanou jubileům a osobnostem v oboru národopisu. Časopis je otevřen i kritickým diskusím, které řeší na odborné a etické úrovni problematiku v rámci vědních oborů. Obohacením a oživením tohoto periodika se stala fotografická část. S dobrým ohlasem se setkaly i osobní bibliografie folkloristů a etnografů, které jsou samostatnou přílohou časopisu.

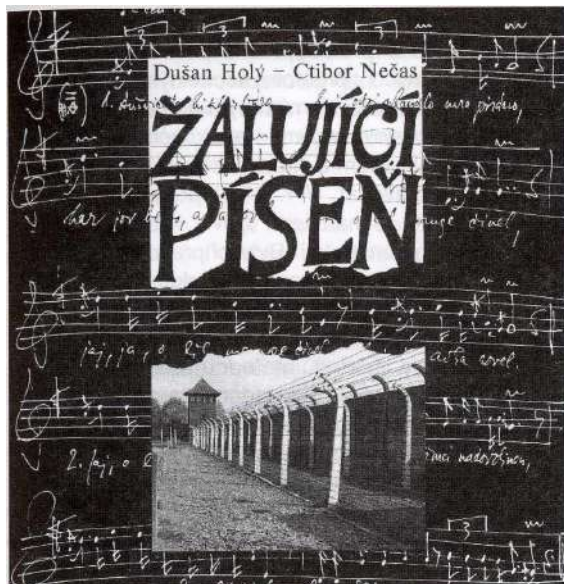
Národopisná revue je tiskovým orgánem ÚLK a prezentuje jeho odbornou činnost. Stala se v ČR významným odborným národopisným časopisem díky spolupráci redakční rady, která se schází každé čtvrtletí, kde hodnotí a projednává koncepci časopisu a další ediční program ústavu. Tento poradní orgán soustřeďuje přední české i slovenské odborníky a v současnosti pracuje ve složení: dr. Hana Dvořáková, prof. dr. Dušan Holý, DrSc., dr. Josef Jančář, CSc., prof. dr. Richard Jeřábek, DrSc., dr. Eva Krekovičová, CSc., dr. Jan Krist (šéfredaktor), dr. Martina Pavlicová, CSc., dr. Karel Pavlišťík, CSc., dr. Daniela Stavělová, dr. Miroslav Válka.

Vlastní realizace ediční činnosti se v poslední době dost změnila. Byly zakoupeny počítače s textovým editorem AMIPRO a laserová tiskárna. Využití této počítačové techniky umožnilo redakční přípravu a přípravu podkladů pro tiskárnu vlastními silami. Takže nyní práce redakce, která po konzultaci s redakční radou sleduje základní linii časopisu a zajišťuje operativně detailní náplň každého čísla, zahrnuje získávání příspěvků od autorů, jejich sazbu na počítači, korektury, po konzultaci s výtvarnicí grafické zalomení a typografickou úpravu čísla. Takto zhotovené podklady jsou po vytištění laserovou tiskárnou na pauzovacím papíře předány do tiskárny. Dříve jsme uvedeným způsobem připravovali pouze Národopisnou revui, nyní

téměř všechny námi vydávané publikace, brožury i další drobné tisky.

Vlastní redakční příprava a příprava podkladů pro tiskárnu výrazně celou ediční činnost zlevňuje. Její

odborně technická i finanční náročnost však vyžaduje velkou osobní angažovanost všech, kteří v redakci pracují nebo s námi spolupracují.

PROJEKT DOMOV OČIMA DĚTÍ *Alena Schauerová*

V roce 1995 spolu s přípravou jubilejního ročníku MFF ve Strážnici vznikla myšlenka pokusit se najít odpověď na otázku, jak děti vnímají domov a co si pod tímto pojmem představují. Jde přitom o různý obsah a širší pojmu: od nejužšího domov - rodina až po nejširší domov - vlast. V návaznosti bylo také formulováno téma dětského mezinárodního pořadu Kde jsem doma.

Navrhovatelé projektu vycházeli přitom z přesvědčení, že aktivní činnost v dětských folklorních souborech má i v této souvislosti specifickou, ale i významnou výchovnou roli. Svědčily o tom ostatně i první orientační sondy mezi vedoucími dětských sou-

borů. Pozornost obrácená k dětem přinesla myšlenku spojit na řešení problému zájem etnografů, psychologů a pedagogů. V posledních dvou jmenovaných oborech je sepsána řada fundovaných studií, proč děti domov nezbytně potřebují a co lze označit za plnohodnotný domov. Myšlenka slyšet v pomyslném dialogu druhou stranu, tedy děti, se jeví jako nadějná pro odpovědi ve všech uvedených vědních oborech.

Projekt s velkým porozuměním zastřešil Ústav lidové kultury ve Strážnici, bez jehož pomoci by se výzkum jen stěží mohl realizovat.

PÉČE O PAMÁTKY

Marie Čadílková

Ústav lidové kultury prošel za dobu svého trvání velkými proměnami. Z kanceláře folklorních slavností se stala instituce s celostátní působností a rozšířenou zahraniční spoluprací. Čtyřicetiletý vývoj organizace s sebou rovněž přinášel mnoho organizačních proměn, které se výrazně projevovaly i v oblasti péče o památku, neboť oddělením údržby a památkové péče prošla dlouhá řada odborných pracovníků, vedoucích, techniků, dělníků.

Původní úkoly péče o budovu zámku a přilehlý zámecký park s několika málo objekty se postupně rozšířily výstavbou nových stadionů a dalších provozních staveb. Po roce 1973 i o nově budovaný areál skansenu. V současné době ústav spravuje dva areály se 45 ha ploch (park, vodní plochy, louky, vinice) a 99 objekty, z nichž jsou areál parku, budova zámku, Černá brána, hájenka a velký objekt barokního pivovaru vedeny na seznamu chráněných památek v péči ÚLK.

Průběh péče o tyto hodnoty v různých časových obdobích poznamenávaly i různé vlivy. Nebyly to jen změny společenských poměrů, měnily se požadavky a potřeby ústavu, střídali se pracovníci, kteří usměrňovali celkovou koncepci ochrany památek a spolu s názory odborníků (etnografů, architektů, památkářů) a finančními možnostmi dávají dohromady obraz úsilí ústavu v péči o tento spravovaný majetek. Hodnocení uplynulého období tohoto tak rozsáhlého úseku činnosti, sledovaného také kritickými očima veřejnosti, přísluší spíše odborníkům (stavařům, památkářům nebo pamětníkům) než vedoucí útvaru, která se této problematice dotýkala sotva jeden rok. Proto následující informace k některým vybraným objektům vychází ze zjištěných dochovaných údajů a úzkého pohledu na současnou situaci.

Objekt zámku je zhodnocen jako soubor staveb na pozdně gotickém jádru, s renesančními a barokními přestavbami, složený z vlastního objektu a přilehlých budov purkrábký, spojovacího křídla - rytířského sálu a

krčku. Současná podoba strážnického zámku v interiérech i exteriérech je v podstatě výsledkem velké přestavby v polovině 19. století. Pozdější opravy zámku po r. 1945 přinesly vážné porušení umělecko historicky cenných prostor necitelným vkládáním příček, vytvořením provizorních bytů a přidělení objektu k užívání Československému tabákovému průmyslu. Od r. 1957 je majetkem a sídlem ústavu, který se snaží tyto chyby napravit. V r. 1979 po zjištění, že na několika místech je narušeno zdivo, rozhodlo vedení ústavu zahájit rekonstrukci. Byly připravovány potřebné podklady: stavebně historický průzkum se stavebně historickou analýzou a směrnicí pro asanaci a rekonstrukci, jejichž výsledkem je nezbytnost zabezpečit základy objektu a vhodnou metodou zabránit provlhlání a pracování zdiva. Bylo provedeno zaměření stávajícího stavu objektu, inženýrsko geologický průzkum a zpracovány studie rekonstrukce. Záměr rekonstrukce vycházel z požadavku, aby zámek mohl plnit funkce odborné a kulturně výchovné, výstavní, uskladnění sbírek, umístění pracoven, vytvoření ubytovací a stravovací kapacity. V r. 1987 byly zahájeny práce na statickém zajištění, které v r. 1990 byly pro nedostatek finančních prostředků přerušeny. Výsledkem dosavadních prací je statické zajištění purkrábký, rohové věže a části východního křídla.

Při realizaci prací došlo k porušení zdiva v části zámku zvané "krček", které bylo nutné zajistit provizorním stažením předpjatými ocelovými lany v úrovni 50 cm nad podlahou. Toto provedení však znemožnilo další užívání prostor. V závěru roku 1995 byla provedena oprava tohoto statického zajištění stažením předpjatými lany v podlahách a v obvodu zdiva. Po menších stavebních opravách plánovaných v letošním roce bude možné obnovit využívání těchto pékňých a potřebných prostor.

Protože generální oprava zámku je závislá na mimořádném přidělení finančních prostředků a provoz budovy si vyžaduje průběžně opravy, byly prováděny

postupně různé práce tak, aby interiér zámku mohl i za těchto podmínek sloužit potřebám ústavu a návštěvníků expozic co nejdéle. Jedná se zejména o malířské a natěračské práce, I. etapu opravy fasády, instalaci zabezpečovacího zařízení, plynování historické knihovny, opravu historického nábytku, rozsáhlý úklid půdních prostor, úpravu pracovišť a jejich vybavení, opravu hromosvodu, atd. Tato snaha však neoddálí nezbytnost zahájit rozsáhlou opravu zámku co nejdříve. Za tím účelem byla obnovena jednání se zainteresovanými institucemi a nově se připravují potřebné materiály.

Černá brána - je jedinou dochovanou částí gotického opevnění zámku. V důsledku rozsáhlejších dešťů došlo v roce 1993 ke zřícení klenby a porušení statiky, a proto musela být zahájena oprava tohoto objektu. Zřícená část zdiva byla znovu vystavěna, bylo provedeno statické zajištění kleneb, vystavěny zídky zábradlí, osazeny pískovcové prvky a provedena izolace střešní konstrukce. Dokončením těchto prací je objekt ve stavu statického zabezpečení a zajištění proti zatékání. Při asanačních pracích byla objevena původní gotická branka, její stavební zhodnocení je doprojektováno, ale realizace dalších prací podle zpracovaného projektu, zejména úprava okolního terénu je závislá na finančních podmínkách ústavu.

Amfiteátr Bludník - přírodní amfiteátr byl vybudován v polovině šedesátých let a téměř 30 let sloužil svému účelu bez velkých oprav a rekonstrukcí. V prvním čtvrtletí roku 1988 byl zpracován komplexní Návrh rozvoje areálu Ústavu lidového umění, v němž se uvádí, že v amfiteátru Bludník je zaznamenána destrukce izolací a selhání hydroizolace hlediště, což má za následek zaplavování šaten, elektrických rozvodů a skladů. Z těchto důvodů souhlasil tehdejší Jihomoravský KNV v Brně s generální opravou amfiteátru. Ve IV. čtvrtletí 1988 bylo zpracováno Zadání stavby, avšak z nedostatku finančních prostředků nedošlo k zahájení prací, a to ani po zpracování nového Zadání stavby v roce 1990. V návrhu plánu činnosti ÚLK na rok 1991, byla znovu zdůrazněna nezbytnost opravy Bludníku. Tento záměr byl

uveden i v materiálech pro převod tehdejšího ÚLK z KNV do přímého řízení Ministerstva kultury ČR. Na základě jednání pracovníků Ministerstva kultury ČR v roce 1991 o údržbě festivalového areálu a památkových objektů ve správě ÚLK a odborného posudku VUT v Brně byla schválena část investičních prostředků na generální opravu Bludníku.

Předmětem celkové opravy byla oprava nosných železobetonových konstrukcí, provedení kvalitní a funkční hydroizolační vrstvy v hledišti a vestavba sociálních zařízení pro účinkující. Výběrovým řízením byl vybrán dodavatel této stavby, který v září roku 1992 převzal staveniště a zahájil práce. Byla provedena I. etapa generální opravy, která zahrnovala zajištění objektu proto zatékání a instalaci nových laviček v hledišti. V červnu 1994 byla provedena kolaudace I. etapy a další práce zastaveny z důvodu vyčerpání finančních prostředků. Od března r. 1995 jsou u zhotovitele, který oznámil likvidaci své firmy uplatňovány reklamace na kvalitu železobetonové desky, projekční řešení některých částí, netěsnost kanalizace formou žaloby u soudu. V souvislosti s limitovaným přidělem finančních prostředků, přepočtem cenových úrovní jednotlivých roků, přidáním daně z přidané hodnoty i změnami projektu se zvýšila hodnota generální opravy téměř na 10 mil. Kč. Po jednoročním přerušení prací poskytlo Ministerstvo kultury ČR ve druhém pololetí minulého roku investiční prostředky na dokončovací práce. Vedení ústavu proto rozhodlo o uzavření smlouvy s novou firmou, která odstraní závady a dokončí práce tak, aby byl stadion předán do užívání do 31.5.1996.

Výčet všech objektů a jejich stavebních či jiných zásahů je rozsáhlý, a proto pro informaci ještě uvádím, že v areálu parku i skansenu vždy docházelo a dochází v rámci běžné údržby a podle možností k postupným opravám objektů, opravám oplocení, zdravotním probírkám stromů, údržbě platanové aleje, opravám inženýrských sítí a v posledním období i k rozsáhlým opravám elektrorozvodů.

V blízké budoucnosti je nutné řešit i další dva náročné problémy: opravu stadionu Zámek, který byl

po mnoha letech dostavěn v r. 1988, a vstupního areálu do skansenu - barokního pivovaru, jehož nákladná rekonstrukce byla ukončena v roce 1992. Obě stavby vykazují značné poškození omítek způsobených velkou vlhkostí zdiva a jejich opravy budou složitým, ale nezbytným úkolem útvaru správy areálů. Určovat priority a naléhavost jednotlivých oprav

není jednoduché, neboť nezávisí ani na stáří objektu ani na rozsahu, ale většinou na objemu finančních prostředků. Proto nezbývá než si přát, aby další kroky v péči o památky byly opravdu co nejrozumnější a poskytnuté prostředky byly využívány co nejúčelněji a nejefektivněji.

Zrekonstruovaný barokní pivovar. Foto J. Jančář, Strážnice 1986.

NĚKOLIK PAMĚTNICKÝCH POZNÁMEK K VÝROČÍ ÚSTAVU

Jan Krist

Dnešní Ústav lidové kultury prošel za čtyři desetiletí své existence obdobným vývojem jako celá naše země. Ostatně, nemohlo tomu být ani jinak. Měl svá období, kdy se skvěl v záři reflektorů, i údobí, na něž si vzpomínáme s ulehčením, že už jsou pryč. Obě však k ústavu neoddělitelně náleží.

Jak je známo, ústav vznikl profesionalizací a rozšířením původní kanceláře strážnických slavností. A doposud jej řada lidí hodnotí pouze podle toho, zda se - podle nich - povedl či nepovedl festival. Ten však v minulém roce úspěšně oslavil 50. narozeniny a letošní ročník se bude konat dokonce pod patronací UNESCO. Soudě podle tohoto faktu, dalo by se říci, že prožíváme období slávy.

S velkým ulehčením jsme po listopadových událostech roku 1989 přijali změny, k nimž u nás došlo a dochází. V případě festivalu jsme mohli konat volně podle záměrů programové rady festivalu, bez poručíkování a postrkování krajských politických a státních orgánů, bez jejich zasahování a neodborného hodnocení. Dnes se můžeme řídit kvalitou a ne ideologií. A festivalu to prospělo. V diskusích nastoupil cestu novým směrem, aniž by odvrhl to podstatné, co jej spoluvytvářelo a co se osvědčilo.

Musíme však na tomto místě též konstatovat, že Mezinárodní folklorní festival Strážnice takřka po celou dobu své existence patřil k nejvýznamnějším evropským festivalům, že pod jeho vlivem a podle jeho obrazu vznikaly další podobné akce. A nejen v regionech, kde se konaly různé "malé Strážnice". Kdo dnes ví, že pod přímým vlivem Strážnice se zrodily i takové folklorní stálce jako je např. Folklorní festival Východná na Slovensku či festival v německém Rudolstadt?

Svou existencí festival ve Strážnici soustředil pozornost jak na prezentaci tzv. autentického folkloru, zejména v klenotnicích a pořadech vesnických folklorních skupin, tak i na předvádění folkloru v různých stupních jeho stylizace. Nesporný vliv měl také na rozšíření pořadů tzv. regionálního folkloru, které před-

váděly tradice určité národopisné oblasti, a jež měly mimořádný význam pro udržení a revitalizaci folkloru v daném území. A dodnes jsou světovou raritou naše tematické pořady zahraničních souborů!

V této souvislosti chci připomenout mimořádně příznivé klima, které v ústavu vytvářel předčasně zemřelý dr. Josef Tomeš, k němuž výrazně přispívali dr. Vítězslav Volavý, dále tehdejší doc. dr. Václav Frolec a doc. dr. Oldřich Sirovátka a řada dalších. Totiž klima, kdy i v těch politicky nejobtížnějších letech do Strážnice přijížděli a své uplatnění tu nacházeli i politicky nepohodlní nebo dokonce pronásledovaní lidé. Někdy pod cizími jmény, jindy však pod vlastními, se podíleli na tvorbě pořadů, na přípravě materiálů pro výstavbu Muzea vesnice jihovýchodní Moravy, publikovali v Národopisných aktualitách, zúčastňovali se sympózií a konferencí, své příspěvky nacházeli publikovány ve sbornících z těchto setkání. A to byli někteří z nich při pobytu na festivalu pod neustálým dohledem StB. Když jsem se o tom bavil s ředitelem, říkával Slávek Volavý: "Viděl jsi nějaký seznam, kdo co může a kdo nesmí? Já ne. Udělej se hloupým jako já. A kdyby něco, hrej překvapeného a div se!" Dnes se přiznám, že vědomí toho, co se daří za zády všemocných, mne nesmírně těšilo a posilovalo. A to, že se v úvodnicích různých sborníků tisklo to, co ti nahoře chtěli, co dokonce rádi podepisovali a co jim zaslepovalo oči, jsem tehdy bral jako úlibtu mocným. Vždyť z vlastní zkušenosti z práce ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti, kam jsem po fakultě nastoupil a kde jsme měli ředitelem Vysloužilého vysokého důstojníka StB, vím, že nám dovolil jít na výzkum na vesnici až tehdy, když jsme se jako instituce zapojili do tzv. integrovaného výzkumu socialistické vesnice. Uvědomme si to: svou práci jako národopisci jsme mohli konat až po ukrytí pod hlavičkou "socialistické vesnice". Jak jsme byli šťastni, že tu to nesmyslné sousloví existuje! Fungovalo v těch normalizačních letech jako Sezam nejen u nás, ale i

v řadě dalších institucí. Jen vzpomínejme. Takže když jsem po vojně přišel do ústavu, zdály se mi nějaké politizující úvodníky ve sbornících a názvy některých sympózií proti předchozímu stavu naprostou podružností. Vždyť jsme tak směli to, co jiní ne.

Dařila se nám i publikační činnost. Vliv na to měla zejména redakční rada Národopisných aktualit, kde jsem poznal řadu vynikajících odborných a lidských osobností. Sám nejvíce vděčím za nezištnou, obětavou a přátelskou pomoc dr. Adamu Prandovi. Po náhlém úmrtí šéfredaktora dr. Tomše se nepodařilo dr. Volavému prosadit mne na jeho místo. Nadřazené krajské orgány byly z politických důvodů proti. A tak jsem se mohl stát pouze redaktorem a posléze výkonným redaktorem. Post šéfredaktora až do roku 1989 vykonával - ovšem většinou jen na papíře - ředitel ústavu. Do úmrtí dr. Tomše jsem se s ním podílel na přípravě jen několika čísel časopisu. Neměl jsem žádné zkušenosti. A právě Adam Pranda se stal mým učitelem a rádcem. Scházeli jsme se v Bratislavě u Dunaje a on mi dával praktické lekce. Rozebíral se mnou zásady redaktorské abecedy, zpracování rukopisů a hodnotil vytisklá čísla. Až mne někdy jímala hrůza a beznaděj z toho, co jsem nepochopil či špatně pochopil, co zapomněl a co se mi nepovedlo. A jakým balzámem na duši byla jeho pochvala a uznání! Nikdy si jej nepřestanu vážit a vzpomínat na něj.

Kolik toho jen za ta léta vedle časopisu u nás vyšlo. Zatím osm svazků jeho bibliografické přílohy (a další jsou ve výrobě), sedm svazků ediční řady Metodické monografie, dva svazky Knižnice "Strážnické brány" z konce padesátých let, velká řada samostatných publikací, katalogů a průvodců, programových a propagačních materiálů, čtrnáctidílná edice malých gramodesek s nahrávkami autentického folkloru, pohlednice atd. A na spoustě publikací se ústav podílel buď jako spoluvydavatel nebo organizátor střetnutí, z něhož pak vyšla publikace, či jako finanční podporovatel edice. A to se jen okrajově zmiňuji o projektu videodokumentace lidových tanců na území České republiky, o němž je řeč na jiném místě našeho časopisu, vydání videokazety z festivalu roku 1991 a videokazety a sborníku Slovácký verbuňk z roku 1992.

Kolik vydání toho všeho stálo sil a energie, to vědí jen ti, co se na tom podíleli. Vy, čtenáři, se s tím můžete seznámit v tomto čísle. A to si náš přehled zdaleka neklade nárok na úplnost, protože řadu materiálů se nepodařilo uchovat nebo nalézt. I tak však přehled vypovídá o snažení našem i našich externích spolupracovníků. A my věříme, že v nových ekonomických a společenských podmínkách se nám bude práce dařit alespoň tak dobře, jako doposud.

PŘEHLED VYDAVATELSKÉ ČINNOSTI ÚLK 1956-1996

Časopisy:

Národopisné aktuality 1964 -1990

Národopisné aktuality I - XX. Soupis příspěvků za léta 1964- 1983. 1987,160 s.

Národopisná revue 1991 a dále

Bibliografická příloha Národopisné revue

Antonín Václavík. 1991, 8 s.

Richard Jeřábek. 1991, 30 s.

Jaromír Gelnar. 1992, 10 s.

Zdenka Jelínková. 1992, 20 s.

Oldřich Sirovátka. 1993, 44 s.

Václav Frolec. 1994, 72 s.

Josef Jančář. 1996, 20 s.

Jaromír Jech. 1996, 36 s.

Samostatné publikace:

František Bonuš: Z Beskyd na obě strany. Knižnice "Strážnické brány", sv. 1. Vydalo Krajské nakladatelství Gottwaldov, 1959, 32 s.

František Bonuš: Mezi dvěma slunovraty. Knižnice "Strážnické brány", sv. 2. Vydalo Krajské nakladatelství Gottwaldov, 1959, 40 s.

M. Bimková - J. Seehák: Tance z Kyjovska. 1962, 46 s.

Ladislav Rutte: Gajdošské tradice na Valašsku a Slovácku. 1964, 52 s.

Heřman Landsfeld: Habánské památky. 1970, 73 s.

Josef Tomeš: Masopustní, jarní a letní obyčeje na moravském Valašsku. 1972, 182 s.

25 let Ústavu lidového umění Strážnice 1981.

Jiří Pajer: Hromadný nález ze začátku 17. století ve Strážnici. 1982, 160 s.

Jiří Pajer: Počátky novověké keramiky ve Strážnici. 1983, 242 s.

Jiří Pajer - František Hořák: 40 let strážnické cimbálové muziky Slávka Volavého. 1983,58 s.

Václav a Věra Frolcovi - Jiří Pajer: Primáš Slávek Volavý (ve spolupráci s Muzejní vlastivědnou společností). 1990, 94 s.

Zdenka Jelínková: Tance z Bystřicka a Pernštejska (I., II. díl). 1992, 108 s.

Dušan Holý - Ctibor Nečas: Žalující píseň. Brno, 1993, 152 s.

K. Vetterl - O. Hrabalová: Guberniální sbírka písní a instrumentální hudby z Moravy a Slezska z roku 1819. 1994, 488 s.

Pavel Šafařík a Josef Hora: Několik rad začínajícím muzikám. Strážnice, 1994, 14 s.

Josef Jančář: Strážnická ohlédnutí. 1995, 206 s.

Edice Metodické monografie

Pavel Kurfürst: Poslední vývojová fáze smyčcové lyry ve střední Evropě. Sv. 1., 1986, 128 s.

Josef Jančář: Tradiční způsoby zemědělského hospodaření na Slovácku. Sv. 2., 1987, 112 s.

Josef Jančář: Lidová rukodělná výroba na Moravě. Sv. 3., 1988, 120 s.

Jiří Pajer: Svět lidové písně. Sv. 4., 1989, 128 s.

Josef Jančář - Martina Pavlicová: Lidová hudba a tanec na jevišti. Sv. 5., 1990, 78 s.

František Synek: Katalog folklorních souborů. Sv. 6., 1991, 150s.

Jiřina Langhammerová: Lidová krajka v Čechách a na Moravě. Sv. 7., 1992, 32 s.

Katalogy, průvodce

Lidové hudební nástroje v Československu. 1964.

Habánská keramika a lidová hrnčina. 1981.

Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy. 1983.

Český a slovenský lid ve fotografiích národopisců. 1989.

Ludová kultura v slovenskom výtvarnom umení. 1993.

Musica per salterio. 1993.

Muzeum v přírodě. 1993.

Ohlasy folkloru v umění 20. století.1995.

Zámek Strážnice. 1995.

Publikace vydané ve spolupráci s jinými institucemi

Strážnice 1946 - 1965. BLOK Brno, 1966, 411 s.

Socializace vesnice a proměny lidové kultury. Sv. 1, Slováké muzeum Uh. Hradiště a ÚLU Strážnice. 1981, 322 s.

Socializace vesnice a proměny lidové kultury. Sv. 2, Slováké muzeum Uh. Hradiště, ÚLU Strážnice a Muzeum Hodonínska Hodonín, 1983, 164 s.

Socializace vesnice a proměny lidové kultury. Sv. 3, Slováké muzeum, Uh. Hradiště, ÚLU Strážnice a Muzeum Kroměřížska Kroměříž, 1984, 149 s.

Mezi hudci. BLOK Brno, 1985, nečisl.

Jaroslav Vlach: Bibliografie okresu Hodonín. Okresní knihovna Hodonín, ÚLU Strážnice, Státní vědecká knihovna Brno, Muzejní a vlastivědná společnost Brno, 1985, 358 s.+obr.přil.

Das Dorf im Prozeß der gegenwärtigen Veränderungen, Muzejní a vlastivědná společnost Brno a ÚLU Strážnice, 1986, 205 s.

Alexandra Navrátilová a kolektiv: Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě. ÚEF ČSAV Brno a ÚLU Strážnice, 1986, 166 s.

Venkovské město. Sv. 1, Slováké muzeum Uh. Hradiště a ÚLU Strážnice, 1986, 230 s.

Venkovské město. Sv. 2, Slováké muzeum Uh. Hradiště a ÚLU Strážnice, 1987, 180 s.

Archcologia Historica, č. 12/87. Muzejní a vlastivědná společnost Brno a ÚLU Strážnice, 1987, 463 s.

Národopisná muzea v přírodě - teoretická a metodická východiska k realizaci. Valašské muzeum v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm, Slovenské národne múzeum, Martin, Ústav lidového umění, Strážnice. Rožnov pod Radhoštěm 1981, 53 s.

Videokazety:

46. Mezinárodní folklorní festival 1991. FIDEO video production Zlín a ÚLK Strážnice, 1991.

Slováký verbuňk (Výběr ze soutěže o nejlepšího tanečníka slovákého verbuňku na Mezinárodním folklorním festivalu STRÁŽNICE v letech 1986 - 1991) + sborník. ÚLK Strážnice, 1992.

Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska:

I. díl - Západní Čechy. ÚLK Strážnice 1994 + skripta

II. díl - Jižní Čechy. ÚLK Strážnice 1994 + skripta

VIII. díl - Valašsko. ÚLK Strážnice 1994 + skripta

Hudební nosiče:

V letech 1969 - 1986 vydal Ústav lidového umění série 14 malých gramofonových desek (kromě té první za spolupráce se Supraphonem jako zájmový náklad):

Strážnice 1969. XXV. folkloristický festival Strážnice. Československo, Diskant 1969.

Muzika Slávka Volavého. Připravil PhDr. Jaromír Gelnar. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1972.

Muzika Jožky Kubíka z Hrubé Vrbky. Připravil PhDr. Jaromír Gelnar. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1973.

Lidové balady ze Strážnice zpívá Marie Procházková. Připravili PhDr. Josef Tomeš a PhDr. Vítězslav Volavý. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1974.

Gajdošská muzika na Hornácku. Na gajdy hraje a zpívá Josef Tomeš. Připravil PhDr. Josef Tomeš a PhDr. Vítězslav Volavý. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1975.

Ten strážnický zámek. Hraje cimbálová muzika s primášem Mirkem Menšíkem. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1976.

Ňorkova muzika z Hrubé Vrbky. K 85. narozeninám primáše Jana Ňorka. Připravil PhDr. Josef Tomeš. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1978.

Svatební písně z Milotic u Kyjova. Připravil prom. hist. Jan Krist. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1979.

Muzika Jury Petru z Kyjova. Připravil prom. hist. Jan Krist. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1980.

Mužské sbory z Hrubé Vrbky a Petrova. Připravili PhDr. Vítězslav Volavý, PhDr. Dušan Holý a prom. hist. Jan Krist. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1981.

Primáš Ján Petručka, Praha. Připravil prom. hist. Jan Krist. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1982.

Mužský sbor z Tvrdonic, Mužský sbor z Petrova. Připravil prom. hist. Jan Krist. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1983.

Jihlavští skřipkaři. Připravil PhDr. Pavel Kurfürst. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1984.

Horňáčtí hudci. Připravil PhDr. Pavel Kurfürst. Pro Ústav lidového umění vydal Supraphon, Praha 1986.

Kromě vlastní produkce ústavu se úzce váže ke strážnickému festivalu řada alb Supraphonu mapujících celou historii festivalu:

Gramofonové desky a CD:

Živá píseň Strážnice. Thirty Years of the Strážnice Folklore Festival. Z archivních záznamů Československého rozhlasu Studio Brno vybral a uspořádal Jaromír Nečas. Supraphon, Praha 1975.

Živá píseň Strážnice 2. Záběry z vystoupení moravských cimbálových muzik na stadiónu Zahrada 1979/1981. Ze zvukových záznamů čs. rozhlasu Studio Brno vybral a uspořádal Jaromír Nečas. Supraphon, Praha 1982.

Živá píseň Strážnice 3. Výběr a sestava Jaromír Nečas, záznamy z Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici v letech 1982-1987. Supraphon, Praha 1988.

... Strážnická brána se otevírá ... z archivních záznamů Čs. rozhlasu v Brně vybral a sestavil Zdeněk Zahradník. Supraphon ve spolupráci s Mladým světem, Praha 1979.

Strážnice Folklore Festival 1946-1995. Výběr z archivních nahrávek českého rozhlasu v Brně vydaných Supraphonem v letech 1975-1994. Připravil Jaromír Nečas. Supraphon, Praha 1994.

Strážnický zámek - sídlo Ústavu lidové kultury. Foto P. Titz. Strážnice 1994

Toto číslo našeho časopisu věnujeme 40. výročí vzniku Ústavu lidové kultury ve Strážnici. Za uplynulá léta v něm našla zaměstnání řada pracovníků. Někteří zde strávili spoustu let, jiní pobýli jen krátce. To, co ústav dokázal, by se nepodařilo uskutečnit bez obrovského nasazení mnoha externích spolupracovníků. Redakce Národopisné revue se proto obrátila na interní a externí kolegy a kolegyně se žádostí o odpověď na téma: "Ústav lidové kultury a jak jej vidím já". Chtěla jim dát možnost vyslovit se, třeba i kriticky, k činnosti ústavu, k jeho zaměření, výsledkům apod. Protože nikoho nelimitovala rozsahem, jsou některé příspěvky obsáhlé, jiné stručné. Publikujeme je v plném znění.

Redakce Národopisné revue

Cimbálová muzika Slávka Volavého při slavnostním zahájení výstavy. Foto J. Uherka, Strážnice 1987

ANKETA

Je dobře, že anketní časopisecké téma ke čtyřicátému jubileu strážnického ústavu je výrazné osobní. I když rozsah příspěvků není velkorysostí redakce omezen, nemohu k takovému zamyšlení přistoupit jinak než pocitově, s nemalým emocionálním podbarvením. Vždyť jsem ve zdech strážnického zámku prožil více jak třetinu svého dosavadního života. Za těch osmnáct roků, kdy jsem od čerstvého absolventa etnografie prošel celou škálou funkcí až k ředitelování, jsem byl svědkem, účastníkem i aktérem takřka všeho, čím ústav žil. Nebylo toho málo. Jsem ostatně přesvědčen, že odborné zpracování i publikování historie této instituce je naprosto nezbytné, pokud chceme skutečně seriózně hovořit o dokumentaci dějin národopisu a folklorismu v někdejším poválečném Československu.

Další knihu, a možná nejednu, by zaplnily osobní zážitky pracovníků dřívějšího střediska, pozdějšího ústavu a všech jeho spolupracovníků, úzce spjaté se zdmí strážnického zámku i parku. To už vůbec nehovořím o prožitcích stovek tisíc návštěvníků i účinkujících uplynulých padesátí ročníků folklorních festivalů. Měl jsem to mimořádné štěstí být nemálo roků u toho.

Naprosto dominující postavení v mém vztahu ke Strážnici mají vzpomínky na výrazné osobnosti, se kterými jsem tam pracoval nebo se setkával. Bohužel ti, pro mě nejcennější, kteří mě prakticky vychovávali a usměrňovali po odborné, ale nezdídky a lidské stránce, již s námi nejsou.

Každému bych přál blíže poznat zakladatele a prvního ředitele ústavu, legendárního primáše, všestranně vzdělaného, vpravdě renesančního člo-

věka, jemuž nic lidského nebylo cizí, dr. Slávka Volavého. Nikdy nemohu zapomenout na kolegu a přítele dr. Jožku Tomše, CSc. Patřil ke generaci brněnské národopisné katedry, která se přičinila o vznik pojmu "Brněnské etnografické školy". Ač starší a zkušenější, s nemalými odbornými úspěchy, vždy byl otevřený, kamarádský, ochotný pomoci radou i skutkem. Když zemřel v roce 1978 ve svých čtyřicetidvou letech, byla to pro ústav prakticky nezacelitelná ztráta, neboť byl duší i motorem odborného působení.

Asi ještě větší vliv na mne měl, také již zesnulý, prof. dr. Václav Frolec, DrSc. - nejbližší přítel a kolega Jožky Tomše. Je tomu tak proto, že jsem s ním mohl spolupracovat o čtrnáct let déle, než s Jožkou. Vašek Frolec stál od poloviny šedesátých let u zrodu a podílel se na realizaci všech rozhodujících aktivit ústavu v oblasti vědecké i popularizační, jimiž se strážnická instituce stala ve své době výjimečnou a v mnohém nezastupitelnou.

Z těch, kteří nás již opustili, se musím poklonit ještě alespoň dvěma: prof. dr. Oldřichu Sirovátkovi, DrSc., a dr. Adamu Prandovi, CSc. Oba špičkoví vědci evropského formátu byli překrásnými lidmi, plnými skromnosti a člověčenství. Nesmazatelně přispěli k činnosti strážnického ústavu a ve mně zanechali navždy pocity úcty, pokory a podobu nedostižných vzorů.

Tím samozřejmě není výčet kolegů a přátel, s nimiž jsem ve Strážnici spolupracoval, kteří mi pomáhali a jejichž působení ústav i mne obohacovalo, zdaleka vyčerpan. Zde však chci připomenout jen ty, jímž to již nemohu říci a poděkovat osobně.

Žil jsem a působil ve Strážnici od září 1968 do září 1986. Často se k těmto mnoha roků svého života v myslí vracím. Jak k tomu, co se povedlo či nepovedlo, tak zejména k úvahám, zda se mně i mým následovníkům ve vedení ústavu podařilo dále rozvíjet odkaz zakladatele i tvůrců koncepce této specifické národopisné instituce. Osobně mě nejvíce mrzí, že jsem nemohl přispívat k rozvoji ústavu déle, než mi bylo dopřáno. Do společenských změn v roce 1989 i po nich. Působení dalších dvou ředitelů ať posuzují jiní.

Období sedmdesátých a osmdesátých let naší nedávné historie je předmětem ostré kritiky. Objektivní i subjektivní, více či méně oprávněné. V souvislostech se strážnickým zámkem je však neoddiskutovatelnou skutečností, že ústav prožíval v těchto desetiletích ve všech oblastech svůj největší rozmach. Hovořím o nové výstavbě včetně skazenu i nového festivalového stadionu, rozsáhlých opravách i rekonstrukcích, počtu odborných i dalších pracovníků, rozsahu vědeckovýzkumné i prezentační, popularizační i publikační činnosti. Dokladů je dostatek. Stačí je porovnat. Právě v těchto letech se ústav začal nejvíce přibližovat proponovanému cíli: vybudoval ve Strážnici specializované národopisné pracoviště aplikovaného výzkumu, které ke studiu i prezentaci lidové kultury přistupuje systematicky a co nejkomplexněji. Od druhé poloviny osmdesátých let šel však další vývoj této instituce jiným směrem.

V současnosti bývá obvyklou praxí zdůvodňovat neutěšený stav čehokoliv chybami, deformacemi a dědictvím minulého společenského zřízení. Ne-

domnívám se, že to lze aplikovat na podmínky strážnického ústavu. Nelze také tvrdit, natož dokazovat, že dosahované úspěchy a dynamický rozvoj byl důsledkem posluhování tehdejší mocipánům a deformováním odborného studia i prezenčních výstupů. Nebyla by to pravda.

Neznám ostatně jiné národopisné pracoviště, které v těch letech, bud přímo zaměstnávalo, či úzce spolupracovalo a umožňovalo vystupovat na odborných konferencích, publikovat, prezentovat na výstavách nebo se autorsky podílet na scénickém uvádění folkloru lidem, kteří byli v nemilosti nebo dokonce museli opustit obor. Kolik úsilí a nezdůvady i osobní statečnosti to od tehdejších vedoucích pracovníků vyžadovalo, věděli nejlépe oni. Určitě by o tom ani dnes nemluvili, kdyby byli mezi námi.

Rád bych připomenul ještě jeden aspekt někdejší ústavní činnosti. Jde o podíl na výzkumu, dokumentaci a publikování výzkumů vývoje venkova po roce 1948, které probíhalo pod různými názvy výzkumných témat např. kolektivizace zemědělství, studium socialistické či současné vesnice, integrovaný výzkum atd. Jejich nemalou část inicioval, koordinoval a vedl, tehdy docent, Václav Frolec, CSC. (profesorem, na rozdíl od jiných žijících, v těch letech nemohl být z čistě politických důvodů). Tato jeho aktivita bývá od některých jeho bývalých kolegů zcestně interpretována jako konjunkturální podbízení režimu. Šíření takových názorů se dotýká i tehdejšího ústavu a nemohu je proto přejít mlčením.

Pominu skutečnost, že nejdůležitější kritik i celý kroužek jeho legen-

distů se na těchto výzkumech nejdříve podílel, včetně publikování výsledků. Taková charakteristika těchto výzkumů je i tak přinejmenším falešná. Rád bych ovšem znal odpověď samozvaných kritiků na několik otázek.

Popírají snad u kterékoli společenské vědy povinnost soustavně se zajímat o aktuální stav a procesy probíhající v předmětu studia své disciplíny? Přitom náš venkov prošel v padesátých a šedesátých letech skutečně fundamentálními změnami, které však národopis prakticky až do počátku sedmdesátých let nesledoval a nezkoumal. V tom bych spatřoval opravdový prohřešek našeho oboru. Výzkum realizovaný v kritizovaném normalizačním období vlastně přišel mnohdy za pět minut dvanáct, neboť šlo o úsek historie, který začal před dvaceti pěti lety.

Pro Václava Frolece bylo přiznání, že vyvíjel maximální úsilí, aby výstupy z kterékoliv badatelské činnosti byly okamžitě prezentovány a publikovány. Jsem hrdý na to, že strážnický ústav k tomu také přispíval. Tak vznikla tradice "Strážnických sympozií", ediční řada "Lidová kultura a současnost", edice sborníků vydávaná ve spolupráci ústavu s dalšími institucemi. Nebýt toho, neexistoval by dnes ucelený fond poznatků o podobě této převratné etapy geneze naší vesnice. Se všemi klady i negativními projevy. Nevím, jak by se po roce 1989 podařilo dát něco tak unikátního dohromady, v podmínkách, které podpoře vědy a kultury naprosto nepřejí.

A co možnosti pracovníků malých regionálních muzejních i kulturních zařízení zapojit se pod hlavičkou těchto

výzkumů do řádné badatelské činnosti, pod něž šlo prakticky zahrnout jakékoliv potřebné téma a umožňovalo se pravidelně stýkat se širokou badatelskou obcí národopisců i s odborníky ze spolupracujících vědních oborů.

I letmé nahlédnutí do publikací, vycházejících z těchto výzkumů, musí každého soudného recenzenta přesvědčit o tom, že se nejedná o žádné oslavné ódy na ideologické téma, ale o statě vesměs pozitivistického charakteru, popisující a dokumentující jevy i procesy, jež zkoumané období provázely. Zdaleka také nešlo a ani nemohlo jít o zobecňování či pokusy o syntézy. Materiál ani metodologie ještě pro to nedozrály. Jde tedy jednoznačně, zejména z pohledu společenského vývoje po roce 1989, o nenahraditelný pramenný zdroj.

Tímto svým vyznáním nehodlám jakkoliv přikrášlovat a idealizovat minulé doby. Nebyl to vůbec čas jednoduchý a bezproblémový, prostý chyb a omylů. Spíše naopak. Ve strážnickém ústavu však pozitiva nad zápory jednoznačně převažovala. Považuji proto za svou povinnost upozornit na tyto skutečnosti, zejména z důvodů, že prakticky všichni vedoucí a odpovědní pracovníci, s výjimkou mne, se již sami proti nepravdivým a zkreslujícím kritikám bránit nemohou. Naštěstí je zde mimo mne i dostatek dalších hmotných, listinných i publikovaných dokladů o tom, co vše se podařilo od roku 1956 vykonat. Jsem také přesvědčen, že ne všichni kolegové, spolupracovníci i přátelé utrpěli náhlou ztrátu paměti, tak jako někteří jednotlivci.

Ústav slaví jubileum. Co přát jiného, než další úspěšnou existenci. Vše zdaleka nezáleží jen na dostatku

ekonomických prostředků. Rozhoduje zejména vůle a nezměrná osobní angažovanost kmenových i externích pracovníků. Mnohé se dříve podařilo, i přes veškerá nemalá protivenství jen díky tomu, že práce v ústavu nebyla pro zainteresované pouhým zaměstnáním a obživou. Vždy k ní také byli vítáni všichni, bez ohledu na to, zda jsou momentálně na společenském i politickém výsluní, nebo v klatbě, jaké zastávají politické názory, náboženské vyznání či jaké jsou národnosti. V tom byly kořeny značné dynamiky v činnosti bývalého Ústavu lidového umění.

Tak ať se daří! Držím palce, když o více není zájem.

Jan Souček

V Ústavu lidové kultury jsem byl zaměstnán v letech 1972-1993, celých 22 let. Nastoupil jsem ještě jako student národopisu, v období, kdy byl ředitelem dr. Vítězslav Volavý a vůdčím duchem národopisné práce dr. Josef Tomeš. Oba se nesmírně zasloužili o rozvoj instituce, která tehdy prožívala svůj zlatý věk. Po odborné stránce měla pevné místo v systému československé etnografie a vlnobití normalizačního příboje sem doléhalo jen z dálky. Přesto však i zde bylo nutno k dosažení vyšší vědecké hodnosti absolvovat nejdříve VUML.

Sloužil jsem pod několika řediteli a vedoucími, jak postupně přicházeli a odcházeli. Každý z nich vtiskoval instituci svoji tvář, tu oficiální i odvrácenou, která ovlivňovala její nikoliv přímočarý vývoj. Někdy se práce dařila

a bylo dosaženo trvale hodnotných výsledků, jindy byl nositelem progresivního vývoje jen obecný čas v podobě nového letopočtu. Vcelku lze říci, že od doby zakladatelské sestavy se v dalších hierarchiích ústavu objevilo jen málo výrazných osobností.

Potom přišel rok 1989. Naše společnost začala psát nové dějiny a bylo jasné, že proměny musí zasáhnout celou její strukturu. Také národopis se postupně oprostoval od výzkumných témat, do té doby prioritních, která se naráz ocitla v přítmi nicoty. Do popředí se opět dostávalo prvotní zaměření národopisu jako historické vědy, které představuje jeho klasickou podobu. Je to zřejmě zákonitý jev, že v krizových chvílích se očekává pomoc od kořenů, které načas vyživují slabou rostlinku, nemá-li dojít k živoření či odumření nové odnože. A od kořenů se pak začíná znovu a jinak.

Taková je snad teorie nových cest, ale jejich konkrétní trasa se nachází daleko obtížněji. Rovněž Ústav lidové kultury hledá svoji koncepční linii, která by postihovala postavení národopisu v současnosti. Musí si především uvědomit dlouhodobý perspektivní záměr své odborné činnosti a dát novou podobu strážnickému folklornímu festivalu. Několik příkladů z poslední doby by nasvědčovalo, že se instituce dává na schůdnou cestu. Je to zvláště edice videokazet lidových tanců, reprezentativní vydání moravské guberniální sbírky písní nebo monografické zhodnocení jubilejního folklorního festivalu. V náplni časopisu Národopisná revue by bylo žádoucí rozvinout široce pojatou diskusi o smyslu a významu

národopisu pro dnešního člověka, stejně jako dát prostor pro publikování rozmanitých názorů na vědeckou práci, nejen oficiálních. Jednotné, kolektivně pojaté názorové schéma příliš připomíná nedávnou minulost a dusí individuální přínos zdravě orientovaných myšlenek, byť i odlišných od oficiálního úzu.

Ústav lidové kultury časem jistě svoji novou tvář najde. Jde o to, aby formování netrvalo příliš dlouho a aby výsledná podoba byla co nejvýstižnější. Při tomto hledání a nalézání nelze opomenout jeden z nejdůležitějších aspektů, totiž zodpovědnost před budoucností. Tento požadavek je nezbytný i pro to, abychom se s činností a výsledky práce Ústavu lidové kultury setkávali ještě hluboko v jedenadvacátém století.

Jiří Pajer

Moji stručnou odpověď inspirovala druhá část anketní otázky "ÚLK a jak jej vidím já"?

Ve strážnickém Ústavu jsem měl vždycky tolik co dělat, že na nějaké dívání času nezbyvalo. To však chápů samo o sobě jako podstatu jeho osobitosti. To, že za celou dobu své existence nikdy neztratil nic ze své nebezpečné schopnosti připoutat k sobě pevně většinu z těch, kdo mu v uskutečňování jeho programu "podali prst". Já jsem to udělal před čtyřiceti lety a jsem připoután dodnes. Po pravdě řečeno - nikdy jsem toho nelitoval. Naopak. V této chvíli vidím nejlepší příležitost k poděkování za to,

že jsem byl i v dobách zlých jako osoba v české kultuře nežádoucí, strážnickým ústavem za ten prst přidržen. A také chci při anketní příležitosti zdůraznit, že podstatou oné osobitosti, o níž je tu řeč, nebyla podle mého přesvědčení nějaká nadpřirozená vlastnost neosobní instituce, ale dílo těch, kdo v uplynulých čtyřech desetiletích formovali osudy ústavu a vytvořili díky svým odborným i lidským kvalitám pro ústav rozsáhlý a plodný duchovní potenciál. V cílevědomém pěstování a rozvíjení tohoto odkazu vidím základ víry v dobrou budoucnost Ústavu lidové kultury ve Strážnici. Takže přece jenom k tomu vidění nakonec došlo.

Karel Pavlíščík

K Ústavu lidové kultury ve Strážnici jsem měla vždycky ten nejlepší vztah. Byl pro mě něčím, co dávalo smysl a společenský význam mé profesi, co nabízelo mně, ale i desítkám dalších externích spolupracovníků tvůrčí sebe-realizaci v autorských kolektivech festivalových pořadů. A také co vedlo ke kontaktu a přátelství lidí stejné profesní skupiny.

Již programové rady byly místem srdečných setkání. Ale samotný festival měl podle mne své osobité kouzlo - uzdravoval nemocné, rozesmál smutné, přinesl společnost osamoceným, rozehrál, rozezpíval i roztancoval, bořil generační bariéry. Při přípravě několika pořadů jsem se přesvědčila, že stejnou měrou motivoval i účinkující a diváky. Nové společenské klima se sice

poněkud podepsalo na jeho návštěvnosti, avšak stále vysoká úroveň pořadů a bohatá dramaturgie dává budoucnost. A v neposlední řadě je silným magnetem překrásné prostředí festivalového areálu i muzea v přírodě.

Před 40 lety vznikl Ústav lidové kultury z potřeby festivalu (slavností). Dnes žije vedle něj i vlastním plnohodnotným životem, založeným na širokém spektru aktivit, někdy ojedinělých v celé republice. Má svou energii i naději své nezastupitelnosti. A to je víc než dobře a nejen pro nás.

Danuše Adamcová

Činnost Ústavu lidové kultury sleduji ze zákoutí svého pokojíku, kde vysedávám zavrtán do práce, jež se jen zčásti dotýká hudební folkloristiky. Vzpomínám na počátky strážnického festivalu, na onu nenapodobitelnou atmosféru, kdy na louce v zámeckém parku se večer rozhořela vatra a kolem ní se zpívalo a tancovalo zcela spontánně. Kniha nezapomenutelného Vladimíra Ůlehly, *Živá píseň*, vybavuje i vzpomínky na jedinečnou atmosféru lidových zpěváků a hudeců. Slávek Volavý s cimbálovou muzikou vyhrávali o slavnostech na sýpce neúnavně.

Za několik desetiletí své činnosti vykonal Ústav lidové kultury ve Strážnici víc než zásluhou práci. Hudebník je fascinován stálou výstavou *Nástroje lidové hudby v České republice* (1993). Z tvůrčí dílny Ústavu vychází pravidelně *Národopisná revue*, reprezentativní soudobý časopis, v němž si může

počíst nejen odborník. Vyváženým způsobem jsou zařazovány na jeho stránkách materiály a články předních etnografů a folkloristů. Nelze dost vyzvednout titul pro hudebního historika zvláště přitažlivý, edici *Guberniální sbírky z r. 1819* (K. Vetterl - O. Hrabalová, Strážnice 1994). K nejvíce pozoruhodným akcím Ústavu náleží vznik audiovizuálního programu *Lidové tance České republiky* a příprava *Slovníku folklorismu*.

V době, která nedočkavě směřuje kupředu a téměř se neohlíží nazpět, působí každý kontakt s činností ústavu jako dotek něčeho vzácného a drahého, jako návrat do dětských časů, kdy nebylo důležitějších věcí než slunce, trávnik a strom.

Jan Trojan

Téma ankety ÚLK a jak jej vidím já... je velmi mnohoznačné a nabízí spoustu možností, jak na otázku odpovědět. Rozebírat vědecký význam ústavu v rámci institucí České republiky, vztah k obdobným zařízením v zahraničí a další problematiku tohoto rázu, přísluší vedoucím odborným pracovníkům - vysokoškolákům a fundovaným spolupracovníkům ÚLK. Zaměřit se na organizační strukturu, výsledky práce, vzájemné vztahy apod? Také ne. Organizační struktura se často mění, výsledky nejsou jednoznačné, vztahy jak kdy. Chvalozpěv by nebyl upřímný, všeobecná kritika by nebyla na místě. Téma je široké, možnosti různé - tak tedy zcela osobní a osobitý pohled.

ANKETA

V současné době jsem nejstarším zaměstnancem ÚLK (ne věkově, ale služebně). Nastoupila jsem na zkušební lhůtu jednoho měsíce s tím, že zjistím, jestli se mi práce bude líbit nebo ne. Zůstala jsem zatím 26 let.

Před svým nástupem jsem ani netušila, že instituce tohoto druhu vůbec existuje. O strážnických slavnostech jsem samozřejmě slyšela, ale nijak zvlášť mě to nevzrušovalo - v adolescentním věku jsem měla jiné zájmy a folklor k nim zrovna nepatřil. Měla jsem sice bratra cimbalistu, tatínka, který hrál v cimbálové muzice na housle a jako učitel založil a vedl při škole slovácký kroužek, ve kterém jsem coby dítě zpívala, ale v době svého nástupu do ÚLK jsem prodělávala, jako všichni mí vrstevníci, období beatlesmánie. Primáš Slávek Volavý byl mezi lidovými muzikanty pojem a já jsem to jméno taky znala, ale v životě jsem ho neviděla - poprvé až v den, kdy mě přijímal do zaměstnání. Seděl za psacím stolem, tvářil se velice nevrle, což on uměl znamenitě, když měl špatnou náladu a řekl, abych na něho mluvila výhradně z pravé strany. Je nějaký nemocný, bolí ho levé ucho a tchyně mu poradila, aby si do něj dal stroužek česneku, to že zabírá stoprocentně. Nevěděla jsem, jestli to myslí vážně nebo je to součást intelligenčního testu v rámci přijímacího pohovoru. Při bližším pohledu jsem zjistila, že mluvil pravdu. V duchu jsem se hrozně smála, ale okamžitě se mně zalíbil - to jsem ještě nezažila. Řekla jsem si, že to je ten pravý podnik pro mě, jestliže má ředitele takového recesistu - a opravdu, za těch třináct let, co jsem ho znala, mě málokdy

zklamal. Uměl dát celému ústavu "šmrnc", byla to instituce výjimečná jak mezi odborníky, tak mezi laiky.

Zažila jsem všechny čtyři ředitele, kteří do dnešní doby ústav vedli. Zнала jsem téměř všechny pracovníky, kteří se v ústavu vystřídali. Někteří zůstali dodnes, jiní odešli. Mnohé z nich často potkávám, ale v poslední době přibýlo těch, které už, bohužel, nikdy nepotkám.

Od začátku až dodnes pracuji v odborném útvaru, kde jsem vystřídala snad všechna možná zařazení od dokumentátorky fono-filmo-diskotéky, přes tajemnici redakce Národopisných aktualit, pracovníci ve sbírkách, knihovnici, archivářku a v současné době jsem tajemnicí festivalu. Do této funkce jsem nastupovala před šesti lety za poněkud pohnuté situace a s určitými obavami. Později jsem však zjistila, že je to práce, kterou mám nejvíc ráda.

ÚLK a jak jej vidím já ? Prožila jsem zde víc než polovinu života a i když všechno nebylo růžové, časem si vybavuji jen ty hezké vzpomínky. ÚLK je taky strážnický zámek a zámecký park. Nedovedu si dost dobře představit, že jednou nastane doba, kdy půjdu zámeckou alejí, ale nebudu už spěchat. Půjdu k zámku a budu moci vejít, ale už jen jako návštěvník. Vrátný mě pozdraví, nepřidá však úsměv a neprohodí, že je dneska pěkně nebo prší nebo mrzne. Budu chodit kolem důvěrně známých dveří, ale už za nimi nebudu mít co pohledávat. A v poslední červnový pátek, kdy se na stadiónu Bludník rozezní známá znělka strážnického festivalu - neřeknu si na tribuně s úlevným povzdechem: "Chválabohu, už to vypuklo a doufám, že

jsem na nic nezapomněla", ale budu si muset říct: "Už to zase vypuklo, ale, bohužel, tentokrát beze mě a už to tak bude vždycky."

ÚLK a jak jej vidím já ? Asi velmi nostalgicky.

Ludmila Horehledová

Třebaže rozsah příspěvku do ankety není omezen, budu se řídit zásadou, že méně znamená někdy více.

Já jsem si na ÚLK cenila především dvou významných funkcí: Byla to především úloha vědecko-organizační. ÚLK byl pořadatelem důležitých vědeckých a odborných setkání, seminářů a konferencí. Vzpomenu-li, jak neblahý osud postihl v normalizačních letech českou folkloristiku, byl ÚLK vlastně jedním z mála míst, kde měl náš obor možnost veřejně se prezentovat a prokázat, že se i přes restrikce rozvíjí. Strážnická setkání byla místem interaktivních vědeckých i přátelských setkání nejen s kolegy českými, ale i slovenskými. Diskuse přispívaly k prohloubení spolupráce, nastolování nových problémů, k výměně zkušeností, formování budoucích úkolů. Zvykli jsme si vidět českou a slovenskou folkloristiku vždy ve vzájemné interakci a souvislosti. Jako by se tím lépe osvětlovaly otázky specificky české nebo slovenské. Strážnické konference a sborníky z nich se týkaly témat, která znamenala v národopise obvykle nový krok, která se teprve počala prosazovat nebo která se objevila jako aktuální problém.

Nezapomínám ani na ÚLK jako zdroj informací: život disciplíny se odrážel

v článkoch v Národopisných aktualitách, recenzie otváraly prístup k publikáciám tehdy ne v šem prístupným.

Druhou nezastupiteľnou funkciou bych nazvala regionálnu. Zaciť výzkum, často záchranný na vlastnú region a prezentovať výsledky je práca, ktorá nebýva vždy dosti docenená. ÚLK musí u obyvateľ regionu rozvíjať v pravém slova smyslu zdravý pocit sounáležitosti s krajom, posilovať povedomí o významu lidové kultúry a jejích tradícií, objasňovať je nejen ako regionálnu špecifiku, ale také jako součást národní kultúry a jejích interetnických vzťahov.

Bude-li ÚLK tyto dva aspekty, kterých si já na jeho činnosti velmi vážím, i nadále rozvíjet, udělá dobře jak regionu, tak našemu národopisu. Zdá se mi totiž, jako by ÚLK v poslední době na svou integrující a inspirující roli v českém národopisu jaksi zapomínal.

Marta Šrámková

Začnem trochu okľukou. Občas sa mi stáva, že šokujem svojich kolegov - ale i iných - úprimným, i keď zjednodušeným (ďalej vysvetlím) konštatovaním, že nemám rada folklór. Je to u folkloristky, ktorá celý svoj "odborný" život zasvätila takmer výhradne ľudovej piesni, pre mnohých prekvapujúce a možno i šokujúce vyhlásenie. Preto musím obvykle objasňovať, že keby som skúmala napríklad červy, alebo iný druh hmyzu, tiež by to nemuselo byť podmienené priamym emocionálnym a osobným angažovaním, obsiahnutým v prostom "mám

rada". Prečo hovorím o folklóre, keď otázka znela: čo pre mňa znamená Ústav lidové kultúry Strážnice? Je to iste zjednodušené, ale pre mňa osobne - i keď samozrejme viem o mnohokrakých aktivitách tejto inštitúcie, napriek tomu - ÚLK stelesňuje predovšetkým hlavného garanta každoročného MFF Strážnice a s ním spojenú prezentáciu folklóru. A zároveň musím ďalej upresniť svoje úvodné priznanie: nemám rada každú podobu folklóru, ešte presnejšie nemám rada prezentáciu folklóru, pokiaľ táto postráda cit pre podstatu prezentovaného. Čo u nás - bohužiaľ - nebýva až také zriedkavé. Ale moravský folklór rada mám.

Prečo však o tom hovorím? Neviem, či sa mi to podarí presne sformulovať, ale pre mňa osobne moravský folklór (vidíte to zjednodušovanie?) je akosi spätý nielen s istou "etnoidentifikáciou" moravanstva - samozrejme, nič nového pod slnkom. Takto je tomu vlastne v celej Európe prinajmenšom od konca 18. či začiatku 19. storočia u rôznych etnických skupín, podskupín či národov. U západných Slovanov, žijúcich v tom čase v mnohonárodných štátnych útvaroch všeobecne, bol folklór najmä v polovici 19. storočia, ale i neskôr, dôležitým etnoidentifikačným fenoménom. Moravský folklór je však pre mňa zároveň istým symbolom špecifického vzťahu k folklóru. Vzťahu, ktorý má svoje historické korene v šťastnej súhre viacerých okolností. A hoci to z môjho pera iste vyznie kacírsky (veď z Moravy pochádzal len jeden z mojích dávnych predkov, pozbieraných zo všetkých končín Európy a moje korene sú dnes už napriek tomu na slovenskom území), nezriedka je mi moravský folklór

a najmä to, ako sa on dnes prezentuje a ako sa k nemu na Morave pristupuje (čo sa týka nielen festivalu v Strážnici, ale i BROLN-u, rozhlasu, či využitia folklornej predlohy v súboroch, atď., atď.) veľmi blízky. Je mi blízky - ako pôvodom mestskému dieťaťu (narodila som sa v Bratislave) - svojou kultúrovanosťou, ktorej korene siahajú do čias Guberniálnej zbierky a celého 19. storočia s jeho cizelovaním vzťahu k folklóru u zo strany tu pôsobiacich učiteľov, rektorov, muzikantov... A logicky pokračujúcim v pôsobení biológa Vladimíra Úlehlu či neskôr Slávka Volavého a mnohých ďalších. Všetci totiž tvoria jeden reťazec, ktorý by som opäť zjednodušene - nazvala vedomým kultúrovaním vzťahu k folklóru, kultúrovaním a rozvíjaním citu pre folklór. Je za ním cítiť hĺbku a tradíciu (i keď tradíciu folklorizmu). Odborník folklorista či etnológ, pracujúci na inom poli aktivít Ústavu lidové kultúry v Strážnici bude možno sklamaný, ale pre mňa je - popri viacerých odborné i ľudsky pozitívnych osobných skúsenostiach s konkrétnymi pracovníkmi tejto inštitúcie - ÚLK reprezentantom "moravanstva" práve v tomto "folklorizmistickom" - zmysle slova. Pre mňa je tedy ÚLK v Strážnici priamym pokračovateľom týchto tradícií. Je ďalším ohniskom reťaze. Čo mi je však úprimne ľúto, je skutočnosť, že sa mi v posledných rokoch z pracovných dôvodov - odkedy realizujem svoje každoročné výskumy Slovákov v Maďarsku v rámci Národopisných táborov, organizovaných Výzkumným ústavom Slovákov v Maďarsku pravidelne presne v termíne konania MFF - nedarí osobne strážnického festivalu zúčastňovať ani ako vďačný divák. Aj tak

ANKETA

však držím všetkým Strážničanom z ÚLK prsty, aby sa im aj ďalej darilo pokračovať v nastúpenej ceste. A gratulujem!

Eva Krekovičová

ÚLK - jak jej vidím já - především v celé historii vzniku a vývoji koncepce instituce, již se v podobě Ústavu pro lidovou kulturu podařilo sklonit všestranný pohled na hodnoty speciální oblasti národní kultury: Velice si cením toho, že současně s rozvíjejícími se nároky na prezentaci lidové tradice pro širokou veřejnost a mezinárodní ohlas strážnického folklorního festivalu, se ústav nezastavil u prestižního cíle, ale spolu se svými předchůdci projevil neobyčejnou iniciativu a poskytl prozřetelně pomoc při vybudování důstojného stánku pro rozličné folklorní aktivity. Při rekonstrukci celého zámku odevzdal kultivovanou působivost interiéru pravému účelu, který lidovou kulturu z národní tradice nesegreguje, ale naopak hledá její styčné úhly s kulturou národa vůbec. Stačí jen připomenout, jakou pozici tu zaujala například expozice lidových hudebních nástrojů - namísto obvyklé sbírky zbraní a nábytku - a doufáme, že téhož postavení se opět dostane i historicky zajímavé sbírce keramiky, lidové výroby a ne na posledním místě také kdysi plánované expozici lidového tance.

Neodmyslitelná část činnosti Ústavu lidové kultury ve Strážnici samozřejmě nezasunula rozšířením o další úkoly do pozadí ani MFF. Již dnes si MFF

vysloužil pověst neobyčejně propracovaného pojetí novodobé prezentace lidového tance, zpěvu, hudby a dalších folklorních projevů a osobně bych si přála, aby mohly být rozmnožovány i jiné možnosti celého areálu a nikoliv stavěny další "arény". K jedinečnosti MFF patří i to, že si uchoval svoji tvář a nedal se zlákat jen prestižní částí soutěžení, ale položil důraz především na tvůrčí stránku tradice i současného pojetí lidového projevu na scéně a oceňuje jak tvůrčí práci autorů, tak tuto stránku projevu interpretů. - Ne na posledním místě oceňuji to, že ÚLK projevils otevřenou vstřícnost vůči našemu oboru vůbec. Stal se například jedním z nejoperativnějších publikačních středisek významné etnografické a folkloristické literatury a pomáhá tak ostatním odborným institucím splácet dluh neblahé minulosti. Byl schopen převzít také úlohu garanta významných grantů, jímž je aktuálně dokončovaná jedinečná série audiovizuální dokumentace lidových tanců ze všech krajů republiky. Nejméně do dalších 50 let přejí strážnickému Ústavu lidové kultury mnoho radostí a zadosťuchnění z obětavé práce.

Hannah Laudová

Bylo to začátkem sedemdesátých roků, keď som sa prvý raz ocitol v Strážnici. Upútala ma rázovitost' mestečka, malebný park a monumentálna budova zámku, ale aj priateľské privítanie. Nespomínam si už, čo bolo dôvodom tejto návštevy, v tých rokoch náš ústav spolupracoval so strážnic-

kým na viacerých projektoch, ale ako mladému adeptovi vedy mi utkvelo v pamäti, že aj o "vážnych" vedeckých a organizačných záležitostiach sa dá debatovať s úsmevom a pritom so záujmom o vec, otvorene a zároveň nezištne. Takýto kamarátsky prístup k nám bratislavským národopiscom nebol ojedinelý, presviedčal som sa o ňom počas mnohých stretnutí na vedeckých podujatiach, poradách, redakčných a festivalových komisiách, pri veselých spoločenských posedeniach alebo počas strážnických festivalových dní. V zámku sídlil dobrý duch, ktorého sme si obľúbili, a ten sprevádzal Strážničanov aj pri ich cestách k nám na Slovensko.

Zrejme v ľudských kvalitách tejto váženej inštitúcie tkvela schopnosť priťahnúť k aktivitám ústavu široký okruh odborníkov a priaznivcov ľudového umenia. Kontakty so Strážnicou pre mňa znamenali spoznávať možnosť etnografické a folkloristické zázemie za riekou Moravou. Môžem povedať, že vďaka organizačnému úsiliu Ústavu lidové kultury, ktorým prevyšoval mnohé iné inštitúcie, sa darilo udržiavať kontakty vedcov, pedagógov, múzejníkov, kultúrnych aktivistov a osvetárov v bývalom Československu, ale aj realizovať spoluprácu mezinárodnú. V Strážnici sme absolvovali celý rad vedeckých seminárov a sympózií, z ktorých pochádza viacero dodnes citovaných publikácií, porovnávajúcich stav ľudových tradícií v českom, moravskom a slovenskom prostredí. Integračnú funkciu mal aj časopis Národopisné aktuality, ktorý bol v čase svojej existencie (vychádzal od roku 1964) jediným spoločným periodikom českých a slovenských národopiscov.

Pozoroval som aj odbornú, muzeálnu, výstavnú, metodickú a dokumentačnú činnosť ústavu od regionálneho záberu po celoštátne koncepty, týkajúce sa napr. múzeí v prírode alebo folklorizmu. Pozitívny dosah sústredenia rozmanitých činností (tak ako sú rozmanité aktivity a potreby v oblasti uchovávaní ľudovej kultúry) do jednej inštitúcie nás inšpiroval k námetu založiť obdobnú inštitúciu aj na Slovensku. To sa žiaľ nepodarilo.

A potom tu bol folklorný festival, neodmysliteľne spätý s činnosťou ústavu. Nemyslím tým len samotné festivalové dni, ale aj pre nezainteresovaných neznámu, takmer celoročnú predprípravu, kontakty s účinkujúcimi, cestovanie po celej republike, ktoré mi umožnilo spoznávať všedný život tradícií a prístupy k folklornému dedičstvu v inak nedostupných krajoch, stretnúť mnoho zaujímavých a priateľských ľudí. Túto investíciu sme sa snažili vrátiť Strážnici a jej divákovi v obľúbených tzv. celoštátnych programoch.

Strážničania, ako u nás dodnes nazývajú všetkých spolupracovníkov, ktorí prichádzali na Slovensko hľadať pre festival klenoty ľudového umenia, precestovali krajinu križom - krážom. O tom mi rád rozprával dlhoročný šófer ústavu Jura Kýr. A poznali ju dobre, nielen jej prírodné zákutia a rozmanitosť folklorného prejavu. Priateľské väzby zasahujú aj do najkrajnejších osád horských úbočí, do vinárskych pivníc juhu či turisticky neznámych nížin. Ľudia od nás radi chodili vystupovať do Strážnice (a je tomu tak dodnes), bol to pre nich často prvý alebo jediný kontakt s českými krajinami. A cítili sa tu dobre. Pre Strážničianov, ználych

ich domoviny, neboli neosobní "priatelé ze Slovenska", ale Hriňovčania, Zámotovčania, Myjavci či Terchovci...

Doba i štáty sa menia, ľudia zostávajú. Verím, že poslanie, ktoré Ústav ľudovej kultúry v Strážnici po desaťročia naplnil konkrétnou činnosťou, neostane len spomienkou na časy minulé.

Daniel Luther

Ústav ľudovej kultúry ve Strážnici se mně jeví jako funkční, jedinečná a nezastupitelná instituce jak ve struktuře národopisných pracovišť, tak v jeho začlenění do kulturního systému ČR. Je pojmem pro odborníky, ale vstoupil - i když spíše jako iniciátor a pořadatel - do obecného kulturního povědomí svými padesáti ročníky Mezinárodního folklorního festivalu a skanzenem; připočteme-li k tomu stálou expozici lidových hudebních nástrojů, nespočetné výstavy, vědecké konference, odborný časopis, publikace ústavu a jiné aktivity, uvědomujeme si metodologickou šíři a náročnost těchto programů, uskutečňovaných ústavem v regionu jihovýchodní Moravy, ba i mimo tuto oblast.

Výchozí základnou jubilejního ústavu je národopisný výzkum a jeho interpretace, avšak na rozdíl od akademických a univerzitních ústavů má ve Strážnici dominantní postavení výzkum cílený, tedy bezprostředně využitelný v praxi: v naplnění metodického vedení folklorních souborů, v koncepci MFF, při dostavbě a doplňování expozic v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy

či v publikační a výstavní činnosti. Ústav lidové kultury je strážcem folklorní tradice, především pak jeho hudební a taneční složky, která by dnes bez odborného studia a znalostí ztratila na pódiu dřívě či později svou autentičnost a sklouzla by do podbíživého tónu masové kultury. Strážnický ústav má významné postavení i v tom smyslu, že působí v kraji se stále ještě živou lidovou kulturou a stal se tak pro její nositele oporou a odborným garantom (vzpomeňme jen např. na působení prvního ředitele ústavu a nezapomenutelného primáše PhDr. Slávka Volavého!). Nikoliv náhodou se proto ústav podílí na velkolepém projektu UNESCO, sledujícím záchranu kulturního dědictví každého národa. V záměrech a rozhodnutích ministerstva kultury, kterému organizačně podléhá, mu náleží ve věcech lidové kultury a zvláště pak v oblasti užitého folkloru stejná váha hlasu jako například Státnímu ústavu památkové péče na úseku ochrany kulturních památek.

V tomto příspěvku nemohu probírat všechny činnosti ústavu, ale krátce se zmíním alespoň o Národopisné revui, která roku 1991 navázala na 27 ročníků Národopisných aktualit. Předně je to jediné etnograficko-folkloristické periodikum vycházející na Moravě a ve Slezsku a jediný protějšek Českého lidu. Národopisná revue je ovšem koncipována jinak než Český lid - obsahuje vedle studií a článků mnoho aktuálních referátů a zpráv, velká pozornost je tu věnována folklorním a folkloristickým festivalům a národopisným slavnostem, souborům, jejich interpretům apod., tedy tematům, jež mohou být v Českém lidu zastoupeny

ANKETA

spíše okrajově. Národopisná revue je tedy potřebný a praktický časopis, který však neslevuje nic z požadavků odbornosti a profesionality.

Přeji ÚLK do dalších desetiletí, aby jako dosud soustřeďoval obětavé a erudované pracovníky i velký okruh nadšených spolupracovníků k poznávání, zachraně a prezentaci naší lidové kultury.

Josef Vařeka

Dostala som Váš list so zdanlivo stručnou otázkou. Od otvorenia listu prešlo viac ako deň a ja sa skutočne ťažko a iste len veľmi nedostatočne a neúplne usilujem sformulovať celé to množstvo myšlienok a pocitov (áno, čítate správe, aj pocitov), ktoré sa spájajú s mojím videním ÚLK. Ústavu, do ktorého skutočne rada chodím, ktorý pre mňa znamená dnes už i veľa spomienok a osobných zážitkov, ale aj drobnej a skôr okrajovej a isto nie veľmi významnej práce. I tá však vždy znamenala pre mňa ďalšie prehĺbenie poznania možnosťou sledovať konkrétne prejavy folklorizmu a porovnávať ich s tými, ktoré som poznala na Slovensku. Nadovšetko ale môj pohľad na Ústav lidové kultúry je výrazne poznačený spoluprácou so vzácnymi, múdrymi a tvorivými ľuďmi. Či už išlo o pracovníkov Ústavu alebo o tých, ktorých si Ústav k spolupráci priberal. Práca s nimi bola pre mňa vždy zárukou pozitívnych výsledkov a tak som práve na pôde ústavu a pri jeho podujatiach zažívala ten tak vzácny pocit uspokojenia z práce, prinášajúcej

konkrétne výsledky. Bolo by veľmi neskromné robiť si za toto akékoľvek osobné zásluhy, no chcem týmto iba vyjadriť svoju vďaku ústavu a jeho pracovníkom za to, že mi umožnili byť hoci aj malou a nepatrnou súčasťou toho každoročného a celoročného diania vrcholiaceho v jedinečnom podujatí mezinárodného folklorného festivalu, s jeho atmosférou, programami, ale i celým jeho zákulisím. Zákulisím so všetkými jeho každodennými starosťami, ktoré som mala možnosť sledovať "zvnútra" a súčasne aspoň čiastočne spoznávať niektoré osobnosti priamo v procese ich tvorby spolu s úsilím mimoriadnych, obetavých, nadovšetko spoľahlivých a tým azda aj nenahraditeľných organizátorov v pozadí.

I keď jednoznačne je práve Medzinárodný folklorný festival tou najviditeľnejšou výslednicou a prezentáciou práce ÚLK a z jeho príprav a priebehu som mala za tých niekoľko rokov pôsobenia v programovej rade možnosť vidieť najviac, bolo by značne obmedzené pozeráť sa na ústav len cez toto podujatie. Veď napokon ústav už samotným organizovaním festivalu, významného nielen z celoštátneho, ale aj medzinárodného hľadiska, si nevyhnutne budoval i postavenie pracovníka s ďaleko širším poslaním. Predurčovali ho k tomu nielen fondy, ktoré tu vznikali a rástli priamo s organizovaním a formovaním festivalu, ale i postupným a zámerným ich dopĺňaním a prepájaním ako s fondami múzejného, galerijného a knižničného charakteru, tak aj sústreďovaním odborníkov osobitého zamerania. Tí sú dnes schopní tieto špecifické fondy nielen spravovať, ale aj spracúvať ako

smerom k prehlbovaniu odbornej a umeleckej kvality festivalových programov a sprievodných podujatí, tak aj smerom k všeobecnej metodike praxe folklorného hnutia a formulovaniu a spracúvaniu teoretických otázok folklorizmu, tradícií, s nimi súvisiacich problémov ľudovej, amatérskej a profesionálnej tvorby a charakteru ľudovej kultúry a jej premien v súčasnosti. Napokon toto všetko nachádza už roky odraz v odbornom časopise ústavu ako aj celej jeho ďalšej publikačnej činnosti. Ako priam ideálne vidím práve toto prepájanie praktickej činnosti spojenej s prípravou festivalov a ďalšej kultúrotvornej činnosti s odbornou vedeckou prácou. Toto stále prepájanie takmer prirodzene formuje ústav v odbornú inštitúciu, ktorá svojou mnohostrannou funkciou a špecifickým zameraním má nesporne jedinečné poslanie. Opovážim sa túto jedinečnosť vzťahovať nielen na oblasť Českej republiky, ale i na širší, prinajmenšom stredoeurópsky priestor (i keď si uvedomujem zložitost' presného definovania tohto priestoru). Nevidím totiž v tomto priestore inú takto vybudovanú inštitúciu, navyše s tak dávnou tradíciou, ale i personálnym a technickým vybavením, ktorá by napríklad mohla plniť lepšie funkciu odbornej dokumentácie a databázy folklorizmu dokonca v celoeurópskom merítku, i keď si uvedomujem materiálne nároky, ktoré takáto činnosť vyžaduje. Nepoznám však zatiaľ inú inštitúciu, ktorá má pre takúto prácu lepšie východiská a predpoklady už celým svojim systémom a metódami práce, ktoré sa kryštalizovali po desaťročia príprav festivalu v Strážnici.

ANKETA

Neviem, či je to iba dojem pozorovateľa zvonka, no vidí sa mi, že ÚLK je dnes už uznávanou a všeobecne prijímanou kultúrnou a odbornou dominantou mesta, ale i celého regiónu, a svojou prirodzenou autoritou plní vo svojom odbore skutočne jedinečnú celoštátnu funkciu. I prepojením na medzinárodné organizácie ako je CIOFF a IOV má však súčasne predpoklady i na medzinárodné pôsobenie, ako som o ňom hovorila vyššie. Mnohostranné fondy, dobre vybavená knižnica, kultivované prostredie a všeobecné uznanie ústavu medzi odbornou verejnosťou už dnes z ústavu robia pracovisko, ktoré vytvára možnosti štúdiá nielen pre vlastných pracovníkov, ale aj bádateľov iných domáciach i zahraničných inštitúcií, pre pracovné stretnutia, semináre a sympózia. Dôsledné zameranie na problematiku, ktorá najviac súvisí so základným smerovaním ústavu či už v oblasti teórie alebo kultúrnej praxe s dobrým zázemím ako aj žičlivým prostredím juhomoravského genia loci, mi umožňuje vidieť Ústav ľudovej kultúry v priaznivom svetle nielen v prítomnosti, ale dáva mu optimistické vyhliadky aj do budúcnosti. Som presvedčená, že to nie je iba môj subjektívny pohľad. Ak by som však na záver mohla vyjadriť ešte jeden skutočne subjektívny názor či skôr víziu (keď sme už pri tom "videní"), rada by som ešte zažila, ako sa súčasťou ústavu stane i tak stará a dnes akoby zabudnutá inštitúcia, ktorou bola niekdajšia vyšivačská škola, prispievajúca po viacero generácií k vyspelej úrovni vyšivačského umenia nielen moravských regiónov. Veď napokon je táto škola nesporne aspoň svojou fyzickou

prítomnosťou stále takmer súčasťou celého areálu ÚLK, zatiaľ čo svojou minulosťou a pracovnou náplňou k Ústavu priamo patrí.

Jarmila Paličková

Činnosť Ústavu lidové kultúry v minulosti vábila do Strážnice mnoho badateľů z nášeho i z príbuzných oborů. Nemyslím, že by se některé jiné město stávalo tak často místem setkávání etnografů a folkloristů z Čech, Moravy i Slovenska. To byl jeden z nesporných kladů v dřívějších letech.

Vzhledem k tomu, že už po řadu let, vlastně od poslední strážnické konference, nemívám tímto směrem cestu, vnímám dnes Ústav lidové kultúry ve Strážnici na základě toho, čím se připomíná veřejnosti, tedy zejména prostřednictvím ediční činnosti. Vedle časopisu Národopisná revue je to vydání tzv. Guberniální sbírky v loňském roce a podíl na projektu videodokumentace lidových tanců. ÚLK vzal na sebe problémy, které se zdály neřešitelné a na které si ostatní etnografická pracoviště prostě netroufala. To jsou významná pozitiva v současné činnosti strážnického ÚLK.

Marta Toncrová

Ústav lidové kultúry, či Ústav lidového umění, to jsou pro mne hlavně vzpomínky, poněkud na Slávka Volavého a na Jožku Tomše, na těch

několik málo - ale hluboce prožitých - strážnických festivalů, které jsem navštívil, neboť ústav a slavnosti mně ve vědomí jaksi splývají, jakkoli vím, že činnost ústavu se pořádáním 'Strážnice' zdaleka nevyčerpává. A Jožka Tomeš, to jsou Národopisné aktuality, které redigoval v době, kdy jsem do nich jeho laskavostí přispíval, i debaty o folkloru, které mně byly k velkému užitku, když pozvolna vznikala knížka Kam usedl pták.

Kapitolou v mém životě je Slávek Volavý, jakkoli jsme se vidali jen zřídka, když jsem ho - ředitele ústavu - navštívil v jeho kanceláři ve věži; naštěstí jednou s rozhlasovým mikrofonem, a tak je ve 'zlatém fondu' brněnského rozhlasu uchován cyklus jeho vyprávění. Slávek mi byl svým způsobem symbolem folklorního dění, praktického i teoretického, což se promítalo do činnosti ústavu, jeho poslání.

Ne náhodou jsme tuším v knihovně natáčeli s Vaškem Frolcem jednu z částí rozhlasového cyklu Živá tradice, který trval pět let, a v přítomnosti odborníků probírali otázky národopisu.

Ústav byl a pokud mohu soudit zpovzdálí stále je katalyzátorem folklorního dění u nás i v zahraničí, včetně Národopisné revue, protože sbírá a zmnožuje podněty z terénu jako podklad k obecným soudům a uzávěrům na důležité téma, jímž je národní jsoucnost, nebo jak se teď říká, identita.

Stalo se v současné době zvykem, že podminěným tvrdou realitou, hovořit v souvislosti s kulturou o penězích. Vzpomínám si na výrok Slávka Volavého po kterémisi jednání o financích na Jihomoravském Krajském národním výboru: "Stále hovoříme o tom, že je

ANKETA

třeba dostat do kultury ekonomiku. Kéž bychom ale dostali více kultury do ekonomiky!" Co by asi musel Slávek říci dnes? Ale nechrne toho...

Zámek, kde ústav sídlí, i park, který jej obklopuje, je pro mne místem setkání s řadou vynikajících osobností; od hudec Jana Ňorka z Hrubé Vrbky (Příteli věrný! obtůlal mě srdečně) až po mistra Rafaela Kubelíka. Vzpomínám i na to, jak mne malíř Aleš Černý se Zdenkou Jelínkovou pozvali na pohár a pečené kuře; seděli jsme na dřevěné lavici a z blízkých šancí se ozýval smýček primáše Jaroše Staňka v čele Hradišťanu. V mysli se vybavuje vzrušená debata s Jožkou Jančářem, tehdy ředitelem muzea hradišťského, o záslužnosti i problematičnosti habánských výkopů Heřmana Landsfelda, který seděl opodál, ale našťáště slovo neslyšel... Ba, člověk se stane pamětníkem ani neví jak a když přijde ze Strážnice dopis s anketní otázkou, nezbude než vzpomínat a postupně si uvědomovat, oč by byl náš kulturní život chudší, kdybychom ve Strážnici onen ústav neměli! Odborníci jistě zhodnotí tento 'mozkový trust' našeho folkloru, mně budiž dovoleno ocenit - záměrně poněkud romanticky - toto srdce, bijící už čtyři desetiletí nejen souhlasným životodárným tepem, ale i na poplach!

Připomenul bych tu metaforicky letitý výrok amerického zpěváka Peete Seegera, určený "mladým lidem, kteří nejsou Američané". Výrok se sice týká pouze písně, ale - což není Strážnice a vše, co v ní pulzuje, včetně ústavu, synonymem lidové písně?

"Vaše touha přejímat hudební styly z ciziny skrývá v sobě nebezpečí, že

zapomenete na hudbu své vlasti, a to jak na hudbu starou, tak moderní... Dříve, než začnete opovrhovat vlastní hudbou, musíte si uvědomit, že upadne-li v zapomnění, nemůže být probuzena k životu, a to ani knihami, ani gramofonovými deskami či filmy."

Vida, co všechno člověka nepadne, když se fěkne - 40 let ŮLK!

Jindřich Uher

Do ŮLK ve Strážnici jsem poprvé vstoupila s rozechvěním jako posluchačka x-tého ročníku etnografie před několika lety (úmyslně se zde dopouštím ženské lsti a používám číslovky neurčité k vyjádření počtu oněch let, které od tohoto okamžiku uplynuly). Jímala mne účta téměř posvátná, když jsem stoupala po schodech do Zeleného salonku, ve kterém jsme získali dotazníky pro náš první výzkum ve Strážnici. Od té doby se do Strážnice, po různé dlouhých přestávkách, vracím. I když jsem ztratila uctivý ostych eléva, neznamená to však, že bych na činnost kolegů ze strážnického zámku nepohlížela s úctou. Trochu mě však zaskočilo, že se redakce Národopisné revue s touto otázkou obrací i na mě. Nepokládám se za osobu, která je povolána psát o svém pohledu na ŮLK. Ale budiž.

Nejraději do Strážnice přijíždím, tak jako desítky mých kolegů a kolegů, na MFF. Domnívám se, že díky systematické práci všech z ŮLK a jejich spolupracovníků se MFF stal pořadem, který neustrnul. Pořadem, jenž je

naopak živý, měnící se a je schopný oslovit stovky diváků z řad odborné i laické veřejnosti. Obdivné a vděčně pohlížím i na ediční činnost. ŮLK se stal garantem a iniciátorem mnohých edičních počínů a výzkumů, na které získává nemalé finanční částky, což mi v současné době připadá jako nepřilíš jednoduchá záležitost. V této souvislosti bych ráda poděkovala všem, kteří se podíleli a podílejí na pořizování videodokumentace lidových tanců. Zblízka jsem měla možnost sledovat natáčení dvou dílů tanců z Horácka a myslím si, že je to skutečně projekt hodný uznání. Dokonce tak, že kdyby se ŮLK za poslední desetiletí v dokumentační oblasti nezasloužil o nic jiného, byl by stejně oceňován generacemi budoucích folkloristů. Líbí se mi i pestrá a bohatá činnost výstavní, kterou v posledních letech ŮLK oslovuje širší okruh návštěvníků, nejen odborníky. Zvláště spojení tematických výstav s konáním MFF je velice šťastné.

Ovšem, když už odpovídám na anketní otázku, nedá mi to, abych se nezmínila i o pohledu, ze kterého mi je tak trochu smutno. Nevím, zda se nevidím příliš zběžně, ale zdá se mi, že v ŮLK potkávám málo kolegů etnografů, že nevidím mladé kolegy, kteří by přicházeli z brněnské či jiné fakulty a měli zájem v této instituci pracovat. Pocitu lítosti se neubráním ani při pohledu na Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy. Mám pocit, že expozice lidového stavitelství zde víceméně živoří vedle bohaté činnosti celého ŮLK. Je to škoda, právě zde, v kraji, kde lidové tradice žijí, pěstují se a opečovávají se, působí nádherné pro-

ANKETA

středí muzea vesnice studeně a smutně. Věřím však, že tento stav nebude trvalý a muzeum vesnice se probudí k životu tak, jak si zaslouží. Strážnice tak během několika let nebude známá "jen" jako místo konání prestižního MFF, ale i jako místo, kde je možné pobýt v oživené expozici lidového stavitelství v přírodě.

ÚLK je pro mě mimo jiné místem, kam se ráda vracím. Stejně jako mí kolegové sem totiž přijíždím k přátelům. K přátelům, u kterých se cítím dobře, kde nalézám pochopení, vstřícnost a zájem o společnou věc. K jubileu ÚLK a všech těch, kteří se na jeho činnosti podílejí, přeji hodně elánu, radosti, nových nápadů a úspěchů ve všech činnostech.

Ilona Vojancová

Přiznám se, že až do chvíle, kdy jsem se stal zaměstnancem ústavu (1.12.1991), jsem toho o jeho činnosti, sbírkách a možnostech mnoho nevěděl, i když jsem před tím byl několik let členem Programové rady strážnického festivalu. Sledoval jsem jen ediční a výstavní činnost a samozřejmě festival.

Mohu s potěšením říci, že se za ty poslední čtyři roky v ústavu vykonal velký kus práce. Nemám tu na mysli jen počiny, které jsou nejvíce vidět, jako je např. expozice Nástroje lidové hudby v ČR, vydání guberniální sbírky z roku 1819, videoencyklopedie Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska, Katalog folklorních kolektivů ČR atd. atd., ale také uspořádání listinného, fotografického, filmového, videového,

zvukového i předmětného materiálu, který archivy a depozitáře ústavu skrývají, mezi nimi především převedení všech pozoruhodných snímků ze zvukového archivu Českého rozhlasu v Brně.

Záměrně jsem použil výrazu "skrývají", protože podle mého soudu ústavu nejvíce chybí propagace, co nejširší rozšíření informací o tom, co lze v archivech a depozitářích, ale také v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy najít a studovat. Zejména pro vedoucí a tvůrčí pracovníky folklorních kolektivů by byly podrobnější informace cenné a věřím tomu, že by se pak Strážnice stala pro ně poutním místem nejen pro čas festivalu. S tím však souvisí péče o vytvoření přijatelného zázemí. V létě lze najít laciný nocleh v Autokempingu, ale v zimě? Budou-li prostředky na renovaci a rekonstrukci dalších prostor zámku, mělo by se v nich najít místo i pro dvě-tři jednoduše zařízené cimérky nebo turistickou nocležnu, kde by mohli takoví návštěvníci ústavu přespát. Prospělo by to i dalším žádoucím aktivitám ústavu - např. častějším oživení skanzenu hudebními a tanečními produkcemi, intenzivnějšímu styku s folklorními kolektivy.

Bylo by tohoto více, co by přispělo k lepšímu plnění úkolu, dané ústavu jeho statutem - "je odborně poradenským, informačním a didaktickým střediskem pro všechny druhy folklorních aktivit" - avšak za nejdůležitější v této chvíli považuji propagaci jeho práce a možností a vytváření předpokladů pro nejširší využití těchto možností.

Jan Miroslav Krist

Za léta úzkého kontaktu s ústavem, a jsou jich téměř tři desítky, se můj vztah k němu pochopitelně proměňoval, vyvíjel, a přece každou cestu sem prožívám ve stejné následnosti jakéhosi soukromého rituálu.

A tak tedy: Ústav lidové kultury - to je pro mne zámek a lidé v něm. Vše ovšem začíná zámeckým parkem. Jakoby člověk zahodil chvat a starosti šedivé každodennosti a spolu s radostí z blízkého kontaktu s dávnověkostí stromů koncentroval myšlenky k nadcházející práci. Tohle usebrání má v sobě i dychtivé očekávání.

Pak je tu zámek. Nezapomenu nikdy na pokoru, s níž jsem poprvé procházela jako členka programové rady vstupní chodbou k zelenému salonku. Něco z té první atmosféry ve mně zůstalo, jen postupně přibývala místa, která zde mám ráda a která patří k mému soukromému slavnostnímu naladění. A jsou tu lidé. Všechna setkání s těmi, s nimiž nás spojuje stejný zájem, ale je to pro mne i tvůrčí atmosféra, v níž nechybí místo pro humor. A konečně sem patří setkávání se "zámeckými" Strážničany. Tedy se všemi těmi mnohdy nenápadnými, ale rozhodně skromnými lidmi, kteří nás nestrážničany vítají s přátelským úsměvem jakoby domů a bez jejichž práce vykonané bez mnohomluvnosti, ale v pravý okamžik by Strážnice nebyla Strážnici.

To všechno je pro mne Ústav lidové kultury ve Strážnici. To všechno a ještě mnohem víc, protože mně pomáhal přežít i dobu permanentního ponižování a dodával víru v lidskost.

Alena Schauerová

ANKETA

Vyjadřovat se k existenci kulturní instituce v době, kdy na kulturu "nejsou peníze", není jednoduché. Nicméně - měly by být. I pro Ústav lidové kultury. Když pro nic jiného, tak pro padesát ročníků Strážnice, pro udržování a rozvíjení kulturních styků (a kontaktů mezi lidmi) v celé Evropě i v zámoří, pro podchycování a udržování hodnot, které by mohly nenávratně zmizet, pro odbornou práci, ale i pro vytváření podmínek k sdružování lidí, jež vztah k lidovému umění spojuje. V tom výčtu důvodů bych mohl pokračovat s vědomím, že stejně budou někteří lidé považovat existenci podobných ústavů za zbytečnou...

Doufám však, že strážnický festival zdárně vypluje do druhé padesátky a že za deset let si ŮLK připomene podobnou anketou 50 let existence.

Miroslav Potyka

V roce 1961 jsem nastoupila do tehdejšího Krajského střediska lidového umění. V tu dobu mělo toto zařízení jen několik zaměstnanců. Staralo se o výstavy v zámku, zahradu a park, jeho hlavním úkolem však bylo pořádání "slavností" lidových písní a tanců. Tehdy nebyly počítače, žádná mechanizace. Například park se upravoval za pomoci brigádníků, stačily k tomu hrábě. Před slavnostmi byly všechny chodníky vysypány pískem, žádný asfalt. Celou propagaci slavností prováděli zaměstnanci vlastnoručně za pomoci brigád ze škol. A v době slavností prostě dělal každý všechno,

co bylo třeba. Postupně se činnost KSLU měnila, přibývalo úkolů. Stavěly se stadiony, skanzen, budovaly se dílny, konzervační pracoviště ap. Vznikala nová odborná pracoviště, nastupovali odborní a vědeckí pracovníci.

Dnešní Ústav lidové kultury pořádá mnoho akcí celostátního i mezinárodního významu. Řadový občan nebo návštěvník našeho města málo ví o činnosti ŮLK. Vidí však při své procházce parkem, že je celoročně udržován a je moc pěkný. Může se projít skanzenem, zámeckými výstavami. A samozřejmě je tu stále festival, který již 50 let přináší lidem to nejlepší, co folklor nabízí, a který mi byl vždy nejbližší.

Několik let jsem byla v době jeho konání mimo Strážnici. Loňského roku jsem se byla podívat na průvod i na programy. A byla to krása. Myslím, že jsem teprve nyní pochopila, co festival dává lidem, kteří k nám přijedou jednou za čas, nebo jednou za život. A to všechno díky tomu, že ve Strážnici máme Ústav lidové kultury s takovými lidmi, kteří mají rádi svou práci, folklor a naši Strážnici.

Zdena Žouželová

K danému tématu se nemohu blíže vyjádřit, protože jako nová zaměstnankyně jsem ještě plně nepronikla do problematiky, již se tato instituce zabývá.

Přesto již teď je mi zřejmé, že činnost ústavu je mnohem rozsáhlejší, než by se pohledem z venku zdálo a z velké míry sestává z práce, která není na první pohled patrná.

Domnívám se, že tato činnost (kterou zde nechci rozebírat, to přenechám zkušenějším a zasvěcenějším) je velmi záslužná a mě bude velkou ctí se svou nepatrnou mírou na ní podílet. Zatím jsem však naprostý elév, který se má ještě hodně co učit a poznávat.

Olga Floriánová

"U nás si moc nevyděláte, ale o to víc se zasmějete" - touto uvítací formulí přijímal první ředitel tehdejšího Ústavu lidového umění dr. Vítězslav Volavý nejen mne, ale většinu pracovníků. Jistě si před těmi téměř dvaceti lety nebyl vědom prorocké vize svého prohlášení, které platí dodnes. Ta první část, bohužel, ta druhá - bohudík. Za dobu, kdy jsem v ústavu zaměstnána, prošel ústav mnoha změnami, někdy příjemnými, častěji však takovými, kdy jsme se smáli přes slzy. A přesto byla a je v ústavu vždy skupina pracovníků, kteří tvoří kolektiv vzájemně si rozumějících lidí, kterým nejde o zviditelnění vlastní osoby na úkor ostatních, ale kterým jde o jedno podstatné: o Ústav a jeho vztah k okolnímu světu. Myslím, doufám a přeji si, aby tento náš vztah k našemu Ústavu pocítili všichni, kteří k nám zavítají služebně či jenom na přátelskou návštěvu. A určitě se všichni zase společně zasmějeme!

Vlasta Ondrušová

ANKETA

Strážnický Ústav lidové kultury je pro mne osobně spjat s více než dvanácti léty odborného zaměstnání. Byla to léta hledání, klidu i bouří. Přinesla mi nezapomenutelná pracovní i osobní přátelství, zážitky, setkání, pracovní úspěchy, ba i zklamání. Nade všemi vzpomínkami však převažuje především úcta k těm, kteří mne do odborné problematiky oboru po ukončení studií krok po kroku zasvěcovali. Brněnská katedra etnografie a historie mi dala pod vedením vynikajících profesorů základy poznání, které jsem mohl teprve praxí v kolektivu odborníků dále rozvíjet. Na rozdíl od mnoha svých spolužáků - ač s výsledky závěrečných zkoušek nepříliš spokojen - jsem jako jeden z mála nastoupil a dvanáct let pracoval v prestižním odborném ústavu, jenž měl a dodnes má uznání odborníků i široké veřejnosti. Co na tom, že po létech hledání, získávání zkušeností a po létech plného pracovního nasazení a uznání, přišla léta názorově bouřlivá až bolestná z řady rozčarování? Všechna období mi přinesla v radostech, spokojenosti, zaujetí i půtkách, dnes nedocenitelné zkušenosti pro můj všestranný - a nejen odborný - růst.

Z bohatství poznatků získaných v těchto letech na různých místech mého pracovního zařazení v tehdejší Ústavu lidového umění (jak zněl jeden z řady jeho názvů) dodnes čerpám a mnoho jich v každodenní praxi užívám...

... hodiny a hodiny čtení stránkových korektur časopisu Národopisné aktuality mi natolik "otevřely oči", že nacházím chyby po prvním krátkém náhledu kontrolovaného textu...

... zkušenosti ze spolupráce v redakci časopisu i v tiskárnách dostatečně užiji nyní při přípravě časopisu Folklor nebo při redakčních úpravách publikací ediční řady Folklorního sdružení ČR...

... stovky a snad i tisíce nalepených a popsaných dokumentačních fotografií, nejen že mne naučily vyhledávat neoptimálnější kompozici a výřez záběru, ale také častá dokumentační práce v terénu s fotoaparátem mi přinesla nejen zhodnocení těchto zkušeností v praxi, ale také radost z fotografování i zdařilého snímku...

... porady a konzultace s uznávanými lektory a odborníky zasedajícími v hodnotících porotách soutěží i přehlídek folklorních souborů utvářely můj názor na kvalitu a směr rozvíjení scénických forem zpracování folklorních projevů a daly mi základ mých dnešních znalostí folklorních souborů...

... sedm let přípravy programové a částečně i organizačně-technické stránky našeho největšího folklorního festivalu mi přineslo nekonečně mnoho kontaktů, ale především poznání, že kvalitní příprava i těch nejnáročnějších akcí přináší klid a pohodu v jejich vlastním průběhu...

... a konečně také vedení provozu v půvabném strážnickém skanzenu (a určitou dobu také na zámku) obohatilo mé "folklorní" ladění o znalosti z oblasti hmotné, ba i sociální lidové kultury.

Za všemi těmito mými zkušenostmi stojí vynikající odborníci. Kolegové a vedoucí - ať už ti, kteří v ústavu přímo pracovali, nebo ti, kteří s nimi úzce a bezmezně spolupracovali. Jmen a tváří se vybavuje mnoho. Zajisté budou uvedena na jiném místě. Dovolím si

proto ve svém krátkém zamyšlení připomenout pouze tři, jichž si nade všechny cením a dodnes uznávám:

Vítězslav Volavý. Mnoho jsem ho nezažil, ale jeho "duch" byl při naší práci s námi ještě dlouho po jeho odchodu.

Josef Tomeš. S vynikajícími výsledky jeho odborné práce, již dal základy činnosti odborného útvaru, jsem měl možnost se setkávat dennodenně na každém úseku činnosti ústavu.

Václav Frolec. Učitel, odborník, nadšený znalec i propagátor lidové kultury. Člověk s nepředstavitelným pracovním zaujetím, nasazením a záběrem. V různých funkcích a orgánech věnoval lidové kultuře a především strážnickému ústavu podstatnou část svého života.

Bohužel, žádný z nich již není mezi námi. Jejich odkaz, zakódovaný v pevných základech strážnického ústavu, však rozvíjejí dále jejich nástupci. Byl jsem jedním z nich. Jak tedy vidím ÚLK dnes já?

Ústav lidové kultury

- to je především strážnický zámek. A ten vidím, uprostřed zeleného klidného moře staletých stromů, stále jako Dům československých národopisců. Místo, v němž se v minulosti setkávali národopisci třeba i s rozdílnými názory a různými pohledy na náš vědní obor i praxi. Místo, kde v klidu o rozvoji a budoucnosti oboru i ústavu diskutovali. Přál bych si, aby tímto místem zůstal zámek v budoucnu nejen na listě papíru, ale také ve skutečnosti. Přál bych si, aby se ÚLK opět stal místem klidných a pozorných odborných názorových diskusí, jenž v oboru - zdá se mi - chybí,

ANKETA -----

- to je také strážnický festival. Slavnost, která díky své historii, díky svému prostředí, programové pestrosti a nápaditosti, počty účinkujících a v nedávné době i diváků, nemá v našich zemích a snad ani v Evropě obdoby.

- to je strážnický skanzen. Potomek opěvovaný, hýčkaný i zatracovaný. Jako nevlastní syn přinášející jen starosti. Místo krásné, které však teprve čeká na své návštěvnícké "znovuoobjevení" a využití.

- to je město Strážnice. Město s bohatou hudební a zpěvnou tradicí, kterou vynikajícím způsobem popsal před půl stoletím Vladimír Ůlehla. Město v naší zemi, v Evropě i ve světě, známé právě díky programovým a pracovním aktivitám ŮLK.

- to jsou také lidé. Mí bývalí spolupracovníci, kteří dodnes s láskou i úctou k zakladatelům a budovatelům pracoviště rozvíjejí jejich odkaz a myšlenky. Jsem rád, že jsem s nimi mohl několik let spolupracovat.

Tož, tak vidím a vnímám Ústav lidové kultury já...

František Synek

Nepřísluší mi vyslovovat jakkoliv definitivní závěry o instituci, jejímž pracovníkem nejsem ještě ani 5 let. Přesto bych rád napsal alespoň několik slov o dnešní tváři ústavu a o tom, jak obtížné je najít si své místo v načisto přeoraném kulturním světě.

Mnoho již bylo diskusí o české kultuře a způsobech jejího financování. Od hlasů o zrušení ministerstva kultury

až po spekulaci o "více zdroje financování kultury". To je zatím pouze krásným a poněkud vzdáleným sněním, ze kterého bychom se měli rychle vzbudit.

Je velmi laciné říci, že peníze by měly plynout přímo k adresátům - dejme tomu prostřednictvím grantů. Kdo je však bude vypisovat, hodnotit a udělovat? Nezávislé komise expertů? Ale jakých, kdo je dá dohromady, kdo je bude kontrolovat, jaká bude úloha úředníků ministerstva (ať už jakéhokoliv - třeba financí...)? Kde vlastně budou a z čeho jakékoliv projekty vznikat a kdo donutí členy nějakých hodnotících komisí, aby se vůbec dohodli (v horším případě aby nerozhodovali sami o sobě)...

Podobná situace bude i se sponzorstvím, přiměřeně jednoduché bude sponzorsky zajistit ty nejnámější kulturní akce či subjekty v celostátním měřítku. Ty jsou však jen špičkou ledovce, který potřebuje mnohem širší a méně viditelnou základnu.

A právě zde se naskýtá místo pro potřebný mezičlánek mezi těmi, kteří prostředky budou disponovat a zájemci o jejich přidělení. Ten by měl samozřejmě sám být specializován v určitém oboru, neměl by být příliš rozsáhlým co do počtu zaměstnanců, ale spíše by měl disponovat sítí odborných spolupracovníků, poradních sborů. Projekty by mohl často inspirovat a být garantem těch nejvýznamnějších včetně potřebné mezinárodní spolupráce, která by současně byla dalším ko-rektivem jeho i oborové činnosti.

Dalším důvodem, proč je potřebná existence menšího počtu státem zajištěných a ve své existenci stabilizo-

vaných institucí je péče o kulturní dědictví jako celek, o archivní, dokumentární zdroje a informace jako takové. Soutěžením různých jednotlivců či řady organizací o prostředky není zaručena dlouhodobá a kontinuální péče o dokumentaci a uchovávání informací - činnost veskrze nepopulární, nudnou, ale nezbytnou. Může být inspirativní v horizontu krátko - či střednědobém, avšak my bychom měli uvažovat v kategorii trvalé či dlouhodobé. Je iluzorní spoléhat přitom na sponzory.

Doufám, že bývalá kancelář strážnických slavností se pomalu klube do této podoby - alespoň můj subjektivní pohled se přiklání k takovému hodnocení.

Michal Škopík

Do ústavu jsem nastoupil v září 1976. S výjimkou doby od prosince 1990 do května 1994 jsem stále jeho zaměstnancem. Náležím tedy mezi jeho služebně nejstarší interní pracovníky. Za ta léta jsem se zabýval řadou úkolů. Vedl jsem oddělení dokumentační, programové a vydavatelské činnosti, v roce 1971 jsem na MFF Strážnici začal pracovat jako inspicient pořadů, od roku 1977 jsem členem Programové rady MFF a také autorem a režisérem pořadů, řadu let jsem pracoval a opět pracuji jako místopředseda Programové rady. Po smrti PhDr. Josefa Tomše, CSc. v roce 1978 jsem se stal redaktorem a pak výkonným redaktorem časopisu Národopisné aktuality, dnes jsem šéfredaktorem Národopisné

ANKETA

revui. Sedm let jsem ve funkci tajemníka a rok ve funkci předsedy Subkomise pro lidové obyčejy Čs. sekce Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně (MKKKB) organizoval pod vedením doc. Václava Frolce konferenci a sympózia v budově strážnického zámku i jinde. Takže můj pohled na ústav nemůže být asi zcela objektivní. Jsem s děním ve Strážnici spjat až příliš.

Na druhé straně mne právě to, co jsem ve Strážnici prožil - a nebyly to vždy jen věci příjemné - utvrzuje v přesvědčení, že ústav v daných podmínkách vykonal mnoho dobrého, že pozitivní v jeho činnosti jednoznačně převažují. V těchto prožitcích a zkušenostech čerpám víru i v dobrou budoucnost našeho zařízení. Zvláště když UNESCO přijalo své dnes už i trochu legendární Doporučení o ochraně tradiční a lidové kultury a folkloru, v němž vládám účastnických zemí doporučuje konat to, co se u nás už desítky let větším dílem stejně děje. A koneckonců, v době, kdy se národy žijící v Evropě snaží sjednotit v Evropské unii, kladu si otázku: Když bude Evropa jednotná, čím a jak se budou od sebe odlišovat lidé např. ze Španělska, Finska nebo České republiky, když ne svou kulturou a svými tradicemi? A právě v tom vidím pro instituci podobnou té naší obrovskou šanci. Čeká nás spousta práce, výzkumů, konferencí, publikací atd. Jen se musíme snažit být na úrovni doby.

Jan Krist

SPOLEČENSKÁ KRONIKA

NAD NEDOŽITÝMI ŠEDESÁTINAMI JOSEFA TOMŠE

V člancích ke 40. výročí dnešního Ústavu lidové kultury v tomto čísle Národopisné revue se objevuje jméno PhDr. Josefa Tomše, CSc. mnohokrát. Není divu. V myslích a srdcích jeho kolegů národopisců i jeho spolupracovníků v ústavu zůstal tento erudovaný i neobyčejně pracovitý národopisec a organizátor folklorních aktivit symbolem životní pohody a představitelem přátelského pracovního prostředí "Strážnice".

Rodák z Hrubé Vrbky na Horňácku, absolvent strážnického gymnázia a žák profesora etnografie na Masarykově universitě Antonína Václavíka, nastoupil do strážnického ústavu v roce 1962. Podnícen Václavíkovým entuziasmem, s podporou ředitele PhDr. Vítězslava Volavého a svých kolegů ze studií, začal budovat odborné zázemí pro

činnost tehdejšího Krajského střediska lidového umění.

K rychlému růstu Tomšovy vědecké erudice přispěla nepochybně účast na přípravě národopisné monografie o rodném Horňácku, do níž přispěl vynikající kapitolou o společenském a rodinném životě. Tomuto tématu i v širších geografických souvislostech věnoval největší díl své práce, aniž by při tom opomíjel Václavíkův požadavek komplexnosti studia lidové kultury. Z terénních výzkumů na jihovýchodní a severovýchodní Moravě vznikla ve strážnickém ústavu bohatá dokumentace lidových obřadů, obyčejů a slavností. Tomšovi ovšem nešlo o pouhé shromažďování dokladů a poznatků o lidových tradicích, nýbrž i o jejich využití pro potřeby folklorního hnutí. Jeho studie o funkci lidových obřadů a folklorních prvků ve scénické práci folklorních souborů a o funkci tanců v lidových obyčejích mají trvalý význam. Podnětné jsou i jeho studie o vývoji a proměnách rodinných a výročních obyčejů na Slovácku, na Valašsku a na Těšínském Slezsku, jak se o nich zmiňuje Václav Frolec (NA XV, 1978, s. 253-269).

Součástí budování dokumentačních fondů, zejména archivu výzkumných zpráv a fotografií, bylo i rozšiřování knihovny. Z Tomšovy iniciativy začala ve strážnickém ústavu od konce šedesátých let rozsáhlá výměna literatury se zahraničím, která přispěla k výraznému obohacení knihovny o publikace a časopisy do té doby většinou nedostupné. Hlavní výměnnou hodnotou "Strážnice" byly Národopisné aktuality, které Josef Tomeš řídil. Sám do nich psal nejenom studie, ale s neobyčejnou pilí také recenze a zprávy, jejichž

SPOLEČENSKÁ KRONIKA

četnost a komplexnost oceňovala domácí i zahraniční odborná veřejnost. Mnohé zkušenosti získával i předával šéfredaktor Národopisných aktualit jako člen několika redakčních rad (sborník Slovácko, Národopisný věstník československý, Český lid).

Vědecká práce v regionálních institucích sebou vždy nesla a nese povinnost účasti na společenské praxi, již ve Strážnici představovala především příprava Mezinárodního folklorního festivalu. Na počátku šedesátých let začalo docházet k přehodnocování jeho dosavadní koncepce v kruhu členů redakční rady nově vzniklého časopisu Národopisné aktuality. Teoretickým základem diskuse o nové koncepci se stal článek Dušana Holého Kritika, strážnické slavnosti a národopisci (NA 1, 1964, s. 27-41). Praktic-

kým příkladem nového pojetí se stal pořad Dušana Holého na Slovácku, provedený na MFF Strážnice '64. Spoluautory pořadu byli Josef Tomeš, Václav Frolec a Josef Jančář. Společně prosazovali názor, že "Strážnice" má být folklorním festivalem, který v jednotlivých pořadech ukazuje všechny existující formy folkloru i způsoby jeho zpracování pro jeviště. Toto období uzavírá Tomšova práce Strážnické slavnosti a jejich místo v renesanci folkloru (In: Strážnice, 1946-1965, Brno, 1966, s. 15-77).

Od roku 1964 vytvářel Josef Tomeš každoročně pozoruhodně koncipované pořady pro strážnický festival (z nejvýznamnějších, například Rok navši, 1966, Živá voda, 1968, Koření nejzvěčnější, 1972, Masopust držíme, 1973, Nové léto vítěj nám, 1974, Živá píseň,

1975), v nichž byla zřetelná snaha o využití teoretických poznatků i o umělecký účín. Pořad Hudci, milí hudci ..., věnovaný v roce 1977 cimbálové muzice Martina Hrbáče, byl jeho poslední.

Smrt přišla náhle a nečekaně. Přerušila nemilosrdně práci nadějných vědců a především přítele všech dobrých lidí, jak kdosi napsal v nekrologu. Letos by se PhDr. Josef Tomeš, CSC. dožil šedesáti let. Co všechno mohl vykonat, když do svých dvaadvaceti se dokázal trvale zapsat do dějin českého národopisu. Na vědecké poznatky stejně jako na naše každodenní starosti zapomínáme. Vzpomínka na dobrého člověka a přítele však přetrvává.

Josef Jančář

NÁRODOPISNÁ REVUE 2/96

Published by Ústav lidové kultury, 696 62 Strážnice, Czech Republic

Résumé

The Institute of Folk Culture (Ústav lidové kultury) in Strážnice celebrates the 40th anniversary of its foundation this year. That is why the whole second issue of Národopisná revue is devoted to this jubilee. The Institute was established by the professionalization and broadening of the original office of Folklore Festivals. The Institute started to organize collections and documents for the needs of the festival and for the exhibitions in the castle. It has an outstanding role in the field of research, publications, professional advice and organization. It has become an organizer of regular international conferences and symposiums. It has built the Museum of the Village of Southeastern Moravia in the close vicinity of the castle park. It has successfully taken part in many international research projects as well.

NÁRODOPISNÁ REVUE 2/96 (Volkskundliche Revue 2/96)

Herausgegeben vom Institut für Volkskultur, 696 62 Strážnice, Tschechische Republik

Zusammenfassung

In diesem Jahr feiert das Institut für Volkskultur in Strážnice das 40. Jubiläum seiner Gründung. Deshalb ist diesem Jubiläum die ganze zweite Nummer der Zeitschrift "Národopisná revue" gewidmet. Das Institut entstand durch Professionalisierung und Erweiterung des ursprünglichen Büros der Folklorefestspiele. Allmählich begann es, für Bedürfnisse der Festspiele und der Ausstellungen im Schloßgebäude sammlungsbildende und Dokumentations-tätigkeit zu organisieren. Von außerordentlicher Bedeutung ist seine Aufgabe im Bereich der Forschung, der Publikationstätigkeit, der fachlichen Beratung sowie der organisatorischen Tätigkeit. Es wurde Veranstalter regelmäßig stattfindender internationaler Konferenzen und Symposien. In unmittelbarer Nähe des Schloßparks erbaute es das Museum des Dorfes Südostmährens. Es beteiligte

RESUMÉ

Thus all articles of the magazine are focused on various sides of the activity of the Institute. Dušan Holý and Richard Jefábek discuss the anniversary. Josef Jančář, director of the Institute, names its transformations. Karel Pavlišťík evaluates the position of the International Folklore Festival, and Ludmila Horehledová deals with the preparation of recent programs. Olga Florianová depicts the Museum of the Village of Southeastern Moravia and its use for cultural programs; Jan Miroslav Krist and Karel Pavlišťík deal with a broad and remarkable project of video documentation of Jolk dances from the whole area of the Czech Republic. Vlasta Ondrušová writes about exhibitions and exposition, and Vít Mynář writes about conservation and finishing of the collections. Michal Škopík and Věra Zezulová present their notes on document fund and activities, Anna Matyášová speaks on publishing activities. Alena Schauerová brings into the magazine the first notes on the beginning research called Home Through The Eyes Of Children. Marie Čadílková deals with the care of historic monuments and objects in the inventory of the Institute. Jan Krist comments on the anniversary of the Institute as a witness of its growth. Enclosed it is an overview of the publishing activity of the Institute.

The final part of the magazine is devoted to the answers of internal workers and external co-workers on the question How do you perceive the Institute. The issue brings a memorial note on the late researcher PhDr. Josef Tomeš, CSc., who would have been 60 this year. A list of all contemporary employees of the Institute finishes the issue.

sich erfolgreich an einer Reihe internationaler Forschungsprojekte.

Alle Beiträge der Zeitschrift konzentrieren sich auf verschiedene Aspekte der Tätigkeit des Instituts. Sein Jubiläum erörtern Dušan Holý und Richard Jefábek. Mit den Verwandlungen des Instituts für Volkskultur in Strážnice befaßt sich sein Direktor Josef Jančář. Die Stellung des Internationalen Folklorefestivals bewertet Karel Pavlišťík, und mit der Vorbereitung der Programme in letzter Zeit befaßt sich Ludmila Horehledová. Olga Florianová beschreibt das Museum des Dorfes Südostmährens und dessen Ausnützung für Kulturprogramme, Jan Miroslav Krist und Karel Pavlišťík besprechen ein umfangreiches und außerordentliches Projekt einer Videodokumentation von Volkstänzen aus dem ganzen Territorium der Tschechischen Republik. Ausstellungen und Expositionen widmete Aufmerksamkeit Vlasta Ondrušová, Vít Mynář beschäftigt sich mit der Konservierung und Bearbeitung des Sammlungsfonds. Die Dokumentationsfonds und die Dokumentationstätigkeit werden von Michal Škopík und Věra Zezulová besprochen, die Editionsaktivitäten von Anna Matyášová. Alena Schauerová erwähnt in der Zeitschrift zum erstenmal das beginnende Forschungsprojekt "Die Heimat gesehen mit Kinderaugen". Mit der Pflege der sich in Verwaltung des Instituts befindlichen Denkmälern befaßt sich Marie Čadílková. Jan Krist ergänzt das Jubiläum des Instituts mit einigen Bemerkungen als Zeitgenosse. Beigefügt ist eine Übersicht der Publikationstätigkeit des Instituts.

Der nächste Teil der Zeitschrift enthält Antworten interner und externer Mitarbeiter auf die Frage, wie sie selbst das Institut sehen. Die Nummer ergänzt eine Erinnerung an den vorzeitig verschiedenen wissenschaftlichen Mitarbeiter PhDr. Josef Tomeš, CSc., der in diesem Jahr seinen sechzigsten Geburtstag begangen hätte, sowie eine Übersicht aller heutigen Institutsangestellten.

PŘEHLED PRACOVNÍKŮ ÚSTAVU LIDOVÉ KULTURY VE STRÁŽNICI V DOBĚ 40. VÝROČÍ JEHO VZNIKU

PhDr. Josef Jančář, CSc.

ředitel

PhDr. Jan Krist

vedoucí útvaru výzkumu a dokumentace, zástupce ředitele

PhDr. Vlasta Ondrušová

samostatná odborná pracovníce

Mgr. Jan Miroslav Krist

samostatný odborný pracovník

Mgr. Michal Škopík

samostatný odborný pracovník

Ludmila Horehledová

tajemnice pro kulturní akce ÚLK

Olga Floriánová

odborná pracovníce

Anna Matyášová

redaktorka tisků

Věra Zezulová

knihovnice

Magdalena Múčková

odborná pracovníce

Ivona Svobodová

kulturně výchovná pracovníce

Anna Vajčnerová

správce sbírek

Eva Koudelová

vedoucí ekonomického útvaru

Marta Hořáková

účetní

Marie Špirudová

mzdová účetní, pokladní

Jana Štípská

účetní

Marie Čadílková

vedoucí útvaru ředitele

Bohuslav Hořák

správce zámku a řidič

Ilona Ondráčková

administrativní pracovníce

Ondřej Snášil

organizační pracovník

Marie Zatloukalová

uklízečka

Irena Příkazská

uklízečka

Jan Bačík

hlídač

Jan Baňar

hlídač

Martin Tomeček

hlídač

Blažena Baňarová

vrátná a pokladní

Anna Loutchanová

vrátná a pokladní

Lubomír Jedlička

vedoucí útvaru správy areálu

Marie Hudečková

stavební technik

Antonína Maňáková

konzervátorka

Pavel Rajský

konzervátor - truhlář

Pavel Žák

konzervátor - údržbář

Luděk Baňar

údržbář

Miroslav Jamný

údržbář

Jan Harašta

údržbář

Petr Stanislav

údržbář

Karel Vávra

údržbář - elektrikář

Rudolf Urbačka

údržbář

Jan Adamec

údržbář

František Čech

údržbář strojů

Anna Janasová

údržbář zeleně

Marie Blatová

údržbář zeleně

Radek Mlýnek

údržbář

